

İDARE DERGİSİ

DÂHİLİYE VEKÂLETİNCE İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 29

EYLÜL, EKİM - KASIM, ARALIK

Sayı:254, 255

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:	Sahife
Kadastro İşlerimiz	Sadık ARTUKMAÇ 1
Uyuşturucu Madde Olarak Afyon Üzerinde Yapılan Kaçakçılıkla Mücadele	Hüseyin ÇAĞLAR 11
Mevzuatımızdaki Boşluklar...	Yusuf DANIŞMAN 17
Polisin Plânlama İşlerine Ait Çeşitli Mevzularda Örnekler	Osman MERİÇ 60
Sanayi Vekâleti Kuruluş Kanununun İdare Âmirleri ve Belediyelerle İlgili Hükümleri	A. T. ŞENEL 68
Çocuk Suçluluğu bakımından Aile Muhiti	Turgut TİMUR 75
Köy İçme Sularının Hukukî Durumları ve Bunları Düzenleyen Hükümler	

TERCÜMELER:

Çin'in Zaafı, Süratli Nüfus Artışı...	Adil DÜNDAR 99
Opatya'da Yapılan Yuvarlak Masa Konferansından (Haziran 20 - 25)	Tarık ÖLMEZOĞLU 117
nterarası İdari İlimler Enstitüsü 19-25 Haziran 1957 Opatija Yuvarlak Masası	Yusuf YAKUBOĞLU 125
254, 255 Sayılı İdare Dergilerinde Yayınlanan Yazıların Konularına Göre Fihristi	152
Yazarların Soyadlarına Göre Fihristi	167

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı : 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllıkı : 750 kuruş

—o—

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de:

Bulunan yerin Mal sandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

Dâhiliye Vekâleti Yayın Müdürlüğü — Ankara

Adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tabi tutulmalıdır.)

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblağ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

—o—

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lazımdır.

Dergiye derç olunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için Dâhiliye Vekâleti Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.

Sahibi: Dâhiliye Vekâleti
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdürü: Selim AYBAR

T	E	T	K	İ	K	L	E	R
---	---	---	---	---	---	---	---	---

KADASTRO İSLERİMİZ

Yazan

Sadık ARTUKMAÇ

Tapu ve Kadastro Umum

Müdür Muavini

Kadastro; gayrimenkul malların hukukî ve hendesî vaziyetlerini tespit eder ve gösterir ⁽¹⁾. «Gayrimenkullerin —akar ve arazinin— plân, vaziyet krokisi, kayıt, defterler ve kütükler gibi bir takım vesikalar sâye- sinde hüviyetlerini tespiti ve gayrimenkul mülkiyetinin taallûk ettiği şeyin arz üzerinde teşhisine yarayan teknik vasıtaların tamamıdır. Bu vasıtaların gayrimenkul hizmetine konulmuş olmasından dolayı, bizde kadastro müessesesi tapu sicilli müessesesi ile birleştirilerek Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü adı altında merkezî bir idare kurulmuştur.» ⁽²⁾

Kadastronun çok büyük önemi ve çeşitli mevzularla ilgisi vardır. Filhakika:

a) Kadastro, gayrimenkul ihtilâflarını sona erdirmek suretiyle içtimâî huzuru tesis eder. Bugün memleketimizdeki cinayetlerin yüzde elli beşi ve asliye dâvalarının yüzde sekseni gayrimenkul ihtilâflarından doğmaktadır. Memleket sathında bir kadastroya kavuştuğumuz zaman bu gibi sirayetlerden ve dâvalardan eser kalmayacağıma şüphe yoktur.

b) Kadastro; hazineye, hususî muhasebeye, belediyeye, köye ve vakfa ait mektum gayrimenkulleri ortaya çıkarır ve bu suretle amme idarelerinin menfaatlerini korumuş olur.

c) Kadastro; ziraî gayrimenkulleri, ormanları, maden sahalarını belirtmek suretiyle istihsale gücümüzü meydana çıkarır. Buna göre de sanayi, sulama ve enerji tesislerinin nerelerde vücuda getirileceğini belirtmiş olur.

¹ 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununun 1 inci maddesine bakınız.

² Türk Hukuk Lügati, sayfa: 182.

ç) Kadastro; karayollarının, hava meydanlarının ve limanların tanzim ve tesisi işleriyle de ilgilidir.

d) Kadastro; şehircilik, imar ve iskân, hasta haneler ve okullar gibi sosyal tesis ve hizmetlerle de ilgilidir.

e) Kadastro; garnizonlar, hava meydanları, payplaynlar gibi askerî tesis ve hizmetlerle de ilgilidir.

f) Kadastro; gayrimenkul kredisi ve arazi rantı gibi İktisadî olaylarla da ilgilidir.

Kısaca, Kadastro; topyekûn maddî ve manevî bir kalkınmanın temelini teşkil etmekte ve bu bakımdan memleketimizin bir numaralı dâvası vasfını taşımaktadır.

Bu sebeple, idare âmirlerimizle köy ve belediye idareleri mensuplarının ve halkımızın; mevzua hakkıyla vâkıf olmaları icap etmektedir. Biz, bu konudaki yazılarımızla, onlara yardımcı olmak gayesini hedef ittihaz etmiş bulunuyoruz.

Kadastro teşkilâtı, bizde, ilk defa 1328 (1912) tarihli Emvali Gayrimenkullerinin Tehdit ve Tahririne dair olan kanunla kurulmuştur. Bu kanuna müsteniden Konya, İstanbul ve Edirne'de kadastroya başlanmıştır. Fakat birinci cihan harbi sebebiyle müspet bir netice alınamamıştır.

22 Nisan 1341 (1925) tarihli ve 658 sayılı kanunla yeni bir teşkilât vücuda getirilmiş ve 1328 tarihli kanunda bahsedilen hizmetlerin görülmesi vazifesi bu teşkilâta verilmiştir. 2613 ve 5602 sayılı kanunlar ise, teşkilâta daha müttekâmil bir vechle vermiştir.

Filhakika, 658 sayılı kanunun birinci maddesine; «Emvali gayrimenkule ait hukuk ve muamelâtı tasarruf i yenin temin ve tavsikine ve bunların eşkâli hendesiye ve mesahâî sathıye ve vaziyeti mevkiye ve hukukiyelerini iradeye ve gayrimenkule vergisinin tayinine Salih defatir ve vesaiiki tasarrufiyenin tertip ve tesis ve muhafazası için Tapu Müdüriyeti Umumiye sine merbut bir kadastro teşkilâtı vücuda getirilmiştir.» hükmü konulmuştur.

Medenî Kanunumuzun kabul ve tatbiki üzerine, ondan evvelki esaslara göre hazırlanmış olan tehdit ve tahrir kanunundan artık istifade imkânı kalmamış ve bu sebeple 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununu çıkarılmıştır. Bu kanunun 15 inci maddesiyle; şehir, kasaba ve köylerin kadastrousunun yapılması derpiş olunmuştur. Şu kadar ki tatbikatta, sâdece şehir ve kasabaların yâni belediye hudutları içinde kalan

sahalar kadastrousunun yapılması yoluna gidilmiş ve köyler ihmal olunmuştur.

16/3/1950 tarihli ve 5602 sayılı Tapulama Kanunu, yanlış tatbikten veya imkânsızlıktan ileri gelen bu boşluğu doldurmaya çalışmış ve belediye sınırları dışında kalan sahalar kadastrousunun yapılmasını hükme bağlamıştır ⁽³⁾.

Şu duruma göre, bugirn memleket sathına şamil bir kadastro faaliyeti içine girmiş bulunmaktayız. Şu kadar ki belediye hudutları içindeki sahaların kadastro su ayrı bir usul ve teşkilât ile yapılmaktadır. Belediye sınırları dışında kalan kadastro ise, daha basit bir usul ve teşkilât ile sağlanmaktadır.

Biz bu yazımızda, zikrettiğimiz tefriki nazara alarak, şehir kadastro teşkilâtını ve bu teşkilâtın vazife ve salahiyetlerini tafsilatıyla tetkik edeceğiz. Müteakip yazımızda ise, belediye sınırları dışında kalan yerleri kadastro işleri üzerinde duracağız. Bu suretle okuyucularımızı, ehemmiyeti henüz anlaşılmakta bulunan, kadastro teşkilâtı ile ameliyesi hakkında aydınlatmış olacağımızı sanıyoruz.

1 — Şehir kadastro teşkilâtı ve işleri:

Belediye sınırları içinde kalan mahallerde (yâni şehir ve kasabalarda), — evvelce de belirtildiği veçhile— lüzum görüldükçe, şehir kadastro müdürlüğü teşkilâtı kurulur. Müdürün emrinde bir tapu azası ve bir fen âmiri ve lüzumu kadar posta tapu memuru ve posta fen memuru ile kâtip ve jaloncu bulunur.

Müdür, bütün işlerin sevk ve idaresinden sorumludur. Kastronun fennî kısmına taalluk eden kısmından fen âmiri mesuldür ⁽⁴⁾.

Müdürün reisliğinde bir komisyon toplanır. Bu komisyonda bir tapu azası, komisyonda görülecek lüzum üzerine komisyona iltihak ettirilecek fen memuru, belediye meclisince seçilecek iki zât ve lüzum görülen yerlerde bir orman ve evkaf memuru bulunur ⁽⁵⁾.

³ Kastroyu İlgilendiren halen yürürlükteki kanunlar ile ek ve tadilleri şunlardır: 658, 2613, 5055, 5572, 5602, 5860, 5887, 6091, 6335, 6383.

⁴ Kadastro ve Tapu Tahriri Nizamnamesinin 5 inci maddesine bakınız. (Düstur, cilt: 17, sayfa: 61)

⁵ 2613 sayılı kanunun 9 uncu ve müteakip maddelerine bakınız.

Şehir kadastro teşkilâtının vazifesi, belediye hudutları dâhilindeki yerlerin yâni şehir ve kasabaların kadastrounu yapmaktır. Kadastro, aşağıda belirttiğimiz şekil ve sıra dâhilinde yapılır:

A) Evveleminde, kadastro yapılacak şehir veya kasaba; Tapu ve Kadastro Umum Müdürünün teklifi üzerine, mezkûr Umum Müdürlüğün bağlı bulunduğu Vekâletçe tayin edilir.

Müteakiben o mahallin kadastro başlanacağı Umum Müdürlükçe Ankara ve İstanbul'da çıkan birer gazete ile Resmî Gazetede ve mahallî Hükümetçe mahallî gazete ile gazete olmayan yerlerde mutad şekillerde — Vekâletin tasvibi tarihinden itibaren nihayet bir ay içinde— halka ilân olunur. İlân tarihinden itibaren 2 ay geçmedikçe kadastro ameliyesine haslanamaz (2613 sayılı kanun m: 8) ⁽⁶⁾.

Şu kadar ki, İlk iki ay içinde, o yere tayin edilmiş olan müdür tarafından; kadastro yapılacak mahallin nirengi ve poligon tesisleri Harita Umum Müdürlüğünce yapılmış ise bu tesisler gözden geçirilir ve uygunluğu hâlinde kabul edilir. Aksi halde yaptırılır.

Diğer taraftan müdür; kadastro yapılacak mahallin neresinden başlanıp hangi istikameti takiben bitirileceği hususunu, mahallî tapu sicil muhafızının veya memurunun mütalâasını aldıktan sonra, keza oraya tayin edilmiş olan fen âmiri ile birlikte kararlaştırır ve o sahanın adalarını gösterir umumî bir krokisini yaptırır. Muayyen bir saha değil de şehir veya kasabanın hududu dâhilinde bulunan sahanın heyeti umumiyesini kadastro yapılacak ise, genel sınır krokisi kadastro heyeti tarafından yapılır. Eğer belediye sınırı evvelce tayin edilmiş ise yâni malum bulunuyorsa bu sınır aynen kabul edilir.

Bu meyanda mahalle hudutlarının değiştirilmesi icap ediyorsa, keyfiyet yazı ile berayı malumat vilâyet makamına bildirilir. Diğer taraftan gayrimenkullerin tapu ve vergi kayıtları çıkartılır ⁽⁷⁾.

B) İki aylık müddetin hitamında kadastro başlanılacak mıntikanın ilânı yapılır. İlân, mahallinde varsa gazete ile yok ise mutad vasıtalarla yapılır. Bu ilânda; kadastro yapılacak mıntika veya kısımdaki

⁶ İlân şu şekilde yapılır: « Vilâyetinin kazası belediye hudutları dâhilinde bulunan gayrimenkul malların kadastro yapılacaktır. Keyfiyet, ilgili gayrimenkul sahiplerince bilinmek üzere, 2613 sayılı Kadastro Kanununun 8 inci maddesi gereğince ilân olunur.»

⁷ 2613 sayılı Kanununun 8 inci maddesine, Kadastro ve Tapu Tahriri Nizamnamesinin 4 üncü maddesine, Tapu ve Kadastro Fen İşleri İzahnamesinin 112-122 nci maddelerine bakınız.

mahalle veya mevkilerin isimleri, postaların çalışacağı yer ve gayrimenkul sahiplerinin beş gün zarfında postalara müracaatla beyannamelerini alarak bir ay zarfında doldurmaları veya posta kâtiplerine yazdırmaları ve diğer belgeleri mevcut ise bunları beyannamelerine ekleyerek vermeleri ⁽⁸⁾ belirtilir ⁽⁹⁾.

Diğer taraftan kadastrona başlanılacak olan bu saha içinde Devlete, evkafa, vilâyete, Emlâk ve Ziraat Bankalarına ait gayriminkilerin cins ve evsafım, tapu tarih ve numaralarını gösterir belgelerin cetvel hâlinde verilmesi hususu, Şehir Kadastro Müdürlüğünce, mezkûr teşekküllere yazılır. Alınacak cevap ve cetveller postalara tevdi olunur ⁽¹⁰⁾.

C) Yukarıda A bendinde zikrettiğimiz ada ve mahalle taksimatı krokisi dört nüsha olarak tanzim edilir. Bunlardan bir adedi Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğüne gönderilir. Bir adedi mahalli belediyeye ve bir adedi de mahalli tapu sicil muhafazasına verilir. Dördüncü nüshası ise Kadastro Müdürlüğünde saklanır.

Ç) Yukarıda B bendinde işaret ettiğimiz ilân yapılırken kadastrona başlanılacak mıntakada gayriminkilerin sahiplerini ve hukukî durumlarını iyi bilen ve her posta tapu memuruna refakat edecek olan ikişer bilirkişi ile ayrıca kadastro komisyonunda bulunacak olan iki azanın mahalli belediyece intihap edilerek isimlerinin bildirilmesi için vilâyete yazı yazılır.

Bir aylık ilânın hitamı müddetinden itibaren on beş gün geçmedikçe tehdit işine başlanamaz. İlânda; tahdidine başlanılacak mevkî ismi, tahdide başlanılacak olan gün ve saat, sınırları duvar, çit, parmaklık gibi işeretlerle ayrılmamış veya harita ve röperli krokilerle tayin edilmemiş

⁸ 2613 sayılı Kanunun 19 uncu maddesine bakınız.

⁹ Bu ilân yâni beyanname ilânı şu şekilde yapılır:

«Kadastrona başlanacağı evvelce ilân olunan vilâyeti
..... kazasının
.....

belediyesi hudutları içinde bulunan mahallesinin kadastro tahdidine başlanacaktır.

Kadastro Komisyonu ile tahdidi yapacak postalar, kadastro müdürlüğünün büro ittihaż ettiği mahallenin sokağındaki numaralı binada faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

Gayrimenkul sahiplerinin işbu ilân tarihinden itibaren beş gün içinde postalara müracaat ederek beyannamelerini almaları ve bu beş günden itibaren nihayet bir ay içinde yazarak veya posta kâtiplerine yazdırarak posta memurlarına vermeleri, tapu senedi ile şair vesikaları mevcut ise bunların asıl veya suretlerini de beyannameye bağlamaları ilân olunur.

¹⁰ Kadastro ve Tapu Tahriri Nizamnamesinin 12, 15 ve 19 uncu maddelerine bakınız.

gayrimenkullerin köşe noktalarına sahipleri tarafından o mahallin icaplarına göre işaretler vazedilmesi tehdit esnasında ilgililerin hazır bulunmaları, bulunmadıkları takdirde mevcut belgelere ve bilirkişilerin beyanına göre tahdidin icra edileceği ⁽¹¹⁾ belirtilir ⁽¹²⁾.

D)Yukarıda (Ç) bendinde belirttiğimiz on beş günlük müddetin hitamında, tayin edilen gün ve saatte, posta tahdide çıkar. Her posta, bir posta tapu memuru ve bir posta fen memuru ile belediyece seçilmiş iki bilirkişiden ve bir kâtipten ibarettir.

Posta tapu memuru; gayrimenkuldü basma geldiği zaman, mal sâhibi orada hazır bulunuyorsa kendisinden, bulunmuyorsa daha evvel tapudan çıkarılmış tapu kaydını bu gayrimenkule tatbik eder. Tapu kaydının bu yere aidiyeti tahakkuk ettiği takdirde, beraberindeki fen memuruna hudutları lira ederek, krokisini çizdirir. Şayet gayrimenkul tapuda kayıtlı olmayıp ta senetsiz olarak tasarruf edilmekte ise, hukukî durumunu beraberindeki bilirkişilerden tahkik eder ve keyfiyeti beyannamenin sütunu mahsusunda mütalâası ile birlikte yazar ve kendisi ile fen memuru ve bilirkişiler beyannameyi tasdik ederler ⁽¹³⁾.

11 Bak: Adı geçen nizamname, m: 14.

12 Bu ilân, yani tehdit ilânı şu şekilde yapılır:

«Kadastroına başlanmış olan vilâyeti kazasının belediyesi
hudutları içinde bulunan mahallesinde .../.../19... tarihine tesadüf eden
günü saat da kadastro tahdidine başlanacaktır.

1 — Sınırları duvar, çit, parmaklık gibi işaretlerle ayrılmamış veya harita ve röperli krokilerle tayin edilmemiş gayrimenkullerin köşe noktalarına sahipleri tarafından o yerin icaplarına göre işaretler konulması;

2 — Tehdit esnasında ilgililerin hazır bulunmaları, aksi halde mevcut belgelere ve bilirkişilerin beyanlarına göre tahdidin yapılacağı;
İlân olunur.»

13 Beyanname matbudur ve dört sayfadan ibarettir. Birinci sayfa; o gayrimenkulün semtini, mahalle ve sokağını, vergi kaydına ve sayfa; o gayrimenkulün semtini, mahalle ve sokağını, vergi kaydına ve kadastro tespitine göre lüzumlu malumatı ihtiva eder. İkinci sayfa; beyanname kısmıdır. Burada gayrimenkulün vasfını, miktarını, hissesini, malikini gösteren sütunlar vardır. Alâkahılar bu sayfayı doldurarak imzalamakla mükelleftirler. Üçüncü sayfa; mülkiyet tablosunu ihtiva etmektedir. Bu sayfa posta tapu memuru, fen memuru ve bilirkişiler tarafından imzalanır. Dördüncü sayfa; komisyon incelemelerine ve kararına aittir. Bu sayfadaki şunlar doldurulduktan sonra komisyon başkanı ve üyeleri tarafından imza edilir. Bunun altına da: «2613 sayılı kanunun 25 inci maddesine tevfi kan .../...19... tarihinden /19... tarihine kadar yapılan 2 aylık askı ilânında belirtilen tespite itiraz edilmemekle kesinleşmiştir (veya yapılan tespite itiraz edilmekle berayı tetkik, komisyona tevdi edilmiştir) şeklinde meşruhat verilir ve müdür ile tapu azası tarafından imzalanır.

Bu suretle bu ada dâhilindeki parsellerin tehdit muamelesi bittikten sonra, beyannameler; melfufları ve tasdikli tasarruf krokileri ile ⁽¹⁴⁾ komisyona verilir ⁽¹⁵⁾. Tasarruf krokileri üç nüsha olarak tanzim edilir. Bunlardan bir adedi komisyona, iki adedi fen amirliğine verilir ⁽¹⁶⁾.

Komisyon postadan gelen beyannameleri tetkik ederek mevzuata göre karara bağlar. Diğer taraftan fen âmiri; tasarruf krokisinin bir nüshasını ölçü postasına tevdi eder. Ölçü postası; bir fen memuru ile lüzumu kadar baloncudan teşekkül eder.

Ölçü postası fen âmirinin verdiği tasarruf krokisine göre ölçülerini ikmal ettikten sonra tanzim eylediği ölçü krokisini ⁽¹⁷⁾ fen amirliğine tevdi eder ⁽¹⁸⁾. Fen amirliği bu ölçü krokisine göre paftalar üzerinde teslimatı başka elemanlara yaptırır. Tersimat, fen âmiri tarafından kontrol edildikten sonra mürekkeplenir. Bilahare planimetre ile her parselin

¹⁴ Tapu ve Kadastro Fen işleri İzahnamesinin 131 inci maddesi şudur: «Posta tapu memurları tarafından fen memurlarına gösterilecek şekilde gayrimenkullerin tasarruf sınırları ve bu sınırlar içerisindeki yapı ve sair devamlı tesisler gösterilmek ve ada ada çizilmek üzere tasarruf krokileri yapılır» .

¹⁵ Tasarruf krokisi de dört sayfadan ibaret matbu bir varakadır. Birinci sayfada; vilâyeti, kazası, mahalle veya semti, pafta numarası, ada numarası, posta Tapu memurunun adı, posta fen memurunun adı, tanzim tarihi sütunları vardır. Bunların hizaları doldurulur. İkinci sayfa boşdur. Buraya kroki yapılmaktadır. Sayfanın altında şöyle bir şerh verilmektedir. «Bu ada parselden ibaret olarak ve her parselin sınırı yerinde yapılan inceleme ve araştırmalar üzerine tarafımızdan Sınırlandırılmıştır. / /19...

Posta Tapu Memuru	Posta Fen Memuru	Bilirkişi	Bilirkişi
İmza	İmza	İmza	İmza

Üçüncü sayfa; parsel numarasını, kapı numarasını, gayrimenkulün cinsini ve malikini gösteren ve mülahazat hanesini ihtiva eden sütunlardan ibarettir. Sayfanınaltında şu meşruhat vardır: « parselden ibaret numaralı bu adanın içindeki parsellerin yukarı ki cetvelde gösterilen vasıfları ve malikleri tahrir varakalarına uygundur.

Kadastro Müdürü
İmza

Dördüncü sayfa boşdur.

¹⁶ Mezkur İzahnamenin 131-159 uncu maddelerine bakınız

¹⁷ Mezkûr izahnamenin 160 inci maddesi şudur: «Tasarruf krokileriyle sınırlan ve sair hakları tayin ve tespit edilen parsellerin ada ada ölçüleri yapılır.

¹⁸ Ölçü krokisini, tasarruf krokisindeki adaların parsel parsel yapılan ölçülerini gösteren rakamları ihtiva eder. Bu kroki fen âmiriyle fen memuru tarafından imzalanır.

Yüz ölçümü bulunduktan sonra ölçü karnelerine geçirilir. Ölçü karnelerinin tanziminden sonra, yüz ölçüleri beyannamelerin mahsus sütununa yazılır ⁽¹⁹⁾.

Tahdidine başlanmış olan mahallenin tehdit ve tespit işleri bittikten ve paftaları düzenlendikten sonra; en küçük ada numarasından başlamak üzere, o mahalleye ait bütün gayrimenkullerin askı cetveli tanzim edilir ⁽²⁰⁾. Bu cetveller herkesin görüp tetkik edebileceği bir yere iki ay müddetle asılır ve keyfiyet mahallî gazete ile yoksa mutat vasıtalarla halka duyurulur ⁽²¹⁾.

Bu askı cetvelleri şahsen tebliğ hükmündedir. Bu müddetin hitamında askıdan indirilir ve bu husus bir zabıtla tavsik edilir.

Askı müddeti içinde itiraz edilmemiş olan parsellerin durumu kesinleşir. Kesinleşme keyfiyeti beyannamelerin altına şerh edilir ⁽²²⁾. Şu kadar ki, askı müddeti içinde müracaat etmeyenlerin müracaat hakları mahfuzdur. Bunların gayrimenkulleri için yapılan muamele, hilâfî hükmen sabit oluncaya kadar, kesindir ⁽²³⁾.

İtiraz vaki olan parseller ise, komisyona iade olunur.

Kesinleşen parseller, keza en küçük ada numarasından başlamak üzere tapu kütüğüne tescil edilir. Bu kütükler ikişer nüsha olarak tanzim olunur.

¹⁹ Tapu ve Kadastro Fen İşleri İzahnamesinin 160-197 nci sayfalarına bakınız.

²⁰ Askı cetveli; gayrimenkulün mevkiini, ada ve parsel numaralarını, yüz ölçüsünü, cinsini, sâhibini, Kıymetini, harç miktarını belirten sütunları ihtiva etmektedir.

Cetvel doldurulduktan sonra, kadastro müdürü tarafından şöyle bir meşruhat verilir: « mahallesi hudutları içindeki gayrimenkullerin kadastro tespit suretleri aynen yukarıya yazılmıştır. Bu tespitte karşı itirazı olanların ellerindeki belgeleriyle birlikte iki ay zarfında, falan yerde ifayı vazife etmekte olan kadastro müdürlüğüne müracaatları aksi takdirde bu tespitlerin kesinleşeceği; 2613 sayılı kanunun 25 inci maddesi hükmüne tevfikân ilân olunur.»

²¹ 2613 sayılı kanunun 25 inci maddesine bakınız.

²² Zabıt şu şekilde yazılabilir: «Bu cetvel münderecatından yalnız ada..... parsel İtiraz vaki olduğu, diğerlerinin kesinleştiği tasdik olunur.

Komasyon Başkanı
azası

Tapu
Aza

Aza

İmza

İmza

İmza

İmza

²³ 2613 sayılı kanunun 26 ncı maddesinin son fıkrasına bakınız.

Tapu kütüklerinin kaç sayfadan ibaret olduğu evveleminde, mahallî idare heyeti tarafından tasdik edilir. Tasdik şerhi, kütüğün birinci sayfasına yazılır (24).

Tapu kütüğüne tescil muamelesi tamamlandıktan sonra, beyanname ile kütük karşılaştırılır. Bu suretle yanlışlıklara meydan verilmemiş olur. Bilal'lara «İşbu tapu kütüğünde sayfadan..... sayfaya kadar yapılan tescillerin evrakı müsbitesine uygun bulunduğu tasdik olunur.» ekinde verilecek olan meşruhat kadaströ müdürü, tapu azası ve kâtip tarafından imza edilir.

Tahakkuk ettirilen kadaströ harçlarına ait harç defterleri üç nüsha olarak düzenlenir ve altları müdür tarafından tasdik ve imza edilir.

E) Yukarıda (D) bendinde işaret ettiğimiz paftalardan tapu senedi mahiyetinde bulunan çaplı tasarruf vesikaları fen amirliğince hazırlanır (25), Bu çapların mülkiyet sütunları tapu kütüğünden yazılarak altları tasdik edildikten sonra, her adaya ait bulunan çaplar; beyannameleri ile birlikte ada ada kartonlara konulur.

Bu muameleleri nihayet bulduktan sonra, birinci nüsha tapu kütükleri ile bu kütüklere mesnet teşkil eden beyannameler ve askı cetvelinin bar nüshası ve harç defterlerinden keza bir nüshası ve çaplı tasarruf vesikaları ile paftalar ve bu paftaların müstenidi bulunan tasarruf krokileri, ölçü krokileri ve klasörleri; üçer nüsha teslim mazbatasını tanzim edilerek tapu sicil muhafızlığına devredilirler. Bu teslim ve tesellüm mazbatasından bir adedi muhafıza verilir. Bir adedi Tapu ve Kadaströ Umum Müdürlüğüne gönderilir. Diğer bir nüshası da şehir kadaströ müdürlüğünde saklanır.

F) Askı cetvelinin diğer nüshası ve tapu kütüklerinin ikinci nüshaları da Arşiv Müdürlüğüne gönderilir. Harç defterlerinden iki nüshada, tahsil edilmek üzere, defterdarlığa gönderilir.

G) Paftaların muşambaları çıkarılarak Umum Müdürlüğe gönderilir. Bunlardan çıkarılacak ozalit kopyaları mahallî kadaströ müdürlüğüne gönderilir.

²⁴ Tapu Sicilli Nizamnamesinin 115 inci maddesine bakınız.

²⁵ Çaplı tasarruf vesikasında, gayrimenkulün; sâhibi, mahallesi, sokağı, kütük, pafta ve ada numaralan, yüzölçümü, cins gibi hususlar yazılır. Mikyaslı krokisi yapılır ve altı kadaströ müdürü, fen âmiri veya kontrol memuru, fen memuru veya teknisyen ve kâtip tarafından imza olunur.

H) Askı müddeti içinde itiraz edilmiş parsellere gelince; alâkalılar komisyona dâvet edilir. İddiaları dinlenir. Bir zabıt varakasıyla tavsik edildikten sonra, komisyon; varacağı kanaate göre kararını verir ve neticeyi ilgililere tebliğ eder. Tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde bu karar aleyhine mahkemeye başvurmazlarsa karar kesinleşir. Karar münderecatı tapu kütüğüne tescil edildikten sonra beyannamesi münferit olarak muhafızlığa devredilir ve ikinci nüsha tapu kütüğünde de aynı şekilde tescil edilmek üzere bir kayıt örneği Arşiv Müdürlüğüne gönderilir.

Şayet muteriz on beş gün içinde mahkemeye başvurmuş ise, mahkemeden sâdır olacak hükme göre tescil yapılmak üzere, beyanname saklanır.

J) Kadastronun tercihan yapılması hâli: Kadastro masraflarının yüzde ellisi belediyelerce temin olunan şehir ve kasabaların haritaları, Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğünün tensibi üzerine, tercihan yapılabilir. Bu masraflar, memur ve müstahdemlerin ücretleri ile yol paraları ihtiva eder. Bu paralar, hazineye irat kaydolunur ⁽²⁶⁾.

²⁶ 2613 sayılı kanunun 6 ncı maddesine bakınız.

**UYUŞTURUCU MADDE OLARAK AFYON ÜZERİNDE
YAPILAN KAÇAKÇILIKLA MÜCADELEDE
MEVZUATIMIZDAKİ BOŞLUKLAR**

HÜSEYİN ÇAĞLAR
AYDIN EMNİYET MÜDÜRÜ

Milletler arası mukavele ve protokollerle, tevlit edeceği toxicomonie'e göre cins, nevi ve mahiyetleri tadat ve tespit olunan uyuşturucu maddelerin, bir cemiyetin bünyesinde ika ettiği tesir, bu maddeleri istimal edenlerin ferdi uzviyetleri üzerinde husule getireceği tahribattan çok daha müessirdir.

Bu itibarla; uyuşturucu maddelerin, cemiyetlerin bünyesinde, daha doğrusu beşerî fonksiyonlarda tevlit ettiği korkunç boşluk öteden beri bilinen, gerek mahallî ve millî gerekse beynelmilel mücadele sistemleri ve kanun yolları ile önlenmeye çalışılan içtimaî bir hastalıktır.

Mücadelenin ve mücadelede müspet netice istihsalinin, en müessir yolu hiç şüphesiz; cezaî müeyyidelerle; ittihaz olunacak sosyal tedbirlerin muvazî yürütmesi ve yürütülmesidir.

Biz burada, bilhassa cezaî müeyyidelerin tatbikatından evvel ve sonra, uyuşturucu maddeler hastaları ile yapılacak sosyal mücadele üzerinde değîl. Türk Ceza Kanununun bu mevzudaki tatbikatında müşahade olunan bir boşluğa temas edeceğiz.

Medeni cemiyetlerde daha müessir bir şekilde tecelli eden hastalığın fonksiyonları, bu cemiyetleri yeni yeni tedbirler ittihazına zorlamıştır. İşte; Türk Ceza Kanununun bazı maddelerini tadil eden 6123 sayılı kanun da: bu nokta nazarın ve zorlamanın tabi bir neticesi olarak ele alınmış, uyuşturucu madde imal ve ticaretiyle uğraşanlarla istimal edenlere şiddetli para, ölüm, hapis ve sürgün cezalarının tatbiki vaaz olunarak mücadelenin cezaî kısmı, uyuşturucu madde salgının korkunçluğu ile mütenasip bir şekilde tahakkuk ettirilmiş bulunmaktadır. Bu ağır müeyyidelere rağmen, mevzii veya geniş ölçüdeki uyuşturucu maddeler üzerindeki kaçakçılık faaliyetlerine rastlanılması, istimal edenlerin mevcudiyeti bu içtimaî hastalığın korkunçluğuna ve ticaretinin cazibesine bariz bir delil-

Uyuşturucu maddelerden madud bulunan afyonun, tedarik ve istimali nispeten daha kolaydır. İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tanzim ve tespit olunan esaslar dairesinde, muhtelif yurt bölgelerinde, ekim ve istihsalı yapılan bu maddenin ticareti de, ekim ve istihsalinde olduğu gibi kanunla tanzim olunduğu halde kötü maksatlar ve gayri meşru yollarla mübtelalarına intikali dar veya geniş ölçüde mümkün olabilmektedir. Bilhassa Ceza Kanunumuzun 6123 sayılı kanunla tadile uğrayan 403 ve 404 ncü maddelerinin vaaz ettiği cezaî müeyyidelerin 3491 sayılı kanuna ek 5739 sayılı Kanunun 27 nci maddesi ile ahenktar olamaması, başka bir deyimle Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun Türk Ceza Kanununa ayak uyduramaması afyon maddesi üzerindeki kaçakçılığa açık bir kapı bırakmış bulunmaktadır.

Zabıta faaliyetleri ve zabitanın bu mevzudaki tatbikatında, Türk Ceza Kanununun 403 ncü maddesinin 3;404 üncü maddesinin 2 inci fıkralarında zikr olunan fiil ve hareketler meyanında elde olunan afyon maddeleri için daima ve İsrarla, maddenin afyon olup olmadığından ziyade hamlığı veya mamullüğü keyfiyeti üzerinde durulması, ceza tayininde de hanı veya mamul oluşu nazarı dikkate alınarak bir biriyle hiç bir alâkası bulunmayan iki ayrı kanuna göre, yani hanı afyon için 5739 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi, mamul afyon için Türk Ceza Kanununun tatbiki yukarıda zikr ve izah olunan boşluğu meydana getirmekte, kapıyı afyon kaçakçılarına açmaktadır.

Afyon bir kül olarak uyuşturucu maddedir. Alkolikleri başka başka isimler altında sınıflandırılmakla beraber, ham olarak istimali uyuşturuculuk vasfını haleldar etmemektedir.

Nitekim Türk Ceza Kanununun ilgili maddeleri üzerinde yapılan tadillerin seyri dikkatle takip olunursa, vazı kanunun afyon maddesinin ham veya mamullüğü keyfiyeti üzerinde tefrik yapmadan bir (UYUŞTURUCU MADDE) olarak kabul ve ceza tayin ettiği görülür.

Ceza Kanunumuzu 1933 yılında tadil eden 2275 sayılı Kanunda, 403 üncü madde; Esrar, müstahzar afyon ve tıbbi afyon ile müstahzarlarını ve morfin ve bütün milhlerini ve morfinin uzvi hamızlarla veya kurul cezriyle birleşmesinden mütehasıs bütün eserlerini ve bunların milhlerini ve kako yaprağı, ham kokain, ekgondn ve tropokokain ile bütün milhlerini ve yüzde 20 gramdan fazla morfin ve milhlerini ve yüzde 10 gramdan fazla kokain ve milhlerini muhtevi bütün müstahzarları ve ökodoal, dikodit, diliodit, asadikon ve bunların terkibi kimyevinde bulunan maddelerle bu maddeler mahiyetinde olduğu icra Vekilleri Heye-

tince tayin ve ilân olunacak maddeleri ve bütün müstahzarlarını imal, ithal ce kullananlara muhtelif cezalar tayin etmişken;

1941 yılında, 4055 sayılı Kanunla yapılan ceza kanununun tadilatında ise, 2275 sayılı eski kanunun uyuşturucu maddelerin tadadı beyanından sarfinazar olunarak bu kabil maddeler (UYUŞTURUCU MADDE) tabiri ve şümülü altında toplanmıştır. Madde; uyuşturucu maddeleri izinsiz memlekete sokmağa çalışanlarla sokanlar, memleket içinde izinsiz satanlar, « bir seneden beş seneye kadar hapis ve ufak kasa balardan birinde infaz edilmek üzere iki seneden aşağı olmamak üzere sürgün cezası ve uyuşturucu maddenin her gram veya küsuru için bir lira hesabı ile ağır para cezasıyla mahkûm edilirler:» denmektedir. Maddenin mükerreren, uyuşturucu maddeleri, tadat etmeden sadece (UYUŞTURUCU MADDE) tabiri ve şümülü altında toplayarak hepsine de aynı cezaı tayin etmesi mevzuumuzla çok ilgilidir.

Türk Ceza Kanununda, 6123 sayılı Kanunla 1953 yılında yapılan tadilâtlı bu vadide çok daha müttekâmil ve cemiyetin bu günkü medeni seviyesi nazara alınarak uyuşturucu maddelerin vahamet dereceleri ile ilgili müeyyideler vaz edilmiştir. 2275 ve 4055 sayılı Kanunlarda bu maddelerin kaçakçılığını yapanlar, istimal, imal, ithal ve ihraç edenler yanında bulunduranlar, tedarikine ve kullanılmasına vasıta olanlar, istimalini kolaylaştıranlar, tefrik olunmamış; uyuşturucu maddenin tesir dereceleri nazarı dikkate alınmadan hepsine aynı cezalar tayin olunmuştur. 6123 sayılı Kanunda ise; evvelâ imal, ithal ve ihraç edenler; sonra uyuşturucu maddeleri satanlar, satın alanlar, bulunduranlar, nakledenler, parasız devredenler, bu hareketlere vasıta olanlar tefrik olunmuş ve bunlara azamî ceza tayin edilmiş, ayrıca bu uyuşturucu maddelerin eroin, kokain, morfin ve esrar olması halinde ceza ağırlaştırılarak müebbet ağır hapis cezasından idama kadar şiddetlendirilmiştir. 6123 sayılı Kanunda 403. maddenin hususiyeti; 1 nci fıkradaki uyuşturucu maddeleri imal, ithal, ihraç fiilleriyle bunlara teşebbüs halı; 3. fıkradaki, uyuşturucu maddeleri satmak, satışı arz etmek, bulundurmak, parasız devretmek veya devir almak sevk veya nakletmek, alınıp satılmasına veya devrine her ne suretle olursa olsun tedarikine vasıta olmak gibi iki ana grupta toplamış ve iki kategoride mü Teâlâ etmiş bulunmasındadır. Her iki halde de; uyuşturucu madde kül olarak ele alınmış ve bu fıkralara giren uyuşturucu maddeye bir ceza tayin olunmuş; uyuşturucu maddenin eroin, esrar, kokain, morfin olması halinde cezalar ağırlaştırılmıştır.

Keza uyuşturucu maddeleri istimal edenler hakkındaki 404. madde gerek 6123 sayılı kanunda gerekse 2275 ve 4055 sayılı eski kanunlarda

Hiç bir tefrik yapılmadan sadece uyuşturucu maddede tabirini kullanarak ne olursa olsun uyuşturucu maddeyi istimalinde aynı ceza tayin olunmuştur.

Türk Ceza Kanunun uyuşturucu maddelere müteallik ağır müeyyidelerine karşı, ham afyon hakkında Temyiz Mahkemesi 5 nci Ceza Dairesince verilen bir kararla istihdaf ettiği gaye Türk Ceza Kanundan tamamen ayrı bulunan 5739 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 27 nci maddesinin tatbikinin istenmesi tatbikatta endişe yaratmaktadır. Zira 3491 sayılı Kanunun bazı maddelerini tadil eden 5739 sayılı Kanunun 27; nci maddesinde ham afyonu beyannamesi satanlar, devredenler, devir alanlar, nakledenler veya herhangi bir yerde bulunduranlar veya buna tavassut* edenlerin 3. aydan 1. seneye kadar hapis cezası ile tecziye olunacakların müe3çyide altına alınmış bulunmaktadır.

Toprak Mahsulleri Ofisi faaliyetlerine ve Ofise ait bazı İnhisarlara mütedair 5739 sayılı Kanunun derpiş ettiği ahkâmla Türk Ceza Kanunun uyuşturucu maddelere müteallik hükümleri arasında münasebet aramak doğru olmasa gerektir.

Afyon maddesinin;

Toprak Mahsulleri Ofisi faaliyetlerine mütedair 3491 ve 5739 sayılı Kanunlarla vaz olunan esaslar dairesinde istihsal ve ticaretinin serbest bırakılmasındaki gaye, bu maddenin keyif verici bir matah olarak vatandaşlara intikalini ve kanun hükümleri dairesindeki meşru ticaretinin soy sazlaştırılmasını önlemektir.

Bu itibarla; 3491 ve 5739 sayılı kanunların tatbiki münhasıran İcra Vekilleri Heyeti Kararı ile tayin ve tespit olunan afyon ekim ve istihsal bökelerinde bu kanunların âmir hükümlerine riayet etmeden beyannamesi satış yapanlara inhisar etmesi daha doğrudur. Zira bu bölgelerde maddenin istihsal ve ticaretini yapacaklar için bir takım kanunî formaliteler riayet mecburiyeti vardır. Bu bölgeler dışında afyon maddesinin her türlü tasarrufu, tamamen ceza kanunun 403 ve 404 ncü maddeleri şümülüne girer. Nitekim 18/5/1949 tarih ve esas 23, karar 8. sayılı tevhide içtihatta;

Uyuşturucu madde olarak afyon kullanma yahut bu maksatla yanında bulundurmanın 404 ncü madde ve bunları dış ülkelerden izinsiz ithal etmenin, kullanmak isteyenlere satmanın, onlara satmak üzere almanın ve yanında bulundurmanın bu iki zümreden birine vasıta olmanın, mahsus bir yer tedariki ile veya başka bir suretle halkın kullanmasını kolaylaştırmanın 4C3 ncü madde ve meşru ticaret kastiyle alındığı hal

de gayri meşru maksatla dış memleketlere kaçakçılığın 3491 sayılı Kanunun 27 nci maddesi ile cezalandırılacağına ve ancak işin içine gayri meşru veya kasıt karıştırılmamak şartıyla müstahsilden veya onlardan satın alan ticaret sahiplerinden satın almanın ve diğer tüccarlara satmanın serbest olduğuna ve hülâsaten alınıp satmadaki kasten göre sonunun mahiyetinin takdiri gerektiğine ve mamafih 403 ncü maddedeki (Memleket içinde izinsiz satmak üzere almak) kaydının dayandığı 2108 sayılı Kanuna merbut Lahey mukavelesinin 1. ve 20 nci ve Cenevre mukavelesinin 2 nci maddesi icabı dâhilinde merciince bu ticareti yapanların alım ve satımlarının kontrole müsait kaidelere raptı suretiyle mürekkebe edilmesi zaruri olduğuna karar verildiği beyan olunarak bu husus tavazzuh ettiği halde Temyiz Muhakemesi 5 nci Ceza Dairesinin 8/12/1954 tarih ve 4383/4363 sayılı kararında;

5739 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin (B1 fıkrası ham afyonu beyannamesi satanlar, devredenler, saklayanlar, nakledenler, yanında veya herhangi bir yerde bulunduranlar veya bunlara tavassut edenlerin hareketlerini tercim etmiş ve bu hareketler Ceza Kanununun 403. ve 404 ncü maddelerinde ter piş olunan suç unsurlarını muhtevi bulunmuş olmasına göre ham afyonu beyannamesi bulunduran maznun hakkında bahis mevzuu hususî kanunun umumî kanuna karşı istisnâ mahiyeti haiz olan hükmü yerine umumî ceza kanununun 404 ncü maddesine müsteniden hüküm tesisi yolsuz ve 18/5/1949 tarih ve 25 esas 8. karar sayılı tevhide içtihat kararının ham afyonun memleket dâhilinde ticaretini serbest bırakacak umumî ceza kanununa karşı istisnâ bir hüküm ihtiva etmeyen 3491 sayılı Kanunun meriyet mevkiinde bulunduğu sıradaki vaziyet nazara alınarak ham afyon kullanmağa ve bunun kullanılmasını temine matuf gayri meşru hareketlerin Cenevre mukavelenamesinin 2 nci maddesi ile kabul olunan taahhütlere aykırı bir şekilde cezasız bırakılmasının kabili tecviz olmayacağı mülâhazasına dayanmış olması itibari ile bahis mevzuu hususî kanundan sonra yürürlüğe giren 5759 sayılı Kanun muvacehesinde tatbik kabiliyeti kalmamış olduğunun gösterilmemesi yolsuz olduğu gibi suç mevzuu maddenin azlığının cezanın takdire n tahfifine yer olup olmadığının münakaşa ve takdir edilmesi de yolsuz ve temyiz itirazları ve tebliğ name münderecatı bu bakımdan varit olduğundan C. M. U. K. nun 321. maddesi mucibince hükmün bozulması görüşü ile ham afyon için münhasıran 5739 sayılı Kanunun 27 nci maddesindeki cüz'î cezanın tatbiki ileri sürülmüş bulunmaktadır.

Tevhidi içtihat kararı; uyuşturuca madde olarak afyonun Türk Ceza. Kanunun 403. ve 404 ncü maddesini ilgilendirdiğini; 5 nci Ceza Dairesi Kararı ise içtihat kararı ile ham afyonun memleket içinde ticaretinin

serbest bırakıldığından 5739 sayılı Kanunu ilgilendirdiğini ileri sürmekte ve böylece afyon maddesi üzerindeki kaçakçılığa, Kanunî boşluğun tahtı emniyete aldığı açık bir kapı bırakmış bulunmaktadır.

5 nci Ceza Dairesinin bu görüşüne mukabil tıbbî adlinin aşağıda arz olunan bir kaç raporu tetkik olunursa;

a — Üzerinde (75 Gr. afyon) yazılı kese kâğıdından çıkan, iki parça halinde safi vezni 74. Gr. olan maddenin acide meeonique ve morphine miyarlarla reaksiyon veren uyuşturucu maddeden ham afyon;

b — Üzerinde (satın alınan) yazılı paketten çıkan bir parça halinde safi vezni 6. Gr. Yetmiş beş santigram olan maddenin aynı usulle yapılan tahlilinde: uyuşturucu maddeden ham afyon;

c — Üzerinde (Mehmet Yavuz üzerinde bulunan) yazılı kâğıttan çıkan gramafon iğne kutusundaki küçük parçalar halinde, safi vezni 1. Gr. 50 santigram olan maddenin aynı usulle tahlilinde uyuşturucu maddeden ham afyon;

d — Safi vezni 89. gram 30. santigram olan maddenin içinde mecenique morphine miyarlarıyla reaksiyon veren uyuşturucu maddelerden ham afyon,

e — Türk Ceza Kanununun 403 ncü maddesinde zikredilen uyuşturucu mevaddan olduğu;

Sarahatten tespit ve müşahede edilmiş olur.

Bu itibarla tahlili neticesinde ham afyonun Türk Ceza Kanunun istediği ve âmir bulunduğu yukarıda arz olunan uyuşturuculuk hassasına malik ve 403. ve 404 ncü maddelerinde zikrolunan uyuşturucu madde tabirine ve şümulüne tatbik ettiği her türlü şüpheden ve endişeden beri olarak çok sarih olarak işaret olunmuştur.

Salahiyetli adli tıbbın kanaati, Ceza Kanununun ileriaenberi istihdaf ettiği gaye ve fiiliyat yekdiğerine uygun ve muvazi olarak aşikâr bir şekilde meydana iken; ham afyon üzerinde, bilhassa istihsal mıntıkları dışında İsrarla 5739 sayılı Kanunun Ceza Kanununa nazaran çok hafif bulunan müeyyidelerinin tatbikini görmek uyuşturucu madde kaçakçılığını harekete getirmektedir.

6123 sayılı Kanun hazırlanırken Askeri Ceza Kanununun 493. ve 404. maddelerine muvazi hükmü nasıl ele alınmamış ise, 5379 sayılı Kanunun ihtilâf konusu bu maddesi de nazardan kaçmış bulunabilir.

İki Kanunun yekdiğerini itmam etmeyen ve tatbikatta çeşitli görüşlere yol açan boşluğun doldurulması uyuşturucu maddeler üzerindeki kaçakçılık ve uyuşturucu maddeler müptedileriyle mücadelede müessir rol oynayacaktır.

**POLİSİN PLÂNLAMA İŞLERİNE AİT ÇEŞİTLİ
MEVZULARDA ÖRNEKLER ⁽¹⁾**

Yazan: Yusuf Danışman

Emniyet E mum Müdür Muavini

BÖLÜM IV

Birleşik Amerika'da polis olmak isteyenlerin evsafı ve mesleğe alınacaklar hakkında bilgiler:

Evsaf:

- 1 — Tahsil: lise mezunu veya ona tekabül eden diploma.
- 2 — Yaş: 21 ilâ 30, nüfus cüzdanı sureti, yani 21 yaşını idrak edecek 30 yaşına basmayacak.
- 3 — Boy: Yalınayak, beş ayak 9 uncu hs.
- 4 — Ağırlık: Doktorun tespit edeceği makul ölçü,
- 5 — Tabiiyet: Birleşik Amerika.
- 6 — İkamet mahalli: altı aydan beri o mahalde mukim olmak,
- 7 — Karakter: Hüsnu ahlâk; parmak izi alınıp merkezi bürodan sorulmalı, cürüm ve yüz kızartıcı suçlardan mahkûm olmamak.
- 8 — Sağlık: Kekeme olmayacak, hassaları tam veya kabili tashih bulunacak, daltonizme müptelâ bulunmayacak ve bu durum doktor raporu ile tespit edilecek.
- 9 — Görünüş: yapısı dik, uyanık, temiz kılıklı bulunacak.
- 10 — Ehliyetname: şoför ehliyetnamesine sahip olacak.

Maaş:

Yaya devriyeler ilk girişte 321 dolar aylık alırlar. 4 yıl içinde otomatikman 351 dolara yükselirler. Haftalık mesai 40 saattir. Büro iş-

¹ İlki 253 sayılı dergide çıktı.

lerinde çalışan muamelât sınıfına ilk giren 336 dolar aylık alır, bu miktar 4 senede otomatikman 385 dolara yükselir.

Otomobil:

Devriyelerin kullandıkları otomobiller kendilerine aittir. Otomobilin teçhizatı noksansız olmalıdır. Emniyet Müdürlüğü bu otomobile bir radyo koyar ve her ay benzin ve yağ parası memura 40 dolar öder.

Tekaüdiye:

Umumiyetle maaş, normal maaşın % 7 si tekaüdiye kesintisiyle ele geçer. Tekauüdiyede yaş ve hizmet yılının da ehemmiyeti vardır.

20 yıl hizmet gören ve 60 yaşına varan kimsenin tekaütlüğünde normal maaşının yarısı eline geçer. 25 yıl hizmeti olup 55 yaşına varan kimsenin de tekaütlüğünde aynı maaş verilir.

30 sene hizmet görenin yaşına bakılmaz, normal maaşın üçte ikisini tekaüdiye alır. Öldüğü takdirde bu miktarın üçte bir nispeti çocuğuna ve duluna intikal eder.

Vazife başında ölenlerin geride kalan mirasçılarına normal maaşın yarısı ve ayrıca nakden yardımda bulunulur. Vazife esnasında malûl olanlara da maaşın yarısı ödenir.

Meslekten ayrılanlara maaşından % 7 kesintiye tâbi tutulan miktar iade edilir.

Mesleğe girecekler için imtihan:

Rer müsabık mesleğe intisap etmeden önce imtihana tâbi tutulmalıdır. Sorular namzedin kültür ve muhakeme derecesini ve mesleğe intibak edip etmeyeceğini tespiti yararlı olmalıdır. Ayrıca bedeni mümareseye tâbi tutularak çeviklik derecesi ölçülmelidir.

Mesleğe ilk intisap eden memur yaya devriye hizmeti ile işe başlar. Rasyonel mesai esasına göre 23,45 den sabahın 8 ine kadar gece devriyesi, 8 den 16 ya kadar gündüz devriyesi, 16 dan 24 de kadar akşam devriyesi şeklinde çalışma programı düzenlenir. Her memura 45 dakika yemek için izin verilir. Devriye mıntıkası yaya polisin 15 ilâ 25 dakika içinde dolaşabileceği bir sahadır. Memur devriye hizmetini ifa ederken sahasını tarassut altında bulundurur. Suç işleme temayülünde o-

lanlara mâni olur. Suç işlemiş kimseleri yakalar. Durumu ayrıca üst makama bildirir. Şüphesiz İdarî ve adlî hizmetlerini iyi görebilmesi için önceden talim terbiyeye tâbi tutulması ve hukuk nosyonuna sahip bulunması lâzımdır. Devriye memuru fevkalâde haller yüzünden yukarıda arz edilen mesai saatinden fazla çalışırsa kendisine ayrıca bir tazminat ödenir.

Her devreye memuruna üzerinde bulundurduğu teçhizat:

Daiesirenin memura verdiği teçhizat Memurun temin ettiği teçhizat

Arma	Otomobil
Kelepçe ve anahtar	Siren
Telefon kutulan anahtarı	Cop
İlk Yardım çantası	Düdük
Not Defteri	El feneri
Polis rehberi	Elbise
Otomobilin radyosu	Tabanca
Cephane	Kemer
Fener	Şapka
	Yağmurluk
	Ayakkabı
	ve diğer melbusat

Polis devletin otoritesine şeref ve vekanna hâlel getirebilecek veya semereli çalışmasına mâni olacak hiç bir işle iştigal etmemelidir. Polis küçük veya büyük meblağda hediye almamalıdır. Hatta çay kahve dahi itmemelidir. Polis mevzuata harfiyen riayet etmeli, mesleğin şeref ve kârım gerek vazifede gerek vazife dışında her şeyin üstünde tutmalıdır. Polis siyasetle iştigal etmez. Bu esaslara uyan, başarı gösterir, yükselir. İntibak edemeyenler meslekten tasfiyeye uğrarlar.

Namzetlesin yazılı olarak bildirdiği hususlar:

Adı, göbek adı, soyadı, adresi, telefon numarası, yaşı, günü, avı, vıh, doğum yeri, çıplak ayakla boyu, çıplak ağırlığı, tabiatı, devam etti

ği okullar, bakmaya mecbur olduğu eşhas, devlet dairelerinde çalışan akrabaları ve karabet dereceleri, trafik dâhil işlemiş olduğu suçlar, hususî hukuk bakımından aleyhinde açılan davalar, trafik kazasına maruz kalıp kalmadığı, son 10 yıl içinde ikamet adresleri, günleri mal sahibinin ev adresi, son 10 yıllık meşguliyeti ve bu mahallin adresi, işe başladığı ve terk ettiği tarihler ve sebepleri, işe başladığı ve terk ettiği: zamanlara ait maaş derecesi, ehliyetli bulunduğu iş sahası, malî durumu, sigortalı mıdır, bankada tasarrufu varımdır, bonosu varımdır, ev arsa gibi mülkiyet hakları, maaştan başka geliri, münasebette bulunduğu firmalar, son on yıl içindeki borçları, daktilo yazma kabiliyeti, tuşları görerek veya görmeyerek, stenografik, motorlu vasıta kullanmadaki ehliyet derecesi, ehliyetin cinsi ve kaç yıldan beri taşıdığı, pilotluğu, maharet derecesi, radyo, telefon veya telgraf bilgisi ve sertifikası, bildiği kâğıt oyunları ve diğer kumarlar, her hafta okuduğu kitap, dergi, gazete, adı ve saati yabancı lisan bilgisi (konuşma, okuma, anlama) müzikle münasebeti, hangi aleti kullandığı, şarkı söyleme bakımından esas güzelliği, hitabeti, temsil kudreti, güreş, boks, yüzme, gemicilik, ata binmekteki mahareti ve zevk duyduğu meşgaleler, ateşli silâhlarla ünsiyet derecesi, müsabakaya girmiş midir, medenî hali, bekâr, evli, dul, boşanmış, eski karısının ismi, evlenme ve boşanma, gün ve mahalleri, hali hazır adı ve adresleri, kan bakımından yakın hısımlı bulunan ana, baba ve kardeşlerinden ölenler varandır, ölüm sebebi, yaşları, meşguliyetleri, adresleri, yakın akrabalarından tüberküloza, kalp, mide, kanser, böbrek, şeker, asabi ve akli rahatsızlıklar uyuşturuca maddeye iptila, alkolizm, bunlardan bir veya birkaçına müptela olduğu hastalık, son on yıldan beri kendisini tedavi eden doktorun adı ve tâbi olduğu ameliyatlar, veremli ile birlikte yaşamış mıdır, vücudunda süit teşekkül varımdır, uykusu, iştihası, son yıllarda kazandığı, kaybettiği kilolar, ağrıya, kokuya, kanı görmeye karşı reaksiyonu, alkol ve sigara içme nispeti, sporlardaki muvaffakiyet dereceleri, okulda iken sevdiği ve sevmediği konular, başka yerlerde müsabaka imtihanına girmiş midir, polis hizmetleri içinde hangisine fazla alâka duymaktadır, kendisinin bu kısma geçmesine mâni bir hal varımdır, üniforma giymesine, gece mesaisine ne gibi engelleri mevcuttur.

Bu yazılı beyanın altına imza ederek fotoğrafım da yapıştıracaktır. Ayrıca kuvveti ve çeviklik derecesi imtihana tâbi tutulacaktır. Bu gibi mümâreselerde tehlikeli denemelere bas vurulmamalıdır. Muvaffakiyet derecesi 100 numara esas kabul edilmek suretiyle tayin edilmelidir. Barfiks 100 metre, ayak parmakları ucunda ve topuklar birleşik diz çöküp halkına, tek adım atlamak, durduğu yerden zıplamak bunlar tekrarlatılarak numara verilmelidir.

Derslerin konusu:

Adli meselelerin gözden geçirilmesi, inceleme ve tahkikat, tahkikatın genel kaideleri, tahkikatın tekniği, resen emir verilmeyen hallerde tahkikatın tekniği, fennî delillerin toplanması, istisnâî ahvalde tahkikatın tekniği, tahkikatı yürütmek, lüzumlu bilgileri toplamak için tevcih edilecek sualler ve elde edilecek bilgilerin gözden geçirilmesi, tahkikatta karşılaşılabilecek mukavemet halleri,

Muhakkik: Şikâyetin mevzuu, mağdur, sanık, şahit, mahbir hakkında elde edeceği bilgileri derinleştirmelidir. Muhakkak şahsiyet sahibi kabiliyetli, tecrübeleri, zeki, sabırlı, sakın ve tamik edici vasıfta olmalıdır ve vazifesini yaparken en iyi usulleri kullanmalıdır. Şüphesiz bu mevzularda fitri kabiliyetinin, tahsilinin ve ailevi terbiyesinin rolü büyüktür.

Muhakkikin seçilmesinde araştırılacak hususlar:

a — Muhakkikin şahsiyeti

1 — Muhakkikin tahkikatı sevk ve idare edecek müktesebat sahibi bulunmalıdır.

2 — Müsamahalı davranmalı, neticeyi elde etmekte şevki bulunmalıdır.

3 — Bitaraf hareket etmelidir.

4 — Sabırlı olmalıdır.

5 — Allah korkusu veyahut başkasının bedbahtlığından azap duyacak hasletleri taşımamalıdır.

6 — Nefsine güveni olmalıdır. Bu da bilgi, doğruluk ve samimiyetle temin edilir.

b — Muhakkikin tahkikatı ihzarı:

Her muhakkik muayyen mevzularda daha tecrübeli ve bilgilidir. İsticvaba başlamadan önce tahkikatı aydınlatarak bütün dokümanlar toplanmalıdır.

c — Muhakkikin kabiliyeti:

Tahkikat suratlı ve sıhhatli olmalıdır.

Mevzu:

Tahkikat evrakı mevzulara göre tasnif edildiği gibi, yaş guruplarına göre de tefrik olunabilir. Meselâ gayri mümeyyiz olanlar, mümeyyiz erkekler, mümeyyiz kızlar, kâhdi genç erkek ve kızlar, kâhilller ve yaşlılar.

Tahkikata mevzu teşkil eden eşhasın kabiliyet ve karakter tasnifi:

- 1 — Geveze, boşboğaz
- 2 — Sarhoş
- 3 — Doğumdan yalancı
- 4 — Muhafazakâr tip
- 5 — Yaygaracı S — Kederli
- 7 — Heyecanlı
- 8 — Aklen zaaf eseri gösterenler
- 9 — Kültürü noksan olanlar
- 10 — Mahcup
- 11 — Korkak
- 12 — Kara cahil
- 13 — İlgisiz, lakayt
- 14 — Mütevekkil
- 15 — Entrikacı
- 16 — Anti sosyal

Sanığın sorgusundan önce yukarıdaki sınıflardan hangi guruba dâhil olduğu ve ifade şekli ile hadiseleri aydınlatmağa muktedir bulunup bulunmadığının tespiti gereklidir. Tahkikata takaddüm edecek diğer hususlar aşağıda tadat edilmiştir.

- 1 — Tahkikatın mahallî

a) Zaman tahkikata elverişli olmalı ve derhal tahkikata başlanmalı, tahkikat karakolda yapılmalıdır.

Polisin Plânlama İşlerine Ait Çeşitli Mevzularda Örnekler

- b) Hazırlık tahkikatı gizli olmalıdır.
- c) Tahkikat mahallinin karakol olması Psikolojik man polisi otoriteli ve maneviyatlı kılar. İfadesi alman kimse yabancı bir muhitte çekingenlik hisseder.
- d) Tahkikat odasının mefruşatı mühimdir.
- e) Işık ve ışıgın şekli istikameti
- f) ifadesi alınanlarla alanın yer ve durumları
- g) Dikkatin başka mevzulara dağıtılmaması lâzımdır.
- h) Muhakkik her türlü tehlikeye karşı korunmuş olmalıdır.
- i) Bir stenografi temin edilmelidir.
- j) Ayrıca birde muhakkikin yardımcısı bulunmalıdır.

2 — Muhakkikin zamanı

Zaman plânlı olmalıdır. Yani,

Muhakkiki sorumlu kılmayacak yeter zaman var mıdır?

Tahkikat belli bir zamanda bitirilebilecek midir?

Zaman ihtilâfları mevcut mudur?

Tahkikat yürütülürken ilgili bilcümle eşhas hazır bulunmalıdır.

Bir kaç muhakkik tayin edilmişse tahkikat bir şahsın murakabası altında. Yürütülmelidir.

İhtilatlar, tekerrürler bertaraf edilmelidir. İhtilâf yaratacak hikâye ve intihalardan sakınmalıdır. Muhakkikin iki olması unutulması muhtemel kısımları ikmal eder. Tahkik edilen mevzuda hangisi daha usta ise tahkikatın sevk ve idaresi ona terkedilmelidir.

Cinsi suçlar, akli kifayetsizlikler ve müteheyyiçlerin işledikleri suçlarda iki muhakkikin tevzifi zaruridir. Muayyen bir zamanda, bir mevzu ele alınmalıdır. Aksi ihtilâf yaratır.

Tahkik usulünün tarihi:

1 — Orta çağda sanığa hatta şahide işkence yapılır ve bu suretle ifadeleri zapt edilirdi. Tabiatıyla bu gibi delillerde ekseriya samimiyetten uzaktı.

2 — Yirminci yüz yılda işkence suretiyle tahkik usulü poliste men edilmiştir. Esasen bu türlü zulüm polisin kifayetsizliğine delâlet eder.

Acemi talim terbiyesinde stajyerin tâfci olduğu dersler ve sakatları:

Mevzu	Saati
Otomobil hırsızlığı	1
Şehir coğrafyası	1
meslekî talimatnameler	7
•Ceza usulü ve deliller	4
Münakaşa, müzakere ve imtihan	30
Şöförlük	4
Tık yardım	18
Sahtekârlık	2
Jimnastik	36
Adlî tahkikat	2
Vak'a mahallinde taharri	4
Çocuk suçları ve önlenmesi	3
Meslekle ilgili kanunlar	10
Zabıtaya vazife tahmil eden diğer kanunlar	8
Teşhisi hüviyette fotoğraf	3
Müşahede	2
Teşkilât	1
Parmak izi ve diğer teşhis usulleri	5
Ateş dersleri ve talimleri	15
Polis meseleleri ve devriye	3
Polis taktiği	8
Polisin halkla münasebeti	3
Raporlar	3
Muhabere evrakının hıfzı	14
Polis Müdürlüğü ve diğer müesseselerin gezilmesi	2
Trafik suçlarını işleyenler hakkında takibat 7 Daktilo	15
Fuhuşla mücadele	4

VAZİFE EL KİTABI ÖRNEĞİ

Teşkilât, tarifler ve genel vazifeler

A — Teşkilât şeması,

B — Kanunlar, nizamnameler, talimatnameler, teşkilât vazife ve salahiyet,

C — Tarifler,

D — Rütbelere göre teşkilât,

E — Genel kaideler ve vazifeler,

1 — Memurlar emniyet ve asayiş muhafaza edecek, can ve malı koruyacak, cürümleri önleyecek, suçluları yakalayacak, kaybolan ve çalman eşyayı bulacak, mevzuatı bitaraf ve iyi şekilde tatbik edecek, halkı doğru yola yöneltcek, onunla istişarelerde bulunacak başka bir deyimle sorumlularına tecavüz etmeyecektir. Ferdin hürriyetine saygı gösterecek, haklarını koruyacak, vazifelerini bitaraf olarak icra edecektir. Hizmetlerini en yüksek seviyeye ulaştırmak üzere gayretli, cesur, makul ve mesleğe sadık olacaktır.

2 — Memurlar bütün mevzuatı kavrayacak şekilde çalışacak, müphem noktaları amirlerinden soracaktır.

3 — Memurlar polis telefonlarının yerini işaret cihazlarının mahallini iyi bilecekler, cadde, sokak, depo, hastahane, resmî binalar ve mühim müesseselerle cemiyetlerin isimlerini, mahallerini, tramvay ve otobüs tarifelerini, şehirlerarası yolları, şehri kat eden yolların hangi istikametten gelip hangi istikamete gideceklerini bileceklerdir.

4 — Günlük bültenlerdeki emirleri ve çalman otomobilleri defterlerine not edeceklerdir.

5 — Nezarethaneye bakmağa memur olanlar nezarethanenin durumu hakkında her gün âmirine bilgi vermelidir.

6 — Meslek mensubunu, vazifeli veya mezunda olsa kanun, nizamname, talimatname ve el kitabı hükümlerine hürmet göstermelidir.

7 — Âmirlerinin kanunî emirlerine telsizle verilen emirlere riayet edilmelidir. İtaati mümkün olmayan emirlerden sakınılmalıdır.

8 — Emirler arasında mübayenet olduğu takdirde hemen âmire haber verilmelidir. Mübayenetle olan emirleri tatbik eden memur sorumlu

dur. Verilen emrin icrasından önce âmir ilgili memura izahatta bulunmalıdır.

9 — Üniformalı polis vazife hali dışında dahi vazifeli gibi hareket etmelidir.

10 — Polis hizmeti dakik ve kararlı bulunduğundan, polis zamana kıymet vermelidir.

11 — Bir memura hizmetle ilgili emir verildi mi, hizmetin ifası sonunda âmire neticesinden haber vermelidir. Tahkikat uzadı mı bunun dahi sebepleri üst makama ulaştırılmalıdır.

12 — Memurlar raporlarını zamanında vermeli, rapor sözlü veya yazılı olmalıdır.

13 — Bir şahıs veya bir hayvan yaralanırsa veya resmî veya gayri resmî emval hasara uğrarsa muttali olan memur vazifeli bulunmasa dahi derhal ve nihayet 8 saat içinde ilgiliye rapor vermelidir.

14 — Dikkati çeken kazalar, nizam bozan haller veya ika olunan cürümler karşısında polis enerjik, vakur ve dakik hareket etmelidir, ilgili makama derhal haber vermelidir.

15 — Silâh atılınca, karışıklık doğunca veya diğer ağır mahiyetteki cürümlerde âmir hemen harekete geçmeli, âmir bulunmadı mı memur derhal âmir gibi hareket etmelidir.

16 — Nizam tesis olunmalı, kalabalık dağıtılmalı, huzur hemen sağlanmalıdır. Bu işi tek başına sağlamak mümkün değilse acele hazır kuvvet celbine tevessül edilmelidir.

17 — Cürüm işlendi mi veya şüpheli bir ölü görüldüğümü derhal failini yakalamaya gayret edilmeli, yaralıya ihtimam gösterilmeli bu hadise tahkik edilmelidir. Ayrıca merkeze de haber verilmelidir.

18 — Yollarda halk için tehlike teşkil eden haller bertaraf olunmalı, durum merkeze haner verilmelidir.

19 — Silâh sesi işitilince mahiyeti tespit edilip ilgili makamata duyur ihmalidir. Yangın mahallerinden halkı kurtarmağa çalışmalı, trafiği düzenlemeli, geçiş üstünlüğünü haiz vasıtaların geçmesi temin edilmelidir. Hülâsa, can, mal korunmalı nizam sağlanmalıdır.

20 — Polis bütün cürümleri, intiharları üst makama haber verecek, Hadiseleri gizlemeyecek, görmemezlikten gelmeyecektir. İçki yerleri, uyuş-

turucu madde, fuhuş ve kumar gibi ahlak ve intizamı ammeyi ihlâl eden hadiseler zamanında el konulmalı ve ilgililere haber verilmelidir.

21 — Şikâyetler dinlenmeli, gereğine tevessül olunmalı, durumdan ilgili makamata haber verilmelidir.

22 — Şikâyete bağlı meselelerde, şikâyet vaki olmadıkça el atılmamalıdır.

23 — Resmî vesaikten istifade olunmalıdır.

24 — Yetkili âmirin emri olmadan mesken masuniyeti ihlâl edilmemelidir.

25 — Başka bir arkadaşın baktığı işlere müdahale olunmamalıdır.

26 — Mahkemelerin davetine, âmirlerin muhalefeti olmadan kaçınılmamalıdır.

27 — Şüpheli olan şahıs yakalandıktan sonra hemen âmirine hadise hülâsa edilmek suretiyle bilgi verilmelidir.

28 — Memurun şüpheli eşhası yakalamakta hüsnü niyetli hareketinden dolayı tekdir edilip şevki kırılmamalıdır.

29 — Yakalamak için lüzumundan fazla zor kullanmamalı, mahkûmlara İnsanî muamelede bulunulmalıdır.

30 — Yakalanan eşhasın naklinde gerekli teyakkuza riayet edilmelidir. Yani kaçması önlenmeli kendisi veya başkasına zarar verebilecek şekilde taşınmamalıdır.

31 — Yakalandığı yer iyice araştırılmalı, suç aleti ve diğer vesikaların bulunmasına gayret gösterilmelidir.

32 — Kadın suçluları, kadın polisler tarafından yakalanmak, nakledilmek ve ifadeleri alınmalıdır.

33 — Meskenlerdeki kavgalar vahim bir hal almağa yüz tutmadıkça ve âmirinin muvaffaktı olmadan müdahale edilmemelidir.

34 — Yakalanan şüpheli eşhas derhal vakit zayi edilmeden merkeze götürülmelidir.

35 — Polis, şuuru muhtel veya yaralı veya kazaya karışmış kimseler müstesna trafik suçlarından ötürü kimseyi nezarete alıkoymamalıdır.

36 — Polis memuru hiç bir sanığa veya şüpheli eşhasa kefil olmamalıdır. Nezarettekilerin ailesine derhal haber verilmelidir.

37 — Mahkemede şهادette bulunurken korkmadan, ketmetmeden, ilâve yapmadan sıhhatli beyanda bulunmalıdır. Yeminli olsun, yeminsiz olsun daima doğru konuşmalıdır.

38 — Memurlar adlî makamat ile iyi münasebetler kurmalıdır. Diğer devirle de iyi münasebetler tesisine çalışmalıdır. Meselâ, sâri hastalık zuhuruna muttali olduğu derhal Sağlık Dairesine haber vermelidir.

39 — Polis, neşir yasağı olan mevzular veya âmirin yasak ettiği ölçüler dışında basınla sık temaslarda bulunmalıdır. Mühim meselelerde müdür bizzat basın toplantısı yapmalıdır.

40 — Memurlar vazifelerinde dikkatli, uyanık ve daima hadiselere karşı alâkalı ve müşahede edecek durumda vakarlı olmalıdır. Akli ve bedenî beraat polise yaraşmaz.

41 — Polis bütün vaktini meslekî mesaisine hasretmeli ve bazı işleri görmekten sakınmalıdır. Bilhassa yüz kızartıcı işlere tevessül etmemelidir. Vazifeli iken alış verişte bulunmamalı, eğlence yerlerine ancak vazife icabı girmelidir.

42 — Memur yatağını, dolabını, masasını temiz ve tertipli tutmalı, yerlere izmarit atmamak, koridorlara eşya yığmamalıdır.

43 — Memur vazifeli olsun olmasın üniformasını her zaman temiz giymelidir. Muntazaman banyo yapmalı, her gün tıraş olmalı, saçları taralı, tırnaklar kesik ve temiz bulunmalıdır. Üniformalı polis, elinde şemsiye ve büyük paket taşımamalı, eli cebinde gezinmemelidir.

44 — Memurlar nazik, medenî ve hürmetkâr olmalıdır. Âmirlerine arkadaşlarına ve halka ister vazifeli olsun ister vazife dışında bulunsun sakin, dikkatli, sabırlı, nizamlı ve makul olmalıdır. İfade verirken baştan savma ve kaba bir tarzda sualleri cevaplandırmamak, hangi şartlar altında olursa olsun güler yüzlü soğukkanlı hareket etmelidir. Şiddet göstermemeli, kaba hareket etmemeli, istihzalı lisan kullanmamalıdır. Kötü bir isnada maruz kaldığı takdirde talep edildiğinde hüviyetini muhatabına kemali nezaketle bildirmelidir.

45 — Polisin her sınıf halktan muhiti olmalıdır. Dedikodulardan içtinap etmelidir. Dinî, ırkî, siyasî mevzularda kanaatlarını açıklamamalıdır. Temiz, doğru gramere uygun düzgün bir şive ile konuşmalı, suçluların argolarını kullanmamalıdır.

46 — Başkalarını rahatsız edebilecek, ezcümle arkadaşının boynuna dolanmak, eteğini çekmek, arkasına dayanmak, konuşan adamın çenesinin altına sokulmak, burnunu ve nefes borusunu yüksek sesle temizlemek, çiklet sakız çiğnemek, ısıklık çalmak, şarkı söylemek, mırıldanmak, hülâsa başkalarının asabını bozacak hareketlerden tevakkî etmesi lâzımdır

47 — Üniformalı polis herkesin gözü önünde sigara; pipo veya tütünün sair şekillerini de içmemelidir.

48 — Koridorlarda, dairede gayritabii toplu bir şekilde yarenlik etmemeli, yüksek sesle konuşmamalıdır.

49 — Gayri ahlâkî, süfli mevzulara adı karışmamalı veya karıştığı bu gibi hareketler cemiyet tarafından gayriahlâkî telâkki edilmemelidir.

50 — Resmî binaya veya müştemilâtına veya vasıtasına alkol almış olarak girmemelidir. Âmirinin müsaade ettiği polis maksadının teminine matuf meseleler yukarıdaki kayıttan müstesnadır. Vazife esnasında veya vazifesine takaddüm edecek zaman içerisinde de alkol almamalıdır.

51 — Memurlar borçlarını ödemelidir. Âmirinin muvafakatini almadan meslek dışında bir kimsenin borcunu ödemeyi taahhüt etmemelidir.

52 — Polis politika ile iştigal etmemelidir.

Birleşik Amerika'da polis seçimlerde reyini kullanabilir. Ancak siyasetle alâkası orada biter. Polis siyasî maksatlar için hiç bir hakiki veya hükmi şahsa para tediyesine veya herhangi bir tecerrüde bulunmağa zorlamamalı; hiç bir siyasî kulûbe veya diğer bir teşekküle intisap etmemeli, hatta bu yerlere kayıtlı bir üyenin kazanması için ona vekâleten çalışmamalıdır. Seçime girecekse istifa etmelidir.

53 — Polis hiç bir sendikaya dâhil olmamalıdır. Amelenin grev hakkı tanınmışsa bu hakka hürmet göstermeli, muvafık, muhalif herkese bitaraf hareket etmelidir.

54 — Terfi ve nakiller siyasî tesirlerden masun kalmalıdır.

55 — Hediye, hususî surette ita olunan nakdi mükâfatları ve diğer lütufları kabul etmemelidir. Birleşik Amerika'da bu gibi hediye ve behiyeler Emniyet Teşkilâtı bütçesine yapılabilir.

56 — Memur fotoğrafını reklâm için yayınlamamalıdır. Matbuatı şahsı menfaati için vasıta kılmamalıdır.

57 — Tahsil ettiği vergi, resim ve para cezalarını kanunun tayin ettiği yere zamanında yatırmalıdır. Türk polisi vergi ve para cezası tahsilatı yapamaz.

58 — Oyun ve eğlence yerlerine girmek için mevkiini imtiyaz basamağı olarak kullanmamalıdır.

59 — Sanıklardan, mahkûmlardan ve yakalanan diğer eşhastan veya bunların ahabap ve akrabalarından doğrudan veya dolayısıyla hediye şeklinde veya bedeli ödenmek şeklinde dahi olma hiç bir mal almamalıdır.

60 — Yaya devriyeler barınmak veya dinlenmek için üzerlerinde herhangi bir gayrimenkule ait anahtarı taşımamalıdır. Vazifenin ifası ile ilgili Âmirin müsaade ettiği zaruri haller bundan müstesnadır.

61 — Fevkalâde haller dışında, hastalık raporunun alınması daima mera tip silsilesiyle resmî yollardan olmalıdır.

62 — Bir şahsın yakalanmasına mâni olacak, kaçmasını kolaylaştıracak, delâili yok edecek, çalman eşyayı nakledeceklerin bu fillerine bilerek alet olunmamak, muhaberat gizli tutulmalı, şüyuuna sebebiyet verilmemelidir.

63 — Herhangi bir işe başlandığında zaman ve mahal eldeki imkân nispetinde en seri vasıta ile üst makama haber verilmelidir. Vazife hitama erince aynı tarzda üst makama bilgi verilmelidir.

64 — Memur vazifeye çıktıktan sonra hastalanır veya yaralanır veya vazifesini ifaya mâni mazereti zuhur ederse durumu derhal üst makama bildirmelidir. Vazifeli memur tesadüf ettiği muavenete muhtaç hastanın ilk yardımını temin etmekle beraber bu şahsın hüviyetini ve adresini de tespit etmelidir.

65 — Hastalık dolayısı ile mazeretli ve izinli bulunan memur polis doktorunun emirlerine riayet etmek mecburiyetindedir. Hasta hususi bir doktorun ihtimamı altında ise istirahat ve tedaviye müsaade eden doktor durumu yetkili makama bildirmeğe mecburdur.

66 — Bulunan eşyanın ismi, eşkâli bulunduğu yer, saat ve eşyanın teşhisine yararlı diğer delâil tespit olunmalı, ambalâjı yapıp seri numarası kartın üzerine işlenmelidir.

67 — Üniforma ve teçhizat kıyafet nizamnamesine uygun olmalıdır, kapalı yerde vazife görürken şapka giyinmemek, dışarda da bazı haller müstesna şapka başta nizamî durmalıdır. Memur vazifeli bulunmadığı zaman Üniformasını hatta gömleğini kullanmamalıdır.

68 — Elbiseler temiz, ütülü, yaması görülmemeli, madenî kısımlar parlak olmalıdır.

69 — Erkek memurların üzerlerinde bulunduracakları teçhizat; kokart, kelepçe, anahtar, düdük ve zincir, tabanca, Tabanca vazife dışında dahi taşınmalıdır. Dolma kalem, not defteri, gece el feneri.

70 — Daire eşyası hüsnü muhafaza edilmeli, herhangi bir halin zuhurunda derhâl Âmile haber verilmelidir. Bu gibi eşyayı ihmâl suretiyle hasara uğratan hakkında disiplin yönünden de kovuşturma yapılmakla beraber ziya uğrayan eşyanın tazmini cihetine gidilmelidir.

71 — Daire eşyası başka bir maksat için daire dışına çıkarılarak kullanılmamalıdır.

72 — Silâhlar teftiş ve muayene edilirken veya temizlenirken veya tamir edilirken boş tutulmalıdır. Silâhlar ateş poligonunda doldurulmalıdır.

73 — Silâhlar fevkalâde haller dışında emredildiği zaman kullanılmalıdır. Tehlikeli hayvanları itlaf etmek, kendi veya başkasının hayatını korumak, gibi.

74 — Ağır bir suç işleyeni veya kaçmakta olan sanığı yakalamak için ve buna benzer fevkalâde ahvalde silâhın kullanılmasını müteakip Âmile derhal haber verilmelidir. Tabancayı ziya uğratandan tabancasını ziya uğrattığını derhal Âmirine yazılı olarak bildirmelidir. Makineli tüfekler ve gaz silâhları Âmirin müsaadesi olmadan kullanılmamalıdır.

75 — Memurlar nizam ve disipline uymalı, morallerini yüksek tutarak faaliyetlerinin kifâyetini artırmalıdır. Daire içinde ve diğer dairelerle ahenkli mesaiyi sağlamalı fevri hareketlerden sakınmalıdır.

76 — Memurlar dairenin umumî politikasını, programını, çalışma tarzını, personelinin tahripkâr bir şekilde tenkit etmemelidir. Dedikodu yapmamalı, mevzuun eğriliğinde veya doğruluğunda şikâyeti mevcutsa müracaatını resmî kanallardan usule uygun şekilde yapmalıdır.

77 — Faaliyetlerini bu esaslara kasıtlı veya kasıtsız uydurmayanlar disiplin cezalarına çarptırılmalıdır.

Âmirlerin Sorumu ve vazifeleri:

1 — Âmirler usulü kaideleri gözden geçirerek inisiyatifî nefse itimadlı selbiden mevzuları derhâl tetkik edip ıslah etmelidir. Terfiler ko

lay olmamalı memurların çalışkanlığı, atikliği, zekâsı; mesleğe bağlılığı, üstü, arkadaşları, maiyeti ve halk ile münasebetleri göz önünde tutulmalıdır.

Âmirin üstün kabiliyeti, tutumu, sağlam karakteri, disipline bağlılığı, maiyetinin şevkini artırır ekseriya kuvvetin başarısızlığı Âmirin kifayetsizliğinden ileri gelir.

2 — Âmir maiyetinin nizam ve disiplininden sorumludur. Âmir maiyetinin kuvvetli ve zayıf taraflarını iyi incelemeli, hatalarını İslah etmeli daha iyi memur olmalarına gayret göstermelidir. Âmir ikilik yaratmayacak şekilde mükemmel bir ahenk tesis etmeli maiyeti arasında kardeşane münasebetler kurmalıdır.

3 — Her memura el kitabından birer kopya vermeli muhteviyatını öğrenmeleri için onları yetiştirmelidir. Âmir mağdurunun hatalı silâh kullanmasından, yanlış adam yaralamasından sorumludur. Âmir mağdurunun usule uygun makul tenkitlerini nazara almalıdır.

4 — Mağdurunun bütün mevzuat hakkında bilgi sahibi olmasına gayret göstermelidir.

5 — Asayişe tesir eden mühim meselelerde bizzat emir vermelidir. Memur halikındaki şikâyetleri nizamsızlığı, vazifesinde gösterdiği başarısızlığı derhâl üstüne bildirmelidir. Otoritesini vakarlı, müşfik ve âdil kullanmalıdır.

6 — Kanunların, Nizamnamelerin tatbikinde maiyetine rehberlik yapmalıdır. Memurlar mevzuatı gülünç bir seviyeye düşürmemelidir. Buna sebep olanlar tecziye olunmalı, icabında sicillen tasfiyeye tâbi tutulmalıdır.

7 — Kendinden üstün bulunan Âmirin emirlerini dikkatli, nezaketli, saygılı dinlemeli ve maiyetine örnek olmalıdır.

8 — Kendilerine bağlı bulunan mağdurun adreslerini telefon numaralarını yanlarında taşımalıdır.

9 — Bulunan eşya, delil olanlar müstesna, derhâl sahibine iade edilmelidir.

10 — Teftiş yaparken en az her saatte bir üstüne telefonla malûmat vermeli telsiz telefon muhaberatını dinleyip emirleri telâkki etmelidir.

Kumanda mevkiinde bulunan Âmirlerin Umumî Vazifeleri.

1 — Memuru icabında elini işten çektirebilir. Halkın şikâyetini dinleyip hadiseyi tamik etmelidir. Vukuatı zamanında Müdüre bildirmelidir.

2 — Nezarethaneye alınacak veya yakalanacak şahsın muamelesini gözden geçirip tasdik etmelidir.

3 — Nezarethanedeki eşhası Âmirlerde temas edip serbest bırakabilir.

4 — Muayyen ve müstacel ahvâlde yukarıdan emir almadan maiyetini harekete geçirmeğe, asayişî temine salahiyetlidir.

5 — Muhaberatın yürütülmesi sorumu altındadır.

Müdürün Umumî vazifeleri.

1 — Müdür dairenin en büyük memurudur. Mevzuatın kendisine vermiş olduğu salâhiyetleri kullanır.

2 — Kuvveti teftiş ve murakabe eder. Mevzuatın tatbikinden sorumludur.

3 — Emniyet ve asayiş maksadının tahassülü için kuvveti en müessir bir şekilde teşkilâtlandırmalıdır.

4 — Kendisine bağlı bulunan polisin vazifelerini hülâsa etmeli kuvvetin iyi sevk ve idaresi bakımından lüzumlu usulü muamelelerin ihzarına çalışmalıdır.

5 — Müsmir faaliyeti sağlamak, teşkilâtı yüksek bir seviyeye ulaştırmak için nizamnameleri usul ve vazifeye ait diğer mevzuatın tadiline ve düzenlenmesine gayret göstermelidir.

6 — Moral tahribatını harici gayritabii baskı ve tesirleri önlemeli seri netice alınmasını engelleyen salahiyetleri kısan, kaldıran verimli mesaiyi önleyen bilcümle hususâtı mütalâa etmelidir.

7 — Her cüzü tamın faaliyeti hakkındaki taleplerini incelemeli, randımanlı çalışmayan büronun durumunu ele almalı teşhizatını gözden geçirip noksanlarını ikmal ettirmelidir.

8 — Personelin idaresi faaliyeti üzerinde dikkatle durmalı, talim terbiyesine ehemmiyet vermeli, en iyi elemanın terfiine yol açacak sistemi vaz etmeli, disiplini kuvvetli sağlamalıdır.

9 — Polisin halkla, matbuatla, siyasi makamlarla polis hizmetleri dışındaki faaliyetlerde emniyet camiası içindeki bilcümle işlerde ilgilenmeli bu hizmetlere ahenk ve düzen getirmelidir. Muhaberatı emin ve verimli bir şekle ifrağ etmelidir.

10 — Polis Müdürü, Emniyet Umum Müdürlüğüne bu faaliyetleri hakkında aylık rapor vermelidir.

Baş Komiserlerin Umumî vazifeleri:

1 — Baş komiser Emniyet Müdürünün emrine her zaman muntazır bulunmalıdır. Maiyetinde çalışanların iyi sevk ve idaresinden mesuldür.

2 — 24 saatlik hâdiseler hakkında Müdüre her gün rapor vermelidir. Geçmiş hâlihazır ve geleceğe ait bütün meseleleri Müdürlerde konuşmalıdır.

3 — Kendilerine bağlı bulunan tesisleri, karakolları, nokta ve devriyeleri murakabe ve teftiş etmelidir. Resmî Binalara takvimden başka reklâm matbuları astırmamalıdır. Karakolların defter, kuyudat ve teçhizatını ayda bir kere teftiş ve muayene etmelidir. Bunların mevzuata uygun şekilde hüsnü muhafazasından ve memurların verdikleri raporların sıhhatinden sorumludur.

5 — Diğer karakollarla teşriki mesai ederek mevcut bilcümle ihtilâfi halletmelidir.

6 — Raporlu hastalar ve bu hastaların durumu hakkında Âmirine fasılalarla bilgi vermeli ve en az iki haftada bir hastaları ziyaret etmelidir.

7 — Asayişe müessir vakaları derhâl Müdüre haber vermelidir.

S — Nezarethanede bulunanlara karşı şiddet gösterenlere müsamaha etmemelidir. 16 yaşından küçük olan çocukları umumî nezarethanelerde tutmamalıdır.

9 — Maznun hakkında bildiklerini mahkemeye veya infaz müessesesine derhâl bildirmelidir.

Emniyet Âmirlerinin faaliyet ve teşkilâtı.

1.— Faaliyeti asayişin temin etmek can mal ve ırzı korumak, cürümleri önlemek, suçluları yakalamak, çalman ve kaybolan eşyayı bulmak, umuma açık yerleri çıkarılacak devriye vasıtası ile önlemek, teftiş ve' mu?

rakabe etmek tahkikatı sevk ve idare eylemek, halkın şikâyetlerini dinlemek ve incelemek, nezarethaneleri murakabe etmek, hazır.

2 — Teşkilâtı, Emniyet Âmirlerinin Müdürün lüzum gördüğü miktarda personeli olmalıdır. Baş Komiser ve Komiserleri doğrudan teftiş ve murakabe eder, onlara emirler verir Emniyet Âmirleri 24 saat vazife görecektir şekilde 8 er saatlik mesaiye tâbidir. Yani gece, gündüz, akşam postaları halinde vazife görür. Her devriye grubunun başında bir Komiser Muavini vardır bu saatlerde vukua gelecek hadiselerden Muavin ve devriye müştereken sorumludur.

Merkez karakol hizmetleri:

Her karakolun büro muamelâtından sorumlu kimse 24 saatlik olayı raporla tespit eder. Şikâyetleri zapt eder. Devriye memurlarını vazifelerine sevk eder. Her karakol 24 saat halkın hizmetine açık olmalıdır. Her karakolda mutlaka bir nezarethane bulunmalıdır.

Karakolun personeli: Bir Baş Komiser veya bir Komiser bir Muavin bir nezaretçi polis Müdürünün lüzum gördüğü miktarda personel bulundurmalıdır.

Baş Komiserlerin vazifeleri:

Devriye hizmetinin lâıyıkı veçhile yürütülmesinden umumî sevk ve idareden teftiş ve murakabeden Âmirine karşı maiyetiyle birlikte sorumludur. Kendisine bağlı bulunan devriye mıntıkasının nezarethaneleri en az haftada bir kere teftiş eder. Karakolun nizamından, temizliğinden sorumludur. Devriye devamlı dolaşmalı ve bilhassa oyun eğlence; meyhane, bar, kumar ve fuhuş yerlerini suçluların barınaklarını göz önünde tutmalıdır. Suçların fazla işlendiği yerlere ehemmiyet vermelidir. İşte Baş Komiser devriyenin bu gibi yerlerde vazife görüp görmediğini gayri muayyen yer ve zamanlarda dolaşmak suretiyle teftiş ve murakabesini müsmir yapmalıdır. Ayrıca fevkalâde can, mal ve ırzın korunması ile ilgili tedbirlerin ve düzenin teminini ele almalıdır. Baş Komiser maznunun muhafazasından maiyeti ile birlikte sorumludur.

Komiserlerin vazifeleri:

Baş Komiserin emri altındadır. Geçmiş, hâl ve gelecek meseleleri hakkında Âmirine günlük rapor verir, icabında bu mevzular üzerinde münakaşalarda bulunur. Devriyenin zamanında vazifesine çıkmasından

ve vazifesini iyi görmesinden sorumludur. Maiyetine doğrudan emir verir teftiş ve murakabesini yapar, Âmirinin bulunmadığı zamanlarda ona vekâlet eder, münhalleri doldurur, devriye vazifelerini yazılı olarak hazırlar ve ilân eder. İkmal edilmemiş meseleleri intihâç eyler. Vazifeye çıkarken ve dönerken nezarethaneyi gözden geçirir, devriyenin yatakhânesini, çalışma ve istirahat mahallerini teftiş eder. Temizliğine itina gösterilmesini sağlar. Demirbaş defterini, tabanca ve kelepçeleri gözden geçirir. Karakolda bir odası vardır. Bültenleri günlük emirleri tetkik eder. Komiser Muavinlerinin muayyen zamanlarda devriye çıkmalarını sağlar ve onlardan 24 saatlik rapor alır, tavsiyelerde bulunur. Maiyetini yetiştirir, normal teftişler dışında gayri muayyen zamanlarda devriyeleri murakabe eder. Bilhassa suçların fazla işlendiği yerlere ehemmiyet veriliyor mu? Suçluların barındıkları meyhane, kumarhane, fuhuş, umuma açık oyun ve eğlence yerleri göz önünde tutuluyorum, dikkatim bu noktalar üzerinde toplar.

Komiser Muavinlerinin vazifeleri:

Komiser Muavini iki tanedir. Birisi Karakol içi hizmetine, diğeri karakol dışı hizmetine bakar. Karakoldaki muamelâta şikâyet ve ifadelerin tespitine, nezarethanedeki maznunlara aklen malûl olanların muhafazasına, Karakolun temizliğine itina gösterir. Nezarethaneye ayrıca bir memur tefrik edilmeli, bu gibi muamelât üzerinde vazifelendirilmek ve sorunlandırılmalıdır.

Çocuk suç ve suçlularını takip eden kısım:

Bu kısmın vazife ve faaliyeti çocuklar arasında cürümleri önlemeye matuf programı geliştirmek yani çocuk cürümlerinin amillerini ve bunları bertaraf etmek ve bu mevzuda halkın müzaheretini temin etmek eğer ilgili teşekküllerin yardımından faydalanmak gibi meseleler çocuk suçları ve suçluları kısmının en mühim vazifelerinden mahduttur. Matbuattan radyolardan, konferanslardan, şahsî temaslardan ve buna mümessil yayın vasıtalarından istifade ederek suçların önlenmesi ve suçluların ıslahı amme efkârlarında da benimsenmesi gerekir. Şahısları ve mahalleri araştırmak, şartların değişmesini sağlamak, oyun ve eğlence yerlerini murakabe etmek, yaşlı ve zaruret halinde bulunanları, hasta kimseleri tespit etmek, onların derdine deva bulmak gibi içtimaî yardım hizmetleri de bu kısma tevdi edilmelidir.

Çocukların tahkikatı mutlaka yetişkin psikolojik bir ekibe verilmelidir.

Bu kısmın yapacağı diğer işler:

Aile aleyhindeki suçlar; aileyi terk, çocuğuna bakmamak, küçükler üzerindeki velâyet hakkını ihmâl etmek, çocukları gayri ahlâkî yollara Mahallere, işlere sevk etmek, onlara fena muamele etmek.

Cinsî suçlar; kız veya oğlan kaçırmak, fuhuş teşvik, taaddüdü zevatı ve gayri ahlaki diğer meseleler, açık saçık resimlerin teşhiri, çocuk kaçırmak, bisiklet hırsızlıkları, kumar, aklî melekûtta teşevvüş, çocukların diğer şüpheli göründükleri haller, kayıplık.

Yukarıda sayılan bilcümle suçlu çocuklar bu kısım ekibi tarafından istivap olunmalıdır. Cinsi meselelerde ise, kadın suçları bu kısmın kadın polisleri tarafından isticvap olunmalıdır.

Teşkilât:

Bir Baş Komiser, bir sekreter lüzumlu diğer kadın, erkek personel Baş komiserin vazifeleri:

1 — Bu kısmın program ve plânını hazırlamalı, tatbikatı sevk ve idare eylemeli, teşkilâtın faaliyetini murakabe etmelidir. Bilhassa memurların icraatını, disiplinini, kifayetini gözden geçirmeli, sık sık teftişler yapmalıdır.

2 — Aylık, yıllık raporları ihzar edip bağlı bulunduğu en yakın amirine zamanında sunmalıdır. Bu raporlar muhteviyatına istatistikler ve suçların önlenmesine ait diğer bilgiler dere edilmelidir.

Sekreterin Vazifeleri:

Sekreter muamelat sınıfındandır. Umumiyetle kadındır. Büronun Komiser Muavini gibi hareket eder. Günlük faaliyetinde halkla ve memurla temasta bulunur. Notlarını alır, Âmirine bildirir. İhbar ve şikâyetleri dinler, tespit eder. Telgraf ve diğer muhaberata bakar, icabına tevessül eder, kuyudatı ve muhaberatı bu suretle sekreter yürütür.

Kadın Polisin vazifeleri:

Kadın polislerin miktarı yeter derecede değilse bunlara erkek poliste tefrik edilir. Kadın polisler mesailerini çocuk ve kadın suçlarının

önlenmesine teksif etmelidirler. Çocuk ve kadınların sosyal ve Hukukî bütün mesaili ile yakından ilgilenmelidirler. Suçları azaltacak usullere tevessül etmelidirler ve bu gibi ıslahat için zaruri delâili toplamalıdır.

Kız ve erkek suçlu çocukları, büyük yaştaki suçluların tesirinden korunmalıdır. Gazete ve diğer yayın vasıtalarıyla teşhirine mâni olmalıdırlar, onlara nazikâne doğru yola sevk edecek hüsnü muamelede bulunmalıdırlar.

Mesailerinin büyük bir kısmını Büro dışına inhisar ettirmeli raporlar, röportajlar hazırlamalıdırlar. Bu mevzua ait dokümanları muhitten, Otellerden, Dans yerlerinden, Pansiyonlardan, Umuma açık yerlerden toplamalı, ıslah yollarında raporlarında belirtmelidirler.

Karı koşa münasebetlerinde tahassül eden geçimsizlikleri inceleyip suç işlemeyi tesir edecek sosyal ve moral inhitatları ve bunların ıslah yollarını tespit etmelidirler.

Sosyal teşekküllerle temasta bulunmalı suçların önlenmesi yollarını araştırmalı, umumî efkârın davayı gönülden benimsemesi için Gazete, Mecmua Radyo, Kulüp ve Öğretmenlerin teşriki mesaisi sağlanmalıdır.

Dansın yerlerinde çalışacaklar Lisansa bağlanmalı bu yerlerin mahalli şartları incelenmeli yaş hadlerine riayet edip etmedikleri tespit olunup raporlarına derç edilmelidir.

İsiâhı memuru:

Islah memuru ebeveyn ve Öğretmenlerle, Doktorlarla ve çocuğun Islahı ile ilgili diğer teşekküllerle temasta bulunur.

Mühim Vakiyi ele alır. Çocuk suçlarını önleyecek kat'i neticeleri çıkarır. İlgili mühim vesikaları saklar, Gelişmelerle ilgili baş komiserine sunulacak raporları ihzar eder ve hizmetine tesir edecek diğer hususlarda göz önünde bulundurur.

TATBİKATLA İLGİLİ MESELELERE AİT BAZI ÖRNEKLER:

Motorlu vasıta Şoförü aşağıda sıralanan kaidelere her zaman riayet etmelidir.

1 — Dikkatli ve tedbirli olmak için daima uyanık bulunmalıdır.

- 2 — Dikkat; yapılmakta olan fiil üzerine toplanmalıdır.
- 3 — Yoldan istifade eden diğer kimselere karşı nazik davranmalıdır.
- 4 — Ses cihazı lüzumsuz yerlerde kullanılmamalıdır.
- 5 — İşaretler sıkışık bir duruma düşmeden vazih bir şekilde zamanında verilmelidir. Hele yol ıslak ve kaygan iken yani arkadan gelen vasıta kolayca kısa mesafede dönemez veya duramazken bu lazıme bilhassa uyulmalıdır.
- 6 — Kimsenin yolu kesilmemek, başkalarında yoldan emniyetle istifade imkânları verilmelidir.
- 7 — Emniyetli olmayan yollarda öne geçmemelidir.
- 8 — Frenler geç kalmadan ve tereddütsüz kullanılmalıdır.
- 9 — Sürat emniyet mesafesi içinde durabilecek ölçüde olmalıdır.
- 10 — Geceleri, Motorlu vasıta sürülürken Far veya selektörü devamlı yanmalı, ışıklar hiç bir zaman söndürülmemelidir.
- 11 — Bilmediği veya Trafiğe salih olmayan bir vasıtayı kullanırken süratli sürmemelidir.
- 12 — Her Şoför vasıtasının makul sürat derecesini kendisi tayin etmelidir.
- 13 — Uyanık ve tedbirli olmalı, başkalarının yaratabileceği tehlikelerden sarkabilmelidir.
- 14 — Fevkalâde haller müstesna meyilli, kesis yollarda, virajlarda fren kullanmamalıdır.
- 15 — Meyilli yollara ve virajlara girdikten sonra vites değiştirmemeli bu gibi hareketlere daha önce tevessül etmelidir.
- 16 — Dikiz aynası, solu gerisinden gelmekte olan vasıtayı üçüncü bir gözle güdebilecek gibi ayarlanmalıdır.
- 17 — Dikkatim yol üzerinde ve yol civarında toplamalıdır.
- 18 — İşaret vermek, Vites değiştirmek gibi bir elin zarurî işlere ayrıldığı haller müstesna, direksiyon daima iki elle kullanılmalıdır.
- 19 — Ayak Freni zaruret olmadıkça kullanılmamalıdır.

20 — Otomobili sevk ve idare ederken, durdurulmadan, emniyet tedbiri alınmadan tamirine tevessül olunmamalıdır.

21 — Vasıtada bulunan yolcuların kol ve başlarını çıkartmaları önlenmelidir.

22 — Dur ve yavaşla işaretlerini ihmâl etmemeli, lüzumsuz işaretlerde vermemelidir.

23 — Islak ve kaygan yollarda vasıtayı süratle sevk etmemeli, zira ani tehlikeler karşısında Frenin tesiri azdır. Kaygan, Buzlu ve Karlı yollarda zincirsiz tekerlekle duruş mesafesi normal duruş mesafesinin üç ila on mislidir. Tekerlek zincirleri Frenin tesirini % 40,50 artırır.

24 — Meyilli ve kasis virajlı yollarda muvakkat duruşlar yolun normal kenarına yanaşarak yapılmalıdır.

25 — Dur işaretinin bulunduğu yerlerde bu işaretin icabatına uyulmalıdır.

26 — Rüyetin derin ve geniş olması için ön cam sileceği daima işler durumda bulunmalıdır.

27 — Öndeki araba emniyet mesafesi içinde takip edilmelidir. Bu mesafe, her on mil artacak sürat için üç ila altı araba boyu aralık alınmalıdır.

28 — Şoför hareketlerinde müdafî durumda olmalıdır yani başkalarının yaratacağı bir tehlikeden sakınabilecek ve tehlikeli bir durum yaratmayacak şekilde tedbirli olmalıdır.

29 — Her Şoför vasıtasının hususiyetini bilmeli, yavaşlarken veya dönüş yaparken müteyakkız bulunmalıdır.

30 — Yoldan istifade ederken başkalarının durumunu tehlikeye düşürmemelidir. Dikkatsizlik tedbirsizlik yüzünden dehşet içinde, heyecanlı kalmamalıdır.

31 — Sürati sıhhatli tespit etmelidir.

32 — Vasıta tehlikeli ve dikkatsiz sürülmemeli, geceleri ışıklar nizamlı yakılmalı, dur emri verilen otomobilin arkasından yani emniyet mesafesi alınmadan takip edilmemelidir. Durduktan sonra takip edilen otomobilin önünde durulmamalıdır. Geceleri mümkün mertebe sokak fenerlerinin altında durulmalıdır.

33 — Bir vasıta takibat neticesinde durduruldu mu, sebebi ve ne

gibi muameleye tâbi tutulacağı açık bir lisanla, vakarlı bir şekilde, kemali nezaketle Şoföre bildirilmelidir.

35 — Her Trafik suçlusunu yakalamağa lüzum yoktur. Yakalamağa makul esaslara dayanmalıdır. Genel olarak dostane hareket tarzı ihtiyar edilmeli, münakaşaya yol açılmamak, azarlama gibi sert ve sakim yollara başvurulmamalıdır şüphesiz istisnâî ahvalde zuhur edebilir.

36 — Lüzumsuz sualler sorulmamak, kurnaz gözükmeye çalışmamalıdır. Memur işine düşkün, güler yüzlü olmak, zamanı israf etmemeli, işi çabuk bitirmelidir.

37 — Takibat yapılan Şoförün ehliyetnamesi talep edilmedi, ismine adresine, eşkâline ve teşhisi ile ilgili diğer kısımlara bakılmaktır.

38 — Bu esnada nazik, fakat vakur olmak, münakaşa etmemeli, hakarette bulunmamalı, asabiyete kapılmamalıdır.

39 — Talep edildiği takdirde, memur kendi yaka ve sicil numarasını ismini kemali nezaketle bildirmelidir.

40 — Ani çıkacak tehlikelere karşı daima uyanık olmalıdır.

41 — Muhatabı kadın olunca mutlaka isminden önce hanım efendi kelimesini kullanmak, evliliğini veya bekârlığını sormamak adı, göbek adı soyadı kahir teşhisle ilgili bilgiler üzerinde durmaktır.

42 — Resmî Otobüs ve Kamyonları takibat bakımından durdurmamak, Plaka numarasını alıp zaptı dairede doldurmalıdır.

TRAFİK KAZALARI, TAHKİKATI:

Vak'a mahalline varan Polis ilk olarak yaralı ve bilhassa ağır yaralılarını ilgilenmeli, yoksa şahitlerin hüviyetlerini tespit eylemelidir?

Yasalara ilk ihtimamı göstermezse, daha vahim bir netice doğabilir. Şahitlerin hüviyetini tespit etmediği takdirde de önemli ip uçları zayi olabilir. İşte durumun icabatına muhakkikin kendisi karar vermelidir.

Muhakkikin usule ait takip edeceği diğer hususlar:

1 — Muhakkik mümkün olan emniyetli bir süratle vaka mahalline gitmelidir.

2 — Vasıtası vaka mahallindeki delilleri ziya uğratmadan, yol

dan istifade edenlere mania veya tehlike teşkil etmeden emniyetli bir yerde durmalıdır.

3 — Yaralı varsa ilk yardımda bulunmalı, doktorun müdahalesi lâzımsa hemen sevk edilmelidir. Yaralı kımıldanmadan, sıcak tutularak, elbisesinin düğmeleri çözülerek rahat nefes alması temin edilmek suretiyle ayağa kalkmasına meydan verilmeden sükûnetle nakledilmelidir.

4 — Kaza Mahallindeki deliller muhafaza olunmalı ve icap ettiği takdirde Trafığın emniyetle başka bir yoldan akması temin edilmelidir, vaka mahallinde bulunan Fren izleri gibi Fotoğrafla tespiti mümkün olan delillerin ölçülü resimleri çekilmelidir. Bu tehlikeli mıntıka her iki cihetten gündüz kırmızı flâma, gece kırmızı ışıklarla tespit edilmelidir.

5 — Sanık kaçmışsa hemen telsiz, Radyo veya telefonla ilgili makamlara haber verilmelidir. Kazaya karışıp ta kaçan vasıtanın teşhisi için Cam kırıkları ve diğer faydalı deliller toplanmalıdır.

6 — Trafığın düzenli akması için lüzumlu görüldüğü takdirde vardım talep edilmelidir.

7 — Kazaya birden fazla Şoför karışmışsa yakalanmalarını müteakip ayrı, ayrı hücrelerde isticvap olunmalıdır.

8 — Yolcular ekseriya ifadenin sıhhati bakımından bitaraf değildirler. Evvelâ şahitlerin kaza anındaki yerlerinin ve görgüye müstenit şahadette bulunup bulunmadıklarının tespiti lâzımdır. Elde edilen bilgiler yazılmalı ifadeleri alındılıdan sonra imzalar ihmâl edilmemelidir.

9 — Şoföre sual tevcih ederken: Kazaya takaddüm eden anlarda ne yaptığı, kazadan sakınmak için ne gibi tedbirlere tevessül eylediği keyfiyeti daima hatırdı tutulmalı, ifadeleri imzalı olmalı, ehliyetnameleri bulunup bulunmadığı bakılmalıdır.

10 — Otomobillerin çarpışma noktası ile çarpışmadan sonra bulundukları noktalar krokide ölçüleri ile mutlaka belirtilmelidir.

11 — Yolun her iki cihetten görüş sahası ve derinliği tespit edilmelidir.

12 — Vasıtaların kaza anındaki sürati ifadelerden ziyade Fren izine bakılmak suretiyle hesaplanmalıdır.

13 — Vasıtalar gözden geçirilmeli, üzerlerinde bulunan hasar derecelerine bakılmalı, mütehassıs Makinistin ehli hibre olarak fikri alınmak.

Suretiyle hadiseye tesir eden mekanik hususlar hakkında da bilgiler toplanmalıdır.

14 — Bundan sonra vasıta yoldan çekilmeli tarafların hüviyetleri tespit edilmelidir.

15 — Kazanın vuku bulduğu zaman saat, gün dakika olarak kazanın vuku bulduğu mahal, kazadan sonra vasitanın bulunduğu yerler görüş mesafesi ve görüş sahası, kaza vuku bulduğu zaman yolun durumu, Mali hasar miktarı, yaralı ve ölümler belirtilmelidir.

16 — Kaza anında Şoförün ne yaptığı, kazayı önlemek için ne gibi tedbire başvurduğu, vasitanın sürati Fren izi, sanık şoförlerin ve şahitlerin ifadeleri, vasıtaların Fren durumları ve bin netice kazanın sebebi tespit edilmelidir.

17 — Ayrıca Şoförlerin akli melekâtı, sarhoşlukları, uykulu olup olmadıkları uyuşturucu madde alıp almadıkları Şoförlerin ehliyetleri yakalanıp yakalanmadıkları, sigorta durumları gözden geçirilmelidir.

MOTORLU VASITALARLA POLİSİN DEVRİYE HİZMETİ:

Polisin Motorlu devriyesi için iki noktayı yani hareket kabiliyeti ile muhabereyi müşterek mütalâa etmek lazımdır.

Polis seriül karar, seriül hareke bulunmalı, umulmayan zamanlarda ve intizar edilen yerlerde hazır ve nazır olmalıdır. Emir ve komanda merkez de toplanmalı, muhabere tesisatı iyi kurulmalı, teşriki mesai ahenkli, faaliyetleri tedarüi ve iktisatlı olmalıdır.

Polis umulmayan yer ve saatlarda görülmeli, değişik taktik kullanmalı ve hasmı şaşırtmak, teçhizat ve teşkilât elverişli olmalı, en müsmir neticeyi almak için vaka mahalline en kısa zamanda varabilmelidir. Talim terbiyesi kifayetli, mücrimlerle mücadelede can, ırz ve mal korunmakta başarılı olmalıdır.

Eldeki kuvvet en verimli şekilde tevzi edilmek, gayeye varabilmek için devamlı merkezle irtibat sağlayıp talimat almalıdır.

Radyo, Telefon kumanda masasında oturan Operatör kuvvetler arasındaki mesaiyi ahenkli bir duruma sokmalıdır. Tabiatı ile bunu temin içinde motorize kuvvetlerin radyo, telefon muhabere tesisleri teşrik kurulup işlenmelidir. Buda iki yollu radyo Komünikasyon sistemde mümkündür.

Yaya devriye ile Adli takibat ekibinin mesaisi de ahenkli ve tesirli tedafüi tedbirler suretiyle alınmalıdır. Yani suçluyu yakalamak için fili ika etmesi beklenmemeli, enerjik zaruri hareketlere tevessül etmelidir. Şüphesiz bu gibi hizmetleri görecekt muayyen miktarda personelde ihtiyaç vardır. Personelin fazlası masrafı artırır yani teşkilâtın kuruluşu ve miktarı ekonomik esaslara dayanmalıdır.

Motorlu vasıtalar Emniyet amirliklerine taksim edilmelidir. Her mahal kendi muhitinin şartlarını zaruretiyi daha iyi takdir eder.

Bu gibi Motorlu vasıtalar numaralanmalıdır, kumanda masasında oturan Operatörün odasında bir masa üzerinde harita bulunur. Vazife alan vasıtaların aynı numara alan Minyatürleri faaliyetlerine göre haritalarda yer alır ve vazifeye çıkan otomobiller mahsus defterine işlenir.

OPARLÖRLÜ OTOMOBİLLERİM SİKERLERİ İÇİN BAZI ÖRNEKLER

1 — Trafik kaidelerine uyunuz, Dur işaret levhalarında durunuz, Sağa sola dönerken ve dururken işaretlerinizi veriniz, geçiş hakkınızı tanıyınız ve her zaman nazik olunuz, gibi kısa nazik hitapta bulununuz.

2 — Hoparlörünüzü lüzumu halinde kullanınız, asabı hitapta bulunmayınız, hataları düzeltiniz, Şoför, Sürücü ve yayaya mülayim lisan kullanınız,

3 — Trafik kaidelerini ihlâl edenlere en az 30 metre kala hitapta bulununuz.

4 — Hareket halinde takibat yaparken, önünüzdeki vasıtanın solundan Hoparlörle talimat veriniz.

5 — Dönüş yaparken ithalatta bulunmayınız.

6 — Trafik kaidelerini ihlâl eden vasıtanın teşhisini yapınız ve işlediği suçı tespit ediniz.

7 — Kitleye hitap ederken, Oparlör kitleye tevcih olunmalıdır. Hitap açık kat'î nezaket ölçüsü içinde yapılmalı tereddüt yaratmamalıdır.

« Z E Y L »

ZARURÎ MEVZUAT VE EEKAMIN TOPLANMASI

1 — Polisin hizmetlerini düzenleyen kanun ve nizamnameler:

a) İl İdaresi kanunu, polis vazife ve salahiyet kanunu ve nizamnamesi, Teşkilât kanunu ve nizamnamesi, kıyafet ve teşhizat nizamnamesi, inzibati cezalar hakkındaki nizamname, Emniyet Muamelât memurları nizamnamesi, polis memurlarının yaş hadlerine dair kanun, Ankara Polis Enstitüsü ile Polis Okullarına dair tüzük, Memurların yeterliklerinin takdiri hakkında tüzük,

b) Emniyet Teşkilâtını ilgilendiren diğer kanun, nizamname ve talimatnameler.

c) Zabıtaya görev yükleten diğer umumî mevzuat.

2 — Plânın tatbik olunduğu mahallin karakteri:

a) Mesahası.

b) Caddesi, sokağı ve kilometre uzunlukları.

c) Göller, dereler, parklar, gelişmemiş sahalılar.

d) Nüfus, ırkı, İçtimaî, sayım neticesinde beliren diğer hususiyetleri.

3 — Son Beş yıla ait genel istatistik sonuçları:

a) Bin kişiye düşen polis adetleri ve diğer ecnebi memleketlerle mukayeseleri.

b) Bir polise düşen yıllık masraf miktarı yabancı memleketlerle mukayesesi.

c) Cürüm nispeti, mıntuka ve millî ecnebi memleketlerle mukayesesi.

d) Trafik kazaları, ölü ve yaralıların nispeti ecnebi memleketlerle mukayesesi.

e) Çocuk suçları nispeti ve ecnebi memleketlerle mukayesesi

f) Mahkeme kayıtlarına göre çocuk suçları diğer memleketlerle mukayesesi.

g) Yakalanan mücrimler nispeti ve mukayesesi.

Mahkûmiyet kararı alanların nispeti.

Devriye tarafından yakalanan mühimler ve nispeti.

h) Çalınıp bulunan eşya nispeti.

Çalınıp bulunan otomobil nispeti.

Çalınıp bulunan bisiklet nispeti.

i) Yakalananlar.

Fuhuştan.

Kumardan,

Uyuşturucu maddeden,

Sarhoşluktan,

j) Memleketimizde yakalanan yabancı suçların miktarı ve nispeti,

k) Aşağıdaki suçlardan mahkûm olanların nispeti,

Fuhuş,

Kumar,

Uyuşturucu madde,

Sarhoşluk,

l) Aşağıdaki suçlardan beraat edenler,

Fuhuş,

Kumar,

Uyuşturucu madde,

Sarhoşluk,

m) Hapis müddeti,

Fuhuş,

Kumar,

Uyuşturucu madde,

Sarhoşluk,

n) Para cezaları, miktarı ve bu işlerle meşgul olan kimselerin sarf ettikleri mesai, gün olarak

Fuhuş,

Kumar,

Uyuşturucu madde,

Sarhoşluk,

o) Bu suçlarla meşgul olan polis mesaisinin para olarak takdiri, Fuhuş,

Kumar,

Uyuşturucu madde,

Sarhoşluk,

p) Karayolları trafik kanununun 59. maddesine göre tutulan zabıt varakalarının aylık yekûnu.

58. Maddesine göre tutulan zabıt varakalarının aylık yekûnu.

57. Maddesine göre tutulan zabıt varakalarının aylık yekûnu.

Hareketli takibatta tutulan zabıt varakaları ile durarak takibata tutulan zabıt varakalarının mukayesesi ve yüzde nispeti, bu miktarların geçmiş yıllarla mukayesesi.

Yaya veya motorlu devriye memurlarının tuttuğu zabıt varakaları ve her devriye memuruna düşen yüzde nispeti.

r) Vasıtaların yolda kat ettikleri kilometre mesafesi.

Otomobil, iki tekerlekli motosiklet, üç tekerlekli motosiklet, kullanan polislerin yıllık ölüm miktarı, kazalar yüzünden çalışamayan kazazede memurların kaybettikleri zamanın para ile takdir olunması, bu gibi kazalarda ölen ve yaralananların ailelerine malûlen kendilerine ödenen para miktarı.

s) Son 12 aylık işlenen aşağıda yazılı cürüm ve kabahatlerin aylık nispetleri.

I — Cürümler,

II— Kabahatler,

III — Kazalar,

IV — Yakalanan sanıklar ve mevcudun sevk olunanlar.

Yıllık izinliler:

a) Bütün daireler,

b) Devriye kısmından,

§) Aşağıdaki suçların son 12 aylık tutan, aylık ve haftalık günlerine göre nispeti.

I— Cürümler,

II — Kabahatler ve diğer suçlar,

III — Çeşitli raporlar,

IV — Kazalar,

V— Yakalanan suçlar ve mevcutlar,

Haftalık izinler:

1 — Bütün daireden,

2 — Devriyelerden,

t) Geçen beş yıla ait hastalık yüzünden işlerine gelemeyenlerin miktarı, zayi eyledikleri saman ve para ile değerlendirilmesi, aylık mukayeseleri.

4 — Emniyet Müdürlüğünün vasıtası, miktarı ve bunların evsafı:

a) Nakil vasıtasının markası, Modeli, tipi, imal yılı satın alındığı gün hususiyetleri, vazifeye çıktığı zaman, kodlu metrajı, kullanıldığı hizmet.

Nev'i ve mahalli

Otomobil

Steysin vagon

Motosiklet

Kamyon

Otobüs

Bisiklet

Sihhi imdat

b) Muhabere cihazı

Telefon

Teletayp

Radyo

Telsiz

Harita

Walkie - Talkie

İşaret ve imdat kutuları

Dâhilî muhabere tesisatı cinsi ve mahalli

Ses tespit cihazı

C) Esliha miktarı ve evsafı

Tabanca

Mavzer

Makineli tüfek

Tecemmuatı dağıtma eslihası

Gaz Bombası

Gaz copu

Gaz Projektörleri

Diğer gaz cihazı

Gaz maskesi

Tecemmuat sopalan

Cop

Müsademe şapkaları

Miğfer

Mermi geçirmez yelek

Mermi geçirmez kalkan

Zırhlı otomobil

d) Devair cihazı ve mefruşatı

İskemle «dik koltuk şeklinde âmirler için, memurlar için, daktilo için»

Masa, amir, memur, daktilo vesaire dosya dolabı, tahta, çelik ve diğer tipler

Daktilo, markası, imal edildiği yıl, satın alındığı tarih, hizmete girdiği tarih, demirbaş numarası, hâlihazır durumu, tahsis edildiği yer.

Diktafon markası, imal edildiği yıl, satın alındığı tarih, hizmete girdiği tarih, demirbaş numarası, hâlihazır durumu, tahsis edildiği yer.

Tabelâ cihazı markası, imal edildiği yıl, satın alındığı tarih, hizmete girdiği tarih, demirbaş numarası, hâlihazır durumu, tahsis edildiği yer.

Hesap Makinası Markası, imal edildiği yıl, satın alındığı tarih, hizmete girdiği tarih, demirbaş numarası, hâlihazır durumu, tahsis edildiği yer.

Diğer cihazlar markası, imal edildiği yıl, satın alındığı tarih, hizmete girdiği tarih, demirbaş numarası, hâlihazır durumu, tahsis edildiği yer.

e) Bakım ve idame

Totorlu vasıta, radyo, trafik kontrol cihazı

f) Trafik kontrol cihazı

Dur levhası, eşkâli

Trafik işaret cihazları, tipi, evsafı, imal edildiği yıl hizmete tahsis edildiği gün.

g) Laburatuvar cihazı

5— İliliye:

Binanın şaması, işgal ettiği saha, içindeki taksimat ve teşkilâtın kısımları.

6 — Personel:

a) Tayin tarihi, doğum tarihi, boyu, ağırlığı tahsili, zekâsı rütbesi, derecesi, ihtisas görüp görmediği, hizmet gördüğü yer.

- b) Hizmetin şartları: ödenen maaş ve ücretler, haftalık mesai saati yıllık izinler, mazeret izinleri, tekaüdiye diğer milletlerle mukayesesi.
- c) Meslekte ölenler, tekaütler, istifalar, terkler.
- d) Hastalık mazeretleri: geçen üç yıllık mazeret izinleri, yekûnu ve her şahsa düşen yıllık vasatısı gün olarak miktarı.
- e) Nakiller, teşkilât içinde, teşkilât dışında,
- f) Devriye hizmeti göremeyecek memurlar; vasıtaları emniyetle sevk edemeyecek memurlar.

7 — **Personel İdaresi:**

- a) Polisin seçilmesinde, tayininde, vazife taksiminde, terfiinde, sınıf tenzilinde, vekâlet emrine alınmasında, işten el çektilmesinde âmirin yetkisi.
- b) Mesleğe alınacak namzetlerin evsafı ve esasları.
- e) Namzetlerin asaleten tayin edilişlerinde seçim usulü nedir?
- d) Terfide intihap hangi usullere göre yapılır.
- e) Memur ve âmirleri tayinde salahiyeti kimselerin salahiyetleri mahdud mudur? yâni tasdike iktiran eder mi?
- f) Poliste disiplin esası ne şekilde vazedilmiştir, mekanizmasını izah ediniz? Son söz kime aittir?
- g) Büroda çalışan memurların vazifeleri hangi esasa göre tespit edilmiştir.

i) Memur hakkındaki şikâyetleri kim tahkik eder?

S — **Talim Terbiye:**

- a) Acemi Talim Terbiyesi kaç haftadır?
- b) Geçen devrede okutulan dersler ve müfredatı?
- e) Hangi mevzularda ihtisas kursları açılmaktadır?
- d) Her yıl yabancı memlekete talim terbiye için «adlî, İdarî ve siyasi kısımlardan» giden polis memurlarının miktarı ve talim terbiye

e) Talim terbiye programlarını kim düzenler ve hangi esasa göre düzenlenir?

f) Mahalli üniversitelerin otoritelerinden ve Laboratuvarlarından istifade ediliyor mu?

9 — Teşkilât: diğer memleketlerle mukayeseyi temin eden şemalar:

- a) Teşkilât şeması
- b) Umum Müdür, Umum Müdür Muavini, Daire Reisi, Şube Müdürü, Şube Müdür Muavinlerinin hizmet nevileri.
- c) Teşkilâtla ilgili kanun ve nizamnameler.
- d) Vazife ve salahiyetler taayyün etmiş midir? Elde mevcut bir rehber varımdır?

e) Tamimler

10 — Devriye, İdarî kısım:

- a) Devriye hizmetine tefrik edilen personel miktarı, devriye ekipleri, vazife mıntıkları ve saatleri,
- b) Saatlerin tayinine müessir olan ölçüler.
- c) Motorlu devriye teşkilâtının kuruluşuna müessir olan esaslar.
- d) Yaya devriye mıntikasını tayinine müessir olan esaslar.
- e) Devriye guruplarının çeşitleri.
- f) Tek veya çift personelli motorlu vasıtaların sahaları.
- g) Her devriye bölümüne tefrik edilen personel miktarı.
- h) Son altı aylık süre içinde bir güne isabet eden motorlu vasıta ve personel miktarı.

i) Son altı aylık süre içinde bir güne isabet eden yaya miktarı.

j) Devriye memurlarının vazifeleri «yaya ve motorize ayrı ayrı olmak üzere» trafik, fuhuş, çocuk suçları, adlî tahkikat, suç mahallerin^ de delillerin toplanması, trafik kazalarının tahkiki, ticarî müesseselerin, meskenlerin korunması, meyhane, bar ve dansinglerin kontrol altında tutulması ilâhir.

k) Devriye memuru vazifeye başlayacağı saattan kaç dakika önce çağrılır?

l) Polis merkezden emir almadığı hallerde ne gibi hâdiseleri üst makama haber verir?

m) Trafik kazaları ve diğer suçlarla ilgili olarak mahallerine izam edilecek tahkikata mütehasıs bir ekip tefrik edilmiş midir?

n) Yaya ve motorize devriye hizmetlerinin görüldüğü yerlere ait bir harita varımdır? Saatleri ve devriye mıntıkları bu haritada takip edilir mi?

Adlî kısım:

a) Her mıntıkaya tefrik edilen adlî memur miktarı bir yıl öncesiyle mukayesesi.

b) Tahsis edilen motorlu vasıta miktarı.

c) Diğer memleketlerle mukayesesi.

d) Haftanın her gününe ne kadar personel düşmektedir. Haftalık, izne çıkanların miktarı.

e) Her güne ne kadar vaka ve iş düşmektedir.

f) Ne gibi evrakı müspete dosyalanmaktadır.

12 — İdarî kısmın ihtisas bölümü:

a) Bu kısımda çalışan personelin miktarı.

b) İhtisas neveleri.

c) Gündelik mesai saatleri.

d) Takip ve tarassut vasıtaları.

e) Teftiş ve murakabe vazifeleri.

f) Hangi mevzularda ve ne şekilde ruhsatname verilir?

g) Bu hizmete tefrik edilen vasıta miktarı, diğer memleketlerle mukayesesi.

h) Ne gibi evrakı müspete dosyalanmaktadır.

i) Kimin sorumu altında hıfzedilmektedir.

13 — Trafik şubesi:

- a) Devriye muntakası, mesai saatlerine göre personel miktarı
- b) Emrinde bulundurduğu vasıta miktarı ve cinsleri ve faaliyet saatleri.
- c) Diğer memleketlerin bulunduğu vasıta miktarı ve cinsleri ve faaliyet saatleri.
- d) Trafik bürosunda trafik mühendisi varandır?
- e) Yoksa diğer mühendislerden ne şekilde istifade edilir?
- f) Trafik tesisleri, işaret çizgileri, levhaları, cihazları, tamir veya bakımı ile ilgili olarak trafik polisinin polisle olan vazife münasebetleri ne şekildedir?
- g) Parkometrelerle trafik polisinin münasebeti, tahsil edilen para miktarı ve sarfı.

h) Okul çocuklarını koruma ekibi faaliyette midir? Trafik kanunlarını ihlâl edenlerin sevk olundukları, okullar varımdır? Bu müesseselerin teftiş ve murakabası nasıl yapılır?

- i) Sarhoşluğu tespit için kimyevî tahliller yapılmakta mıdır?
- j) Sarhoş şoför ve sürücülerinin durumları sinematograf ile tespit edilir mi?
- k) Sürat kontrolleri hangi ölçülerle yapılmaktadır.
- l) Yasak ve tehdit işaretleri ne mikyasta kullanılmaktadır?
- m) Trafik dairesinde ne gibi, evrakı müspete dosyada hıfz edilmektedir.

14 — Suçlu çocuklar kısmı:

- a) Bu kısma tahsis olunan personel miktarı ve faaliyet tarzı
- b) Nakil vasıtaları adedi.
- c) Başka kısımlarda kullanılan otomobil miktarı mukayesesi ve hangi saatlarda kullanıldığı.
- d) İştigal ettiği mevzuların tasnif edilmiş listesi.
- e) Suçlu çocuklar hakkındaki bilcümle muameleler, münhasıran bu kısma tevdi edilirini?

- f) Bu kısım personelinin ebeveynle temasları nasıl yapılmaktadır.
- g) Çocuk suçluları üzerinde resmî ve gayri resmî murakabe şekli ve şümulü nedir?
- h) Bu kısımda suçlu çocuklarla ilgili olarak ne gibi kayıtlar tutulur.

15 — Arşiv:

- a) Şube ve büroların vazife ve salâhiyetleri ve mahalleri tespit edilip bir esasa bağlanmış mıdır? Ve bu talimat Arşivde hıfzediliyor mu?
- b) Bir evrak Arşive geldikten sonra diğer şube veya kısımlara intikal etmeden örneği çıkarılarak dairede muamelesi bu örneklemleri yürütülür?
- c) Umum Müdürlüğe verilen raporlar Arşiv 'de hıfzediliyor mu?
- d) Arşiv bürosunun faaliyetine dair bir talimatname mevcut mudur?
- e) Bazı mühim evrakın «günlük, haftalık, aylık, yıllık» hülâsaları çıkarılır mı?
- f) Geçmiş yıllara ait Etütlerin kopyaları Arşiv 'de hıfzediliyor mu?
- g) Bütün evrak Arşiv'de bulundurulur?
- h) Şikâyetnamelerin yıllık tutarı nedir?
- i) Sıra numarası almayan evrakın mevzuları nelerdir?
- l) Arşiv bürosunun mukayyidi kimlerdir?
- m) Mukayyitler arasında muamelât sınıfı ne nispettedir?

16 — Muhaberat «Kominikasyon»:

- a) Muhaberat şubesine ait kayıtlar Arşiv 'de tutulur mu?
- b) Kaç tane terminal alârm hattı mevcuttur? «Soygunculukla ilgili»
- c) Kaç tane terminal alârm hattı mevcuttur? «Mesken masuniyetini ihlâl ile ilgili.»
- d) Pasif Korunma alarmı için müstakil bir hat mevcut mudur?
- e) Soygunculukla ilgili yayınlar var mıdır?

- f) Mesken masuniyetini ihlâl etmek suretiyle soygunculuğu takip için elde bir plân mevcut mudur?
- g) Tehlike zuhurunda kullanılacak telefonlar ve bunlara ait dosya varımdır?
- h) Nerelerde sabit ve seyyar radyo ve radyo istasyonu vardır? Nasıl istifade edilmektedir.
- i) Suçlar ve suçlular doğrudan telsiz operatörüne, operatör de kadroya haber vermekte midir?

17— Hapishane ve Nezarethaneler:

- a) Hapishane ile hangi kısım meşguldür. Tevkifhaneye maznun veya mahkûm nasıl nakledilir? Hapishane ve nezarethaneye sokmak veya çıkarmak hangi şartlara bağlıdır. Kayıtları hangi esaslara göre tutulur?
- b) Hapishanelerin vasıtaları nasıl sevk ve idare edilir? Yani kime bağlıdır?
- c) Günde vasatî kaç mahkûm sevk edilmektedir?
- d) İlk yardım vasıtaları nereye bağlıdır? Ne şekilde idare edilir.

18 — Polis Laboratuvarı:

- a) Polis Laboratuvarı var mıdır?
- b) Hangi kısma bağlıdır?
- c) Kaç karanlık odası vardır?
- d) Karanlık odalar nerelere bağlıdır?
- e) Maddî ve fennî delilleri kim arar bulur ve hıfzeder?
- f) Vak'a mahallinin fotoğraf mı kim çeker?
- g) Yalan söyletme cihazı var mıdır? Hangi daireye bağlı olarak çalışır?
- h) Maddî ve fennî delillerin laboratuvara intikalini hülâsa ediniz?

19 — İdame ve bakım:

a) Emniyet Umum Müdürlüğünün bakım ve idame ile ilgili sorumu,

Binanın idame ve tamiri Teçhizatın idame ve tamiri Teçhizatın nakli Radyonun tamir ve ikmali

Trafik işaret levhası ve cihazına ait tamir ve ikmal işleri Tesisin idamesi ve hizmetin ifası için diğer lüzumlu idame ve bakımla ilgili hususlar.

20 — Dairenin ek vazifeleri:

a) Polisle teşriki mesai eden Hayır Cemiyetleri varandır?

Çocuk suçlarını korumak için bir teşekkül mevcut mudur?

Cürümleri önlemek, mücrimleri İslah etmek için hayır cemiyetleri varandır?

b) Polisin halkla münasebetini ayarlayan memur varımdır.

c) Vazifeleri nelerdir?

d) Geçen yıla ait halka dağıtılan yayınlardan birinin örneğini veriniz.

e) Emniyet Umum Müdürlüğüne veya herhangi bir müdüriyete girecek şahsa refakat memuru verilmişiniz?

f) İhtiyat polis kuvveti arandır? Halktan seçilmiş yardımcı kuvvet mevcut mudur? Teşkilâtını, vazifelerini ve faaliyetini genel olarak anlatınız?

g) Polis tarafından ticarî mahiyette ne kadar yayın yapılmış, geçmiş yıllarla mukayeseleri?

h) Umumî radyo veya televizyondan istifade edilmekte midir? Miktarı ve mahiyetleri?

i) Polis tarafından halka ne kadar konferans verilmiştir?

j) Polis halkla münasebetlerinde diğer ne gibi hususlardan faydalanmıştır.

21 — Faili meçhuller:

a) Geçen 10 yılda katil suçunu ika etmiş hükümlü veya hükümsüz kimselerin isimleri, suç işledikleri tarih, suç mahalleri, saati, kullandıkları silaha, katil suçunun sınıflandırılması, suçu ikada saik barındıkları yerler?

b) Kumar, fuhuş, uyuşturucu madde ve sarhoşluktan yakalanmış eşhasın (A) fıkrasına göre durumları?

22 — Geçen yıllara ait aşağıdaki bilgilerin toplanması lâzımdır:

- a) «Kaza vukuat raporları» telefonlu şikâyetler hariç, şikâyet dosyası?
- b) Halk tarafından vaki ihbar ve şikâyet üzerine tutulan raporlar.
- c) Kaybolan veya çalman eşya, bulunan mal, sahibine iade edilen eşya,
- d) Emaneten hıfzedilen eşya,
- e) Para cezası verilen eşhasın adedi.
- f) Halk tarafından posta ile gönderilen para ve bonoların adedi.
- g) Nezaret altında tutulanların adedi.
- h) Yaya devriye miktarı.
- i) Her motorlu devriyenin karakol veya müdüriyete mesafeleri ve motorlu devriyelerin yekûnu.
- j) Karakolda kalanlar, haftalık izne, yıllık izne çıkanlar.
- k) Elektrik, gaz, su, telefon, mahrukat, yıllık istihkaklarının değeri.
- l) Yıllık tamirat, bakım ve İdarî masraflar yekûnu.
- m) Ebniyenin kıymeti.
- n) Arsanın kıymeti.
- o) Teçhizatın kıymeti «Vasıta, muhabere ve ilahi».

Yukarıdaki bilgiler her karakola ayrı olmak üzere sıhhatli olarak toplanmalıdır.

Yukarıdaki bilgiler, teşkilât ve faaliyet şeması elde edildikten sonra rakamlar münasebetlerde dakik olarak kıyaslanmak ve kıymetlendirilmelidir.

Yeni bir büro açılacaksa aşağıda yazdı 12 hususun göz önünde tutulması lâzımdır.

- 1 — Personelin evsafi,
- 2 — Hususî bilgi ve maharete ihtiyaç duyulup duyulmadığı,
- 3 — İşin önemi,
- 4 —Yapılacak işlerin miktarı,
- 5 —Yeni bir büro açıldığı takdirde hizmetin daha verimli olup olmayacağının tetkiki,
- 6 — Hâlihazır zaruretler,
- 7 — Neticeyi istihsal için, ihtisasa duyulan ihtiyaç,
- 8 — Planlama ve murakabe zarureti.
- 9 — Yeni hizmetin hususiyeti, diğer hizmetlere benzeyip benzemeyen tarafları.
- 10 — Yeniliğe karşı Umumî kadronun noktayı nazarı.
- 11 —Normal işlerle tedahülü,
- 12 — Yeni kuvvetin miktarı, çalışma sahası ve salahiyeti.

**SANAYİ VEKÂLETİ KURULUŞ KANUNUNUN
İDARE ÂMİRLERİ VE BELEDİYELERLE
İLGİLİ HÜKÜMLERİ**

Yazan: Osman Meriç

Polis Devlet telâkkisi yerini Hukuka bağlı Devlete bırakmasıyla İdarenin faaliyetlerinin vazı edilmiş kaidelere uygunluğunu takdir edecek merci meselesi ortaya çıkmış, her Devlet özelliğine göre ve bünyesine uygun bir sistemde karar kılmakla beraber, umumiyetle İdarenin kaza murakabesini Adli mercilere bırakan Anglosaksonların ADLİ İDARİ sistemi ile faal ve istişare idare arasındaki farktan faydalanarak murakabe salahiyetini İdarî Kazaya tanıyan ve İDARİ REJİM olarak tavsif edilen Fransız sistemi meydana gelmiştir.

Fransa'daki sistem ilk nazarda; bu İdarî kuruluşun Âdemi merkeziyeti bertaraf ettiği ancak yetki genişliğine yer verdiği kanaatim uyandırmaktadır. Bununla beraber İkinci Dünya Harbine takaddüm eden yıllara kadar Fransa'da da Mahalli İdareler kendilerine has geniş yetkilere sahip olmuşlardır. Ancak Mahalli idareleri temsil eden uzuvların karar ve muameleleri Merkezi Kudrete kontrol imkânını veren «İdarî Vesayet» yolu ile frenlenmiş ve yetkileri kanunlarla tehdit edilmiştir. Bunun için Fransa'daki Mahalli İdare rejiminin Merkeziyet ve Âdemi Merkeziyetin telefinden husule gelmiş bir teşkilâta istinat ettiğini ifade etmek gerekir.

Bizim İdarî sistemimiz de Fransa'ya müşabehet arz ettiğinden umurun menfaati ile ilgili işlerde birlik tesisi maksadı ile Merkezi İdare ile Mahalli İdareler arasında teşriki mesai esas ittihaz edilmiş ve frensiz bir Âdemi Merkeziyetin tevhit edeceği mahzur göz önünde tutularak idare teşkilâtımızın muhtelif kademelerine, muhtar âdemi merkeziyet uzuvlarından bazıları üzerinde vesayet hakkı tanınmıştır.

Bu hak umumiyetle Vesayet Makamlarınca yeniden karar alma şeklinde değil; mahalli idare uzuvlarınca alınmış bir kararın tasdiki yetkisini bahşeder. Bu da kanunun tespit ettiği müstesna hallere inhisar etmektedir. Kontrol ve tasdik yetkisine sahip olan İdarî Makamlar, Merkezi Otoriteler olabilir yahut ta onlar namına hareket eden Vali ve Kay

makam gibi hiyerarşik kademeler de merkezi temsilen bunu kullanır. İl İdaresi kanununun 9,27 ve 42 inci maddelerinde İdare Âmirleri hakkında yer alan «Hükümetin temsilcisidir» ibaresinin tabii bir neticesi de Mahalli İdareler üzerinde Merkezi Otorite namına İdarî Vesayet yetkisini kullanacakları hususunu belirtmeye de matuftur. Böylece taşrada, merkezi Otoritenin mümessili olan Vali, Kaymakam ve Nahiye Müdürlerinin ifa ettiği rollerin bir diğeri de Merkez adına İdarî kontrolü gerçekleştirmeden ibarettir.

İşte Sanayi Vekâleti Kuruluş Kanunu münasebetiyle yazımıza konu olarak aldığımız Belediyelerin tesis ettikleri Elektrik İşletmelerinin ücret tarifelerinin tasdiki keyfiyeti Vesayet makamlarına mevdu bir hak olmakla beraber bazan merkezi otoritenin elinde bulundurduğu bazan da taşradaki hiyerarşik kademeleri yetkilendirdiği hususlardan birisidir.

Elektrik Ücret tarifelerinin tasdikine temas eden mevzuatımızın başında 1580 sayılı Belediye kanunu gelmektedir. Bunu takiben 1939 yılında Nafia vekâleti teşkilât ve vazifelerine dair 3611 sayılı, 1948 yılında 5237 sayılı Belediye Gelirleri kanunu ve en sonda 1957 yılında Sanayi Vekâleti Kuruluş ve vazifeleri hakkındaki 6973 sayılı kanunlar tedvin edilmiş bulunmaktadır. Mevzu'un gittikçe kazandığı önemi belirtmek bakımından kanunların neşri yıllarında elektrik santrallerimizin adetleri ve güçleri aşağıya derç edilmiştir.

Yıllar	Şehir Santrallerinin Adedi	Endüstri Adedi	S ant. Adet	GENEL TOPLAM Güç (kW)
1923	2	8	10	32780
1930	56	34	90	78007
1939	173	77	250	215616
1948	202	87	289	305494
1954	378	111	489	537000

1957 yılına ait istatistiki rakamlar elde edilememekle beraber 1954 den sonra Seyhan, Sarıyer, Tunçbilek ve Kemer gibi büyük takatte santraller hizmete girdiğinden elektrik gücümüz yukarıdaki rakamların çok fevkine ulaşmış bulunmaktadır.

Bu rakamların tetkikinden de anlaşılacağı üzere bizde şehir ve kasabaların tenviratında ve endüstri alanında elektrik enerjisinden faydalanma hamlesi hemen hemen Cumhuriyetle birlikte belirmiş ve son yıllarda bölge Santrallerinin kurulması ile de bu hamle hakikî hızını almıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında şehir santralı olarak sadece 1913 yılında yapılmış İstanbul santralı çalışmakta iken Cumhuriyetin ilânını müteakip 1924 de Manisa, 1925 te Ankara, Mersin, Adapazarı, 1926 da Bolu, Bursa, Kütahya, 1928 de Antalya, İzmir, Malatya, Samsun ve 1929 da Afyon, Giresun, Konya, Ordu, Trabzon ve Zonguldak elektrik işletmeleri hizmete açılmıştır.

Mevzu'un ortaya çıkması, beliren ihtiyaca cevap vermek için, bazı konuların tertip ve tanzimini zaruri kılmış Cumhuriyet devri mevzuatında ilk olarak 1930 yılında neşredilen 1580 sayılı Belediye Kanununun 19 ncu maddesiyle elektrik tesisatı kurma ve işletmesi Belediyelere hak ve salâhiyet olarak tanınmış ve 70 inci maddesinin 8 inci fıkrası da Belediyelerce ifa edilecek hizmetler mukabili alınacak ücretlere ait tarifeleri tanzimi salâhiyetini Belediye Meclisleri vazifeleri meyanında tadat etmiş ve 71 inci madde de bu tarifelerin Mahalli Mülkiye Âmirinin tasdiki ile meriyete gireceğini hükme bağlamıştır.

Belediye Meclislerinin düzenlediği Elektrik, Su ve saire gibi hizmetlere ait ücret tarifelerinin Merkezi Otoriteler yerine Vali, Kaymakam Ve Nahiye Müdürlerince tasdikine 1939 yılına kadar devam edilmiştir. 71 inci madde tarifelere ait Meclis kararlarının Mahalli Mülkiye Amirinin tasdiki ile meriyete gireceğini hükme bağladığından Nahiye merkezlerinde veya Nahiyeye bağlı köylerde teşekkül etmiş Belediyelerin Meclisleri tarafından yapılan tarifelerin Nahiye Müdürlerince tasdiki yapılmıştır.

Dokuz yıl devam eden bu tatbikattan sonra 1939 yılında neşredilen 3611 sayılı Nafia Vekâleti Teşkilât ve vazifelerine dair kanunun 6 inci maddesinin 2 inci fıkrası ile Devlet, Vilâyet veya (Su kuvvetinden istihsal olunan enerji ayrık olmak üzere) Belediyeler tarafından verilen imtiyaz, ruhsat veya müsaadeye dayanarak hakiki veya hükmi şahıslar tarafından vücuda getirilen veya bunlar tarafından doğrudan doğruya yapılan elektrik, Havagazı, Su, Tramvay, Tünel ve otobüs gibi amme hizmetlerine mahsus tesis ve İşletmelerin:

- a) Fenni, İktisadî ve İdarî esas ve nizamlara, Memleketin ve tesis mahallerinin ihtiyaç ve menfalarına uygun olarak yapılması ve işletilmelerini,
- b) Tarife esaslarını tespit ve tasdik ile tatbikatını, murakabe,

c) Umumî şebekelere bağlı dâhili tesisleri yapanların ehliyetlerini tayin ve murakabe etmek,

Bayındırlık Vekâletine verilmiştir.

Bunun üzerine Bayındırlık Vekâleti Nafia Şirketleri ve Müesseseler dairesi Reisliği ifadesiyle yayınladığı 29/4/941 gün ve 1762 sayılı umumî bir tamimle elektrik ve su tarifelerinin esaslarını Belediyelere bildirmiş, böylece tarifelerin esaslarını tespit etmekle beraber tasdik yetkisini de bizzat kullanmış ve taşradaki İdarî Makamların Belediye kanununun 70 inci maddesinin 8 inci fıkrasına ve 71 inci maddeye taalluk eden yetkileri Bayındırlık vekâletine devir edilmiş bulunmaktadır.

Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseselerinin İdare ve işletmesi hakkındaki 4325 sayılı kanun da bu müesseselerin de fennî ve İdari, İktisadî murakabeleri hakkındaki 3611 sayılı kanundaki hükümlerin mahfuz bulunduğunu ifade ile tarifelerin tasdiki hususunda Bayındırlık Vekâletinin yetkili bulunduğu esasına bağlı kalmıştır.

1948 yılında neşredilen 5237 sayılı kanunun 39 uncu maddesinin 2 inci fıkrası ise Elektrik ve su ile beraber Belediyelerce ifa edilen diğer hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifelerinin tanziminde göz önünde tutulacak unsurları belirtmiş fıkranın sonunda da bu tarifelerin tasdiki ve bunlara ait itirazların incelenip karara bağlanmasının Belediye kanununun 71 inci maddesi hükmüne tâbi olduğu tasrih edilmiştir.

Bu hal bazı İdare Amirlerinin, tarifeleri tasdike yetkili olup olmadıkları bakımından, tereddütlerini mucip olmuştur. Nitekim Adana Valiliğinin Elektrik İşletmesi tarifesini tasdike Bayındırlık Vekâletinin yetkili olduğunu ileri sürerek Adana Elektrik İşletmesinin ücret tarifelerini tasdik etmeden iade etmesi üzerine 1948 yılında ihtilâf Devlet Şurasına aksetmiş birinci Dairece davanın tetkiki neticesinde: Belediye Gelirleri kanununun 51 inci maddesinin 11 inci bendinin ihtiva ettiği (Bu kanun hükümlerine aykırı hükümler kaldırılmıştır) ibaresi mesnet ittihaz edilerek Bayındırlık Vekâleti Teşkilât Kanununun 6 ncı ve Ankara, Adana Elektrik İşletmelerine ait 4325 sayılı kanunun Elektrik cereyan tarifelerinin Bayındırlık Vekâletince tespit ve tasdikine dair hükümlerinin kaldırılmış bulunduğu neticesine varılarak Adana Valiliğinin salahiyetsizlik kararı iptal edilmiştir. ⁽¹⁾

Belediyelerce ifa edilen hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifeleri

¹ = (Daire 1, Karar No. 948/3659)

nin tasdiki bu şekilde İdare amirlerince kullanılan bir yetki olarak 1957 yılına kadar devam etmiştir.

Sanayi Vekâletinin teşkili ile bu Vekâlet bünyesinde Enerji Dairesi Reisliği tesis edilmiş ve 6973 sayılı kuruluş kanunlarının 3 ncü maddesinin (G) fıkrasında bu Reisliğin vazifeleri tatad edilirken yukarıda temas ettiğimiz Bayındırlık Vekâleti teşkilât kanunundaki mülga 6 ncı madde yalnız Enerji tesis ve İşletmelerine ait olmak üzere buraya aktarılmıştır.

Kanunun gerekçesi elimizde olmamakla beraber bununla son yıllarda Memleketimizde tesis edilmekte olan Büyük Enerji tesislerde beraber Belediyeler elinde bulunan küçük takatte da olsa bütün enerji tesis ve işletmelerini fennî ve İktisadî bakımından aynı esasa tâbi kılmak ve bur akabede de aynı gayeyi gerçekleştirmek hedefi gözetilmiştir.

Kanun 30/6/957 tarihinde meriyete girmiş Vekâlet tarafından da ilk olarak bölge santrallerinden cereyan alan Belediyelerin ve sanayi müesseselerinin tarifeleri tetkik ve tespit edilmiş, bilahare Enerji Dairesi Reisliği ifadesiyle Valiliklere yapılan 20/8/958 gün ve 29/8-4369 sayılı tamimle de diğer Belediyelerden tarife esaslarını tetkik için lüzumlu bilgiler istenilmiştir.

Bu kanun Tasdik salahiyeti bakımından çözülmesi gereken bazı problemleri yeniden ortaya çıkarmıştır.

6973 sayılı kanunun (10) ncu maddesi ilga edilen kanunları tatad etmiş ayrıca bu kanuna aykırı Hükümlerin kaldırıldığına dair de bir hüküm vazı etmemiştir. Tatad edilen kanun maddeleri arasında Belediye Gelirleri kanununun 39 uncu maddesinin 2 inci fıkrası da yoktur.

Asıl mühim olan ve halli gereken cihet de Belediye kanununun 70 inci maddesinin 8 inci fıkrası ile bu fıkraya müsteniden alınan kararların Mahalli Mülkiye Amirliğince tasdikle meriyete gireceğine dair 71 inci maddedeki hükmün varlığı mevzuudur.

İdare Hukukunun esasları bakımından tasdike yetkili İdarî Makamın taaddüdüne cevaz yoksa da bahsi geçen 8 inci fıkra (Belediye Vergi ve Resimlerinin taalluk ettiği hususta haricinde Belediye Dairesi tarafından ifa olunacak hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifeleri) şeklindedir. Şümullü bir ifade kullanılmıştır. Asıl dikkati çeken de fıkroda bahis mevzuu olan tarife değildir. Tarifelerle ilgili Belediye Meclisi kararlarım, Belediye kanunu, Mülkiye Amirlerinin tasdikine tâbi tutmuştur.

Aynı kanunun 56 ncı maddesine göre de açık ve gizli bütün oturumlarda Belediye Meclisince verilen karar hülâsalarının Mülkiye amirine tevdiî gerekir. Bunun vaz'ından maksat da alman kararların Vazife ve Salahiyeti kanuniye hilâfına olup olmadığını ve kanun ve nizamlara aykırı bulunup bulunmadığını tetkik etmek ve aksi varit ise 74 üncü maddeye tevfikân iptali hususunda yetkili İdari kaza merciine başvurma imkânını sağlamak gayesine matuftur.

Bu hükümler muvacehesinde Belediye Meclislerinin elektrik tarifelerine müteallik karar özetleri mahallî mülkiye âmirine verilecektir. 6973 sayılı kanuna göre de tarifeler tasdik için Sanayi vekâletine sunulacaktır. Acaba karar, vazife ve salahiyeti kanuniye hilâfına alınmış veya Devlet Kanun ve Nizamnamelerine mugayir olarak ittihaz edilmiş ve bu yüzden de İdare Amiri iptali hususunda İdarî Kaza mercilerine müracaat etmiş, bu merci de Belediye Meclisinin tarifeye dair kararının kanunilik bakımından muallal olduğu neticesine vararak iptaline karar vermiş, buna mukabil Sanayi Vekâleti ise tarifeleri tasdik ederken kanunî mahiyetlerinden ziyade fennî, İktisadî ve İdarî esasları göz önünde bulunduracağından tasdik ederek meriyete koymuş ise durum ne olacaktır?

İşte, Sanayi Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri hakkındaki kanunun İdareciler ve Belediyeler bakımından Ortaya çıkardığı mesele bundan ibarettir.

Tarife mevzulunun Sanayi Vekâletince ele alınmasının bir zaruret olduğunu biz de kabul etmekteyiz. Zira bazı belediyelerin işletmekte oldukları Elektrik İşletmelerinin Gayrı safi gelirlerinden aldıkları Belediye hisselerde bu işletmelerin kendilerine bağlı diğer Amme servislerinin zararlarını telâfi maksadı ile yüksek tarife tanzim ettikleri,

Buna mukabil bazılarının ise Abonelerle olan münasebetlerinde gerginlik tevhit etmemek gayesiyle Kilovat Maliyeti (40) Kuruş olarak hesaplanmış bir işletme de (20) kuruş üzerinden tarife düzenledikleri, tatbikatta her an müdahale ettiğimiz gerçeklerdendir.

Bu bakımdan tatbik edilmekte olan tarife sisteminin ıslahı icap etmektedir. Memleketimizde enterconnect bölge şebekelerinin tesis ve işletmeciliğine doğru gidilirken tarife sisteminin de bu günkü halde bırakılması doğru değildir. Daha adil ve İlmi esas ve prensiplere dayanan bir sisteme bağlanması gerekir. Fakat bu çalışma ve kontrol Belediyelerce işletilen santraller için tarife esaslarını tespitken ileri gitmemelidir.

Bölge şebekeleri tesis ve işletmeciliği tamamlanıncaya kadar Belediyelere ait Elektrik İşletme tarifelerinin Sanayi Vekâletince tespit edi

len esaslara göre Belediye Meclislerince düzenlendikten sonra Mahalli Mülkiye Amirince tasdikinin daha pratik olduğu ve Mer'i mevzuatımızdaki hükümlerin de Mülkiye Amirinin tasvibinden geçirmeyi şart kıldığı kantatındayız.

Belediyelerin haiz oldukları salahiyetleri, yolunda kullanıp kullanmadıklarını o beldenin ihtiyaçlarını müşahedeye müsteniden iyi bilen idare Amirlerimizin kontrolüne bırakılması daha iyi netice tevhit edecektir.

Ekseri Belediye İşletmeleri mevcut elemanları ile sıhhatli bir Blanco düzenlemeyecekleri, hakiki Maliyeti dahi tespit edemeyecekleri gibi Sanayi Vekâletinin de mahallinden yazışmaya müsteniden etraflı bilgi alması güç olacağından, sıhhati meşkûk rakamlarla yetinerek yapacağı fennî ve İktisadî kontrolden matlup netice beklenemez.

Bu bakımdan da Bölge Santralleri ve enerji nakil hatları ile meydana getirilen enterconnect şebekelerden elektrik alan belediyeler müstesna diğer Belediyelere ait elektrik tarifeleri tasdikinin hiyerarşik zaruret olarak Mülkiye âmirlerine bırakılması, Vekâlet tarafından ise yalnız fennî ve İktisadî esaslarının tespit ve murakabesi uygun olur.

Belediye kanununda ve Belediye yapıyorlar kanununda imar planlarının nihai yürürlük şartı olarak İdare Amirlerinin tasvibi esas alınmış iken 6785 sayılı İmar kanununun 29 uncu maddesi bu planların tasdik yetkisini Nafia Vekâletine devir etmiştir.

Bunu takiben neşredilen 6973 sayılı kanununda elektrik ücret tarifelerinin tasdiki salahiyetini Sanayi Vekâletine devir etmesi karşısında, bunların İdarî sistemimizde yetki genişliğini daraltmaya doğru bir yönelmeyi ifade edip etmediği suali hatıra gelmektedir.

Nafia Vekâleti teşkilât kanunu ile Merkezi Otoritenin tasdikine bırakılan tarifeler sisteminden matlup netice alınmadığı için bu yetki Belediye Gelirleri kanunu ile İdarecilere devir edilmiş ve 5237 sayılı kanunun 39 ucu maddesinin Büyük Millet Meclisinin alâkalı komisyonlarında ve Heyeti Umumiye de müzakere sırasında da itirazı bir kayıt dermeyan edilmemiş olmasına rağmen Sanayi Vekâleti kuruluş kanunu ile Belediyelere ait enerji tesislerinin tarifelerinin tasdiki hususunda yine on yıl önce terk edilmiş bir sisteme dönmüştür. Her ne kadar bu müddet zarfında büyük güçteki santrallerin kurulması ile şartlar değişmiş ise de buna rağmen Belediyelere ait tesislerin Belediye Meclislerince düzenlenen elektrik tarifelerinin Belediye kanununun 56,70,71 ve 76 ncı mad

delerinin genel hükümleri muvacehesinde İdare Amirlerinin tasvibinden geçirilmesi iktiza eder. Son kanunun alâkalı hükmü meseleye vuzuh verecek şekilde tedvin edilmemiştir. Bunun için 6973 sayılı kanunun 3 ncü maddesinin (G) fıkrasının Birinci bendinin (b) şıkkının (Vekâletçe tespit edilmiş esaslara göre Belediye Meclislerince düzenlenen ve Mahalli Mülkiye Amirince tasvip olunan tarifeleri tasdik ile tatbikatını murakabe) şeklinde yeniden tedvin edilmesi ancak bir biri ile tearuz teşkil edecek İdarî tasarrufların alınmasını bertaraf edebilir.

ÇOCUK SUÇLULUĞU BAKIMINDAN AİLE MUHİTİ VE AİLENİN İKTİSADÎ DURUMU İLE MESKEN ŞARTLARININ ÖNEMİ

YAZAN

A. Turhan Şenel

İstanbul M. Memuru

Plân:

1 — Aile Muhiti:

- A) Giriş,
- B) Aile Teşkilâtındaki bozukluk,
- C) Hattı harekâtının bozukluğu bakımından aile,
- D) Ailenin İktisadî şartları ve mesken durumu.
- E) Netice.

1 — AİLE MUHİTİ

A) Giriş:

Bu günlerde gündelik gazetelerin verdikleri haberler arasında yaşları 18 den küçük olan çocukların, bilhassa Amerika da, en akla hayale gelmez cürümleri işledikleri, kendi aralarında kurdukları çetelerle memleket emniyet ve asayişini haleldar ettikleri sık sık göze çarpmaktadır. Bu bakımdan memleketimizde ve bilhassa İstanbul'da buna benzer hareketlere de rastlanmaktadır. Yurdumuzda oldum olası suçlu çocuklar davası bir hal çaresine bağlanmamakla beraber önleyici tedbirlerinde alınmadığı bir gerçektir. Arz ettiği ehemmiyete binaen bu dava üzerinde çok şey söylenmiş olmakla beraber mevzua yukarıda işaret ettiğimiz şekilde bir kere daha eğilmekte fayda mülâhaza ettik. Bu bakımdan çocuk suçluluğunun sosyal sebepleri arasında ilk önce tetkiki gereken aile muhiti hakkında bir şeyler söylemek lüzumuna kaniyiz.

Şurası muhakkaktır ki sağlam temellere dayanan ve içinde tam bir tesanüt bulunan aile muhiti çocuğun cemiyete hayırlı bir fert olarak yetişmesinde büyük rol oynar. Çünkü çocuk doğar doğmaz ailenin tesir sahasına girmiştir. Ailenin iyi veya fena gidişatını, ailenin çeşitli tellâk

kilerini çocuk nefsinde cem eder ve hele çocuktaki taklit kabiliyeti ve bir fotoğraf makinesi sadakatı ile her şeyi, iyi veya fena, tefrik etmeksizin olduğu gibi kabul etme ve kapma hassası onu hedef olduğu tesirlerin ışığı altında iyi veya fena istikametlere sevk edebilir. Çocuk nazarından uzakta kalması icap eden bir hareketin yapılması, çocuk kulağına çarpacak bir iki yersiz sözün onun karakter tenevvüründe ne kadar derin tesirler icra edeceği artık şüphe götürmeyen bir hakikattir. Aile yaşayışındaki çeşitliliğinde çocuklar üzerinde yaptığı etkilerin cemiyette türlü ahlâk, karakter ve çeşitli vasıflara malik çocukların meydana gelmesine sebep olacağı aşîkârdır (1).

Ailenin çocuk suçluluğunda tesiri olduğu garpta ekseri çocuk mahkemeleri hâkimleri tarafından kabul edilmiştir. Brüksel Çocuk Mahkemesi Hâkimi Poul West'se göre çocukları suç işlemeye sevk eden amillerin başında aile gelmektedir. Ve ailenin tesiri % 80 i bulmaktadır. Nivelles Çocuk Mahkemesi Hâkimi Van Der Rydt da aynı mütâlâyı ileri sürmektedir ve hatta daha da ileri giderek çocuğu suç işlemeye sevk eden yegâne amilin aile muhiti olduğunu, kötü aile muhitinin suçluluğun tek sebebi olduğunu ve kendi rüyet ettiği dâvaların c/c 75 inde bu tesiri mutlak bir şekilde ve diğerlerini tali bir amil olarak gördüğünü söylemektedir.

Tanınmış Amerikalı kadın hukukçu Miss Cheleoe Otvinge —ki, Fransa'da çocuk suçluluğu üzerinde bitarafa ne tetkiklerde tanınmıştır— Seine mahkemesinde mahkûmiyet kararı alan çocukların içinde yalnız % 38 inin normal ailelere mensup olduğunu söylemektedir. (1),

Şu halde görülüyor ki suçlu çocuklar için normal ailelerin mevcudiyeti istisnâ bir hal teşkil etmektedir. (1),

Aile muhitinin çocuk suçluluğundaki tesirini ebeveynlerinin çocuklarını suç işlemeye bizzat sevk ettikleri zaman daha açık olarak görürüz. Bilhassa bizde olduğu veçhile çocuğu daha az ceza giyeceğini düşünerek kan dâvalarının kutsiliğine inandırarak cürme teşvik ve dilendirmede olduğu gibi. Şuraya da işaret etmek yerinde olur. Bu günkü ailenin maddî ve manevî gidişindeki bozukluk da çocuk suçluluğunun başlıca amillerindendir. Yukarıdan beri izah edegeldiğimiz aile muhitinin çocuk suçluluğunda amil olması keyfiyeti ailenin bazı bakımlardan bünyesinde mevcut olan aksaklıklar, bozukluklar dolayısıyladır. Bu Bozuklukları da şöyle gruplandırabiliriz.

(1) Abdullah Güner: Çoc. Suçl. nun umumî esasları adi.derg. 1949 Sy. 40

(1) Erem Faruk: C. H. Önünde Suçlu çocuklar adlı eser Sf. 8.

(1) Erem Faruk: C. H. Önünde Suçlu çocuklar adlı eser Sf. 8.

A) AİLE TEŞKİLÂTINDAKİ BOZUKLUK:

Ana ve babadan birinin bulunmaması, her ikisinin de bulunmaması veya ana ve baba var ise bunların aczi, kayıtsızlığı, boşanmış olmaları ana ve babanın kötü ve şüpheli halleri, alkole, safahata düşkünlükleri ana ve baba arasındaki geçimsizlikler, çocuğun yalnız basma insiyaki temayüllerine terki, ana babanın çocuğu ihmali ve bazan da ana babanın çocuğu bizzat suça teşviki. Bu meyanda sayılabilir. Matematik ifade ile Hauver'in bu hususta neşrettiği anketi iyi bir misal olur. Ankete göre 400 çocuktan sadece % 12 sinin teşkilatlı aileye diğerlerinin ise teşkilatsız ailelere ait oldukları tespit edilmiştir. (1),

Aynı şekilde Cyril Burt'un tetkikinde (1) suçlu çocukların % 57,9 nun, henüz suç işlememiş olanların % 25,7 nin mensup olduğu ailelerde rabita gevşekliğinin mevcut olduğu, ana babadan birinin ölmüş veya evi terk etmiş, boşanmış olduğu görülmüştür.

C) HATTI HAREKÂTININ KÖTÜLÜĞÜ

BAKIMINDAN AİLE

Aile teşkilâtının mükemmel olması yalnız başına o ailenin iyi bir aile olduğuna asla delil değildir. Ruhen düşük karı ve koca en menfurane suçları işlemek için ideal bir karşılıklı anlayış atmosferi içinde plânlar yapabilirler, işte teşkilâtı sağlam fakat hattı harekâtı, gidişatı kötü bir aile. Çocuğu cemiyete faideli bir fert olarak yetiştirecek aile. Aile muhiti bu değildir. Bizim anladığımız manada iyi aile, teşkilâtının sağlamlığını gidişatının mükemmelliği ile idame ettiren, bu iki unsuru tam bir harmoni içinde bulunduran bu unsurları muvazeneli bir şekilde sentez eden ailedir. Hattı harekâtı kötü bir aile içinde çocuğu suçluluğa sürükleyecek menfi hava her zaman mevcuttur. Ana babanın alkolik, küfürbaz olmaları, Çocuğu suç işlemeye teşvik etmeleri hatta bizzat suç işleyerek çocuğa fena örnek olmalarını bu meyanda sayabiliriz. Bu husus içinde istatistik malûmat vermek kabildir. Profesör Domenico Pessani Roma Çocuk Mahkemesinden haklarında hüküm verilen 1464 çocuktan 488 tanesinin anormal şartlar altında dağılmış ailelere mensup olduklarını söylüyor. (1),

(1) Erem Faruk: A. G. E. Sf. 8.

(1) Şensoy: Makale Adliye Derg. 1949

(1) Henri Gielbi: suçlu çocuklar ve bunların İctimaî, İktisadî amilleri çeviren F. Tancu Sf. 18

Bu ailelerde çocuğu dilencilige, hırsızlığa ve fuhuşa şevketmişler. Ana babaları ölmüş ayrılmış veya boşanmış, üvey ana ve babaya sahip ve nesebi gayri sahihler arasından çıkan suçlu çocuk miktarı ana babaları ile refah içinde yaşayan çocuklara nazaran bir kaç misli fazla olduğu da aşikârdır.

Hamilton Baynes (1) diyor ki, çocuklar 3 esaslı şeye muhtaçtır.

- 1) Emniyet,
- 2) Faaliyet Hareket,
- 3) Sevgi

Bunların her üçü çocuğa ana babanın müşterek alâka ve ihtimamı ile verilmelidir. Aksi takdirde çocuk fena yola sevk edilmiş olacaktır. Yukarıda zikri geçen konferanstan Akil Önder tarafından yapılan bir tercümeden anlaşıldığına göre 20 çocuk üzerinde yapılan bir müşahedede' bunların 12 sinin evi bozuk çocuklar olduğu görülmüştür.

Bu 12 çocuğun hayatı şöyledir.

- 1) Ana dört seneden beri ayrı,
- 2) Ana baba tarafından terkedilmiş,
- 3) Nesebi gayri sahih,
- 4) Baba ölmüş ana çalışıyor, (Mürakabesiz)
- 5) Çocuk evlilik dışı doğmuş ve ana evlenerek çocuğu terk etmiş,
- 6) Evdeki ana üvey, erkek kardeş hapis,
- 7) Ana ölü baba denizci,
- 8) Baba üvey ve kendi çocukları var,
- 9) Evlilik dışı doğmuş ve yersiz yurtsuz ve kimsesiz olarak terk edilmiş
- 10) Evde düşman bir üvey ana var,
- 11) Baba ölmüş ana metres yaşıyor,
- 12) Baba dul, Çocuğa yatacak yer temin etmiş ve diğer sebepler.

(1) Hamilton Baynes: Konferans 4/1/1949 A. Ü. H. F. de Akil Önder Adliye Dergisi Yıl 40, Sayı 5, Sahife 693.

Bu arada aileden birinin daha evvel bir suç işlemiş olması ile ailede çak çocuk olması suçluluğun başka bir amili de olabilir. Hamilton Baynes aynı konferansta suçlu çocuk kısmen tabii olarak birazda dun mevkide bulunup ve alakasızlık yüzünden müşkülata duçar olmuş çocuk olarak tezahür eder diyor.

D) AİLENİN İKTİSADİ DURUMU VE

MESKEN ŞARTLARI

Çocuğu suç işlemeye sevk eden amillerden biri de çocuğun mensup olduğu ailenin mesken ve yaşama şartlarının müsait olmayışıdır. Çocuğun ana baba ve büyük kardeşleriyle aynı odada oturması, yatıp kalkması yaşının müsaadesinden daha fazla olarak görüş hudutlarının genişlemesine sebep olur. Çünkü bu şartlar altında çocuğun büyüklerle daimi teması sağlanmış olacaktır. Hâlbuki çocuk terbiyesi bakımından vücudun tekâmülü ile zekâ ve görgünün tekâmülü arasında tam bir ahenk olması lâzımdır. Abdullah Güner'in Ankara çocuk ıslah evinde 100 suçlu çocuk üzerinde yaptığı tetkiklerde şu dikkate şayan neticeler alınmıştır. (1),

SUÇ	Suçlunun evindeki'								Oda sayısı	Meçhul Yekûn		
	1/	2/	3/	4/	5/	6/	V 8/	9/ 10/				
Adam öldürme	5	12	13	14	5	11	1 —	1 —	—	—	62	
Irza geçme	5	6	5	2	2	3	2 —	1 —	—	—	27	
Sair	3	—	3	3	1	—	— —	— —	1	—	11	
Yek û n	13	18	18	19	8	14	3 —	2 —	1	—	100	

Görüldüğü gibi bilhassa irza geçme suçu oda sayısı ile ters orantılıdır.

Mesken şartlarının yanı sıra yürüyen ve bu hususu tamamlayan diğer bir ifade ile mesken şartı faktörünün diğer bir nısfı olarak ele alınması iktiza eden bir diğer amilde ailenin İktisadî düzeninin fena olması keyfiyettir. Yine Abdullah Güner A. Ü. H. F. Kriminoloji Enstitüsü adına memleketimizin muhtelif hapishanelerinde 645 mükerrer suçlu üzerinde yapılan tetkiklerde bunlardan:

(1) Abdullah Güner: Adi. Derg. Sf. 1493 yıl 40 sy. 11.

Ailevi bütçe durumu iyi olanlar	79
Ailevi bütçe durumu orta olanlar	358
Ailevi bütçe durumu Fena olanlar	209 olduğunu görmüştür.

Dr. Hadi Tan'ın Prof. Toben'e atfen bildirdiğine göre mali vaziyetin çocuk suçluluğunda tesiri % 22.8 dir. Bu konuda Polonyalı bir çocuk Islah evi müdürü şöyle diyor. «İşçi sınıfına mensup ailelerin çocuklarının bulûğ çağı bilhassa kötü şartlar altında geçmektedir. Bu sınıftan olan gençler istikballerini karanlık görürler ve ümitsizdirler. İçinde yaşadıkları muhit onların nispeten küçük yaşlarda cinsi tabilerini tahrik eder. «Yukarıda zikri geçen makalede ise Prof. Domenico Passani Roma çocuk mahkemesinden geçen 1464 Çocuktan,

Ailevi durumları iyi olanların	24
Ailevi durumları orta olanların	173
Ailevi durumları fena olanların	1267 olduğu söylüyor.

Yurdumuzda da bu hususta yapılan tetkiklerden buna benzer neticeler alınmıştır.

E) NETİCE: Çocuk suçluluğu gittikçe artan suçlu çocuk adedi dolayısıyla üzerinde titizlikle durulmaya değer bir husustur. Hele bu gün bu meselenin ehemmiyeti bir kat daha artmış bulunuyor. Bu Günkü hayat kadın ve erkeği her zamankinden daha fazla olarak iş hayatına atmış bulunuyor. Bu bakımdan pek tâbi olarak hizmetçi veya mürebbiye elinde anne şefkatinden uzaktan kalan çocuğun hali ileri için endişe vericidir. Çeşitli zaruretler altında çocuğun aile geçimine yardım için iş hayatına atılması keyfiyeti de gözden uzak bulundurulmamalıdır. Böylece çocuk küçük yaşta hazırlıksız olarak dış hayatla temasa gelmekte ve gerek ahlaken ve gerek fikren dış hayatın bozucu tesirlerine karşı koyabilecek durumda olmadığından bu müfsit tesirlere kolayca kapılarak serseriliğe sürüklenmekte ve nihayet bir suç işleyerek karşımıza çıkmaktadır.

KÖY İÇME SULARININ HUKUKÎ DURUMLARI VE BUNLARI DÜZENLEYEN HÜKÜMLER

Köylerde içme suyu ihtiyaçları yeraltı, yerüstü ve gökyüzü sularından temin ve tedarik edildiğinden köy içme sularının hukuki durumlarını bu esasa uyarak incelemek iktiza eder. Bunlardan yeraltı ve gökyüzü suları hem amme ve hem de hususî hukuku yerüstü suları ise tek tük istisnalar hariç tamamen amme hukuku bakımından mütalâa edilmektedir.

Yeraltı sularından yerüstüne çıkmış olan kaynak ve kuyular ile halen yeraltında bulunan küçük çaptaki su tabaka ve cereyanları hususî hukuka yerüstüne çıkmış olan kaynak suları ile büyük çaptaki kuyu suları ve halen yeraltında bulunan büyük çaptaki yeraltı su tabaka ve cereyanları amme hukukuna konu teşkil ederler.

Yerüstü sularından ufak çaptaki kaynak suları ile küçük çaptaki tabii ve sunî göllerin suları hususî hukuk, dere, çay, ırmak ve nehir suları ile büyük çaptaki tabii ve sunî göllerin suları amme hukuku bakımından tetkike tâbi tutulur.

Yağmur, dolu ve kar sularından ibaret olan gökyüzü suları ise gerek hususî hukuku ve gerekse amme hukukunu ilgilendirir.

Köy içme sularına müteallik hukuki hükümlere temas eden metinler 831 sayılı sular hakkında kanun, 2659 sayılı sular kanununa eklenen kanun, köy kanunu, medeni kanun, istimlak kanunu, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkında kanun, sular hakkındaki 831 numaralı kanunun sureti tatbikiyesini mübeyyin nizamname, köylerde halkın yapacağı içme su işlerine yardım maksadı ile vilâyetlere gönderilen tahsislerin kullanılmasına ait İdarî yönetmelik, yeniden kurulacak köylerde nazara alınması gereken genel sağlık şartları hakkında yönetmelik, seyyar tabielerin vazifelerine ait yönetmelik ve yapılacak işlerin teknik esaslarını ihtiva eden köylere içme suyu getirilmesine ait yönetmelikten ibarettir.

KÖY İÇME SULARININ HUKUKİ DURUMLARI VE BUNLARI DÜZENLEYEN HÜKÜMLER

Yazan: Turgut Timur

Germencik kaymakamı

Köy içme su işleri çeşitli ilim kollarını ihtiva eden bir mahiyet arz etmektedir. Bu bakımdan bu konu muhtelif yönlerden incelemeye tâbi tutulmaktadır. Bahis konusu ilim kollarından birincisi su getirme ile ilgili olarak fennî ve teknik incelemedir. İkincisi içilecek sular yönünden sıhhi ve tıbbî tetkikattır. Üçüncüsü elde edilmiş ve edilecek sularla alakalı hukuk kaidelerinin tatbikidir. Dördüncüsü bu üç ilim branşının müşterek mütalâa ve tetkikatının bir muhassalasını teşkil eden İdarî incelemelerdir. ⁽¹⁾,

Su getirme ilmi, suların membalardan ne şekillerde ve nasıl alınacağı ve ne şekilde isale edilip ve nasıl akıtılacağı hususlarını fen ve tekniğin donelerinden istifade ederek inceler.

Tıp ilmi içilecek suların fizik, kimya ve bakteriyolojik bakımlardan ne gibi vasıf ve hususiyetleri haiz olmaları ve suların sıhhi yönden tasnifleri ile ilgili meseleleri inceler. Tetkikatını bu yönlerle tevcih ettirerek halk sağlığını korumayı hedef tutar.

Hukuk ilmi köy içme su işleri ile ilgili meseleleri tanzim eden kaideleri inceler ve bunların tatbikatını sağlar.

Köy içme su işlerinin İdarî yönden tetkinden maksat ise bu üç ilim kolundan istifade ederek köylere içme suyu getirilmesini temin etmektir.

Konumuz köy içme sularını hukukî yönden incelemektir. Bu incelemeyi iki kısım üzerinde mütalâa edeceğiz.

I) Köy içme sularının hukukî durumları

II) Köy içme sularını düzenleyen hükümler

¹ Bu konuya müteallik diğer yazılar İdare Dergisi'nin 240, 245 ve 252 nci sayılarında intişar etmiştir.

I) KÖY İÇME SULARININ HUKUKİ DURUMLARI

Köylerimizde içme su ihtiyaçları yeraltı, yerüstü ve gökyüzü sularından temin ve tedarik edildiğinden biz de bu esasa uyarak:

- 1) Yeraltı sularının hukuki durumları
- 2) Yerüstü sularının hukuki durumları
- 3) Gökyüzü sularının hukuki durumları olmak üzere üç bölüm halinde inceleyeceğiz:

- 1) Yeraltı sularının hukuki durumları

Yeraltı suları konusu gerek hususî hukuku ve gerekse amme hukukunu ilgilendiren bir mahiyet arz etmektedir. Bu sebeple yeraltı sularını:

- A) Hususî hukuk bakımından yeraltı suları
- B) Amme hukuku bakımından yeraltı suları olmak üzere iki kategoride incelemek gerekir.

- A) Hususî hukuk bakımından yeraltı suları

Hususî hukuk bakımından yeraltı suları ikiye ayrılırlar.

- a) Yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları
- b) Halen yeraltında bulunan yeraltı suları
- a) Yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları

Yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları iki çeşittir.

- aa) Tabii bir şekilde yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları (Kaynaklar)

- bb) Sunî bir şekilde yerüstüne çıkarılmış bulunan yeraltı suları (Kuyular)

- aa) Tabii bir şekilde yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları (Kaynaklar)

Su getirme ilmi bakımından kaynaklar yeraltı sularının tabii döküm noktalarıdır. Ancak bu tarif kaynağın fennî ve teknik bir tarifi olabilir. Hukuk bakımından kanunlarımız kaynağı tarif etmemiştir. Yalnız Zürih kanununda kaynak «Bir gayrimenkulde nebean eden su burada

kaldığı müddetçe kaynaktır.»⁽²⁾ şeklinde tarif edilmiştir. Medenî kanunumuzun 679. maddesine göre kaynak arzin mütemmim cüzü olup mülkiyeti kaynağı toprağın mülkiyeti ile beraber iktisap olunur. Şu hale göre hakiki ve hükmî şahısların gayrimenkullerinden çıkan kaynaklar bu gayrimenkul sahiplerininindir. Kaynaklardan gayrimenkul sahipleri kanun dairesinde diledikleri gibi tasarruf etmek hakkını haizdirler. Yani mal sahibi kaynağını «Satabilir, kiraya verebilir, aynı haklarla tehdit edebilir.» «Ancak burada ferdi haklar, komşuluk hukuku ve amme menfaati dolayısıyla bir takım takyitlere maruzdur.»⁽³⁾,

«Medenî kanunumuz hususî mülkiyete giren sular ve kaynaklar hakkında komşuların ihtiyaçları kaynağın muhtelif mülklerle alakası bakımından hükümler koymakla su meselesinde çok geniş sosyal esaslar kabul etmiş bulunmaktadır.»⁽⁴⁾,

Köylere içme suyu getirilmesi bakımından kaynaklardan nebean eden suların daimî ve bol olması esastır. Köylere içme suyu getirilmesine dair nafia vekâletince düzenlenen teknik yönetmelik hükmü bunu âmirdir. Bununla beraber köylerin içme suyu bakımından asgari sarfiyat miktarları yönetmelikte tespit edilmiştir. Hukukî yönden ise yalnız daimilikle iktifa edilmektedir. Ancak bazı hallerde kesilme arz eden talvek pınarlarındaki kaynaklık durumu ortadan kalkmaz. «Muvakkat kesilmeler neticesi olan geçici kuruluk kaynak vasfını bertaraf etmez.»⁽⁵⁾ Bununla beraber yalancı pınarları kaynak hükmüne tâbi tutamayız. Zira bunlar sathî su cereyanlarının bir delikten yeraltına girerek bir müddet seyrettikten sonra tekrar yeryüzüne çıkmalarından meydana gelirler. Yâni bunlar menşe itibarıyla yerüstü sularından ibarettirler. Damar (Deveau) pınarlarını dahi hukuk bakımından kaynak telakki etmek doğru değildir. Zira bunlar süzölmeye tâbi olmadan gökyüzü sularından beslenmektedirler. Esasen bu tip kaynaklara kaptaj bakımından hiç itibar edilmez. Köylere içme suları yeraltı su tabaka ve cereyanları tamamı ile kurumadıkça suları kesilmeyen tesviye pınarlarından getirilmesi esastır. Bununla beraber böyle bir kaynağın yokluğu halinde bazı hallerde muvakkat ve göze görünür derecede azalmalar ve pek önemsiz kesilmeler arz eden talvek pınarlarına da başvurulabilir.

² Zahit İmre, kaynak -yeraltı suları ve hukukî durumları, İstanbul 1951. Naklen Mera hukuku (Mera-yaylak ve kışlaklar ve üzerlerindeki kaynak ve akarsular) s. 49, Ankara 1955

³ Zahit İmre, a, g, e. s. 51, 65

⁴ Sıddık Sami Onar, İdare hukukunun umumî esasları S. 934, İstanbul 1952.

⁵ İsviçre Federal Mahkeme kararları. Naklen Zahit İmre, a, g, e, s. 34

Köylere termal pınarlardan (Sıcak ve soğuk maden suları) içme suyu getirilemez. Köylere getirilecek suların fiziki, kimyevi ve bakteriyolojik bakımlardan içilmeye elverişli olması lâzımdır. Hukuk bakımından ise «Kaynak suyunun nev'inin ve kimyevi hassalarının kaynak mefhumunun meydana gelmesi bakımından ehemmiyeti yoktur.»⁽⁶⁾ Binaenaleyh içilmeye elverişli suyu bulunmayan ve fakat termal pınar hususiyetini haiz olan bir kaynak hukuk bakımından kaynaktır. Fakat böyle bir kaynaktan nebatî eden su köylere içme suyu olarak getirilemez.

bb) Sunî bir şekilde yerüstüne çıkarılmış bulunan yeraltı suları (Kuyular)

Sunî bir şekilde açılmış olan kuyu sularının toplandığı saha da arzın mütemmim bir cüzü olduğundan bulunduğu gayrimenkule tebaan o gayrimenkul sahibinindir. Zira kuyular yeraltı sularının insanlar tarafından yeryüzüne çıkarıldığı su noktalarıdır. «Yeraltı suyunun sunî olarak toprak sathına çıkarılması da kaynak mefhumuna dâhildir». ⁽⁷⁾ Binaenaleyh kuyular da medenî kanundaki kaynak hükümlerine tâbidir.

b) Halen yeraltında bulunan yeraltı suları

Halen yeraltında bulunan ve hususî hukuka mevzu teşkil eden yeraltı suları iki çeşittir.

aa) Küçük çapta yeraltı su tabakaları

bb) Küçük çapta yeraltı su cereyanları

aa) Küçük çapta yeraltı su tabakaları

Yeraltında küçük çapta ve mahdut bir saha içinde yeraltı su tabakaları bulunmaktadır. Medenî kanun yeraltındaki suları da kaynaklar hükmüne tâbi tutmuştur. Binaenaleyh yeraltında bulunan küçük çaptaki yeraltı su tabakaları da arzın mütemmim cüzü telakki edildiğinden bu sular da ait oldukları gayrimenkul sahiplerininindir. Bunun neticesi olarak «Toprak maliki olan veya irtifak hakkına sahip olan kimse amme hukukuna ve komşuluk hukukuna ait takyitlere riayet etmek şartıyla yeraltı suyu üzerinde de serbestçe tasarruf edebilir»⁽⁸⁾,

bb) Küçük çapta yeraltı su cereyanları

Yeraltında küçük çapta ve mahdut bir sahaya münhasır olmak üye-

⁶ Zahit İmre, a. ğ. e. s. 34

⁷ Cevat Abdurrahman Gücün, Nazari ve ameli hukuk davaları, I. gayrimenkuller, s. 211, İstanbul 1944, naklen Zahit İmre, a. ğ. e. s. 36.

⁸ Zahit İmre, a. ğ. e. s. 150.

re yeraltı su cereyanları bulunmaktadır. Bunlar da aynen yer altında bulunan küçük çapta su tabakaları gibi kaynakların tâbi olduğu hükümlere tabidir. Binaenaleyh yeraltında bulunan küçük çaptaki su cereyanları arzın mütemmim cüzü telakki edildiğinden bunların maliki ait olduğu gayrimenkul sahibidir.

Kalkerli, tuzlu jipsli arazilerde yeraltında teşekkül eden tünel ve mağaralar gibi büyük boşluklar içinde akan sular aslında yerüstünden gelmiş sathi sulardır. Bunlar yeraltı suyu sayılmazlar. «Toprak üstü suyu tekrar toprak sathına çıkmak üzere toprağın içinde kaybolursa bu yeraltı suyu husule getirmez.»⁽⁹⁾ Binaenaleyh bunlar hukuki bakımdan yerüstü suyu hükümlerine tâbi olmaları gerekir.

Netice itibariyle gerek yerüstünde bulunan kaynak ve kuyular ve gerekse yeraltında bulunan küçük çaptaki su tabaka ve cereyanları tamamen hususî hukuk hükümlerine tabidir.

B) Amme hukuku bakımından yeraltı suları

Amme hukuku bakımından yeraltı sularını iki şekilde mütalâa etmeli mümkündür:

- a) Yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları
- b) Halen yeraltında bulunan yeraltı suları
- a) Yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları

Yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları iki çeşittir.

aa) Tabii bir şekilde yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları (Kaynak suları)

bb) Sunî bir şekilde yerüstüne çıkarılmış bulunan yeraltı suları (Büyük çaptaki kuyu suları)

aa) Tabii bir şekilde yerüstüne çıkmış bulunan yeraltı suları (Kaynak suları)

Kaynaktan nebean eden su dere, çay, ırmak gibi bir yerüstü suyu şeklini aldığı müddetçe kaynak hükmünde olamaz. Hukuk ilminde bun-

⁹ R. Blass, das Ouellen und Brunnenrecht, s. 47, A. Altherr, Die rechtliche Behandlung des Grundwassers unter spezieller Berücksichtigung des sücherischen Rechts und vergleichender Heranziehung der deutschen Landeswassergesetze, Dissertation, s. 22. Zürich 1934, F. Hammer, Beiträge zum schweizerischen Quellenund Grundwasserrecht, Dissertation. S. 39. Bern 1942. naklen Zahit İmre. a. g, e, 144.

lara (kaynak suları) denmektedir. Bunlar kimsenin mülkü olamaz, devletin hüküm ve tasarrufu altında sayılır.

«Esasen topraktan kaynak kaynağın suyunun mahiyeti itibariyle çıktığı toprak ile mütemmim cüzü için aranılan vasıf ve rabıtaı da kaybetmekte oluşu bir ırmak ve çay husule getiren kaynağın malikinin mutlak tasarruf serbestisini tehdit etmek için kâfi bir sebep kabul edilebilir. Bu halde ancak akarsu üzerinde toprak sahibinin istifade hakkı düşünülebilir. Zira hususî sular ve küçük kaynaklar ferdi mülkiyete esas olmakla beraber, akarsular ve akarsu teşkil eden kaynaklar umuma aittir.»⁽¹⁰⁾,

Böylece kaynak sularını arzın mütemmim bir cüzü telakki etmeye ve dolayısıyla hususî mülkiyet sahasında tutmaya imkân yoktur. Ancak «Küçük ve ehemmiyetsiz kaynak sularının kaynak hükümlerine tabi tutulmasında bir mahsur yoktur.»⁽¹¹⁾,

Kaynak suları hakiki ve hükmi şahısların mülklerinden, amme idare ve müesseselerinin hususî veya amme emlakinden madut gayrimenkullerinden, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden geçerek daha büyük sulara karışabilirler.

bb) Sunî bir şekilde yerüstüne çıkarılmış bulunan yeraltı suları (Büyük çapta kuyu suları)

Büyük çaptaki kuyular yâni asgari bir köyün su ihtiyacını sağlayacak kadar büyük su membaı vazifesini gören büyük çaptaki kuyuları umumiyetle ferdi mülkiyetin dışında mütalâa etmek mümkündür. Bu gibi büyük çaptaki kuyulardan sular motorlu tulumbalarla alınmakta ve terfii suretiyle depolara basılmakta ve oradan cazibe ile köylere isale edilmektedir.

Şehir ve kasabalar için de aynı şey düşünülebilir.

b) Halen yeraltında bulunan yeraltı suları

Amme hukukuna konu teşkil eden ve halen yeraltında bulunan yeraltı suları şunlardır:

aa) Büyük çapta yeraltı su tabakaları

bb) Büyük çapta yeraltı su cereyanları

¹⁰ Sezai Olgaç, Kaza ve ilmi içtihatlarla Türk kanunu medenisi ve ilgili süsî kanunlar cilt: 11, s. 405. İstanbul 1957

¹¹ Sezai Olgaç, a, ğ, e, s, 405-Zahit İmre, a, ğ, e, s. 48.

aa) Büyük çapta yeraltı su tabakaları

Yeraltında bulunan büyük çaptaki su tabakaları ferdi mülkiyete konu teşkil edemezler. Zira bunlar geniş bölgeleri kaplarlar, amme malıdır. Nitekim Federal Mahkemeye göre büyük yeraltı suları hususî mülkiyetin dışında bırakılmıştır. Medenî kanun esas itibarıyla burada kabili tatbik değildir. Yeni keşfedilmiş bir hukukî mal üzerinde tasarruf edilmesi ve tesisat yapılması umumi temsil eden amme müesseselerine terettüp eder. İster devlet, ister amme müesseseleri bunu icra etsin ve ister herhangi bir şekilde fertlerin hususî hakları tesis edilmiş olsun,..... Bütün bunlar kantonlarını amme hukuku tarafından tayin edilir.»⁽¹²⁾

Bu hususta Türkiye temyiz mahkemesi daha da ileri giderek suyun hususî mülkiyete bağlı sayılmasının umum için zararlı olacağı hallerde dahi yeraltı su tabakalarını ferdi mülkiyetin dışında mütalâa etmektedir. Bir suyu veren yeraltı gölünün suyun kaynağı gayrimenkulün sınırları içinde kalmayacak kadar büyük olması ve suyun yeryüzüne çıkar çıkmaz bir dere haline gelmesi veya suyun hususî mülkiyete bağlı sayılması umum için zararlı olacağı hallerde kaynağın arzın mütemmim cüzü hükmünde tutulamayacağına göre bu cihetler göz önünde alınarak karar itası icap ederken zühul edilmesi yolsuzdur.»⁽¹³⁾,

bb) Büyük çapta yeraltı su cereyanları

Büyük çapta yeraltı su cereyanları yeraltında akan dere, çay ve ırmak sularından ibarettir.

Yeraltında bulunan büyük çaptaki yeraltı su cereyanları aynen yeraltında bulunan büyük çapta su tabakalarında olduğu gibi hususî hukuka değil amme hukukuna konu teşkil ederler. Bunlar toprak sathında geniş mıntıkları dolaşan kuvvetli cereyana sahip sulardır.

Mecelleye göre yeraltında cereyan eden sular kimsenin mülkü değildir. İsviçre'de bazı kantonlar haiz oldukları salahiyetlere binaen muayyen bir kuvvetten fazla kuvvette olan yeraltı sularını umumî su ilan etmişler. Federal Mahkeme de bir kararında büyük yeraltı akarsularının

¹² İsviçre federal mahkeme kararları külliyatı, (Journal des trib unaux, s. 46. Lausanne. Naklen, Zahit imre, a, g, e, s. 159.

¹³ Temyiz Birinci Hukuk 22/12/1950 4964, naklen, Zerrin Akgün a. g, e, s.

umumî bir su olduğu içtihadım kabul etmiştir.»⁽¹⁴⁾, ve yine» Federal mahkemeye göre devamlı olarak yer değiştiren ve sulama havzasının genişliği bakımından bütün bir mıntıkeyi kaplayan ve tek bir araziye bağlı olmaksızın akan yeraltı suları amme hukukuna bağlıdır.»⁽¹⁵⁾ Bunun gibi yine Federal mahkemeye göre «Bütün bölgeye yayılan ve geniş mıntikalara su temin eden yeraltı su cereyan ve havzaları hususî mülkiyet alanına girmezler. Bunları tanzim eden amme hukukudur.»⁽¹⁶⁾

Kaynakların hususî hukuk sahasından amme hukuku sahasına intikali:

Kaynaklar hususî hukuk hükümlerine tâbi olmakla beraber iki şekilde amme hukuku sahasına intikal ederler:

aaa) Hukuki yolla

bbb) Tabii yolla

aaa) Hukuki yolla

Kaynaklar hukuki bakımdan iki yolla hususî hukuk sahasından amme hukuku sahasına intikal ederler:

aaaa) Satın alma suretiyle

bbbb) Kamulaştırma suretiyle

aaaa) Satın alma suretiyle

Özel mülkiyete konu teşkil eden kaynaklar amme idare ve müesseseleri tarafından satın alındıkları takdirde özel hukuk sahasından amme hukuku sahasına intikal ederler.

bbbb) Kamulaştırma suretiyle

Özel mülkiyete dâhil kaynaklar amme idare ve müesseseleri lehine kamulaştırıldıkları takdirde (İstimlâk neticelerini doğuran satın almalar dâhil) otomatikman hususî hukuk sahasından amme hukuku sahasına intikal ederler. Zira bunların mülkü olurlar. «Kaynak nebean ettiği araziye bağlıdır. Bu arazi amme emlâkinden ise kaynak da amme emlâkine girer.»⁽¹⁷⁾

bbb) Tabii yolla

¹⁴ İsviçre federal mahkeme kararları külliyatı, a, 9\ e, s. 46. naklen, Zahit İmre, a, 9, e, s. 150.

¹⁵ Zahit İmre, a, 9, e, s. 161.

¹⁶ Federal mahkeme kararları, C. Wielland, aynı haklar, s. 305 naklen Sezai Olgaç, a, 9, e, s. 412, 413.

¹⁷ Zahit İmre, a, 9\ e, s. 60.

Hususî hukuk sahasında bulunan kaynaklar iki şekilde tabii yolla amme hukuku sahasına intikal ederler:

aaaa) Kaynak termal kaynak haline gelmekle

bbbb) Kaynak yerüstü suyu halini almakla

aaaa) Kaynak termal kaynak haline gelmekle

Kaynaklar termal kaynaklar haline geldikleri müddetçe amme hukukuna konu teşkil ederler. Zira 24/5/1957 gün ve 6977 sayılı kanuna göre içmeye ve yıkanmaya mahsus olan şifalı sıcak ve soğuk maden sularının rüsum ve temettü hisseleri vilâyet özel idarelerine aittir. Bu bakımdan bu gibi kaynaklarda amme hukuku hâkimdir. Bununla beraber bu suların icar verilme hali gibi hususlar nazari itibara alınırsa kısmen hususî hukuk hükümlerinin de cari olduğu neticesine varılır. «Sıcak ve soğuk maden suyu Kaynaklarıyla içme suyu kanaldan üzerinde amme menfaati hâkim bir şekilde mevcut bulunduğundan bunlar üzerinde ferdi mülkiyet hakkının tahdidi yoluna gidilmektedir.»⁽¹⁸⁾

«Maden sular ile hususî vasıfları haiz bütün kaynakların..... amme emlâki sayılması... doğru olur.»⁽¹⁹⁾

Termal kaynaklar nereden mebean ederse etsin bunların menfaati vilâyet özel idarelerine aittir. Binaenaleyh gerek özel şahısların ve gerekse diğer amme idare ve müesseselerinin hususî hukuk ve amme hukukuna konu teşkil eden gayrimenkullerinden çıksın durum değişmez.

Kaynaktan termal suların fışkırması ya bidayeten aslında böyledir veyahut zelzele sebebiyle bu hal vuku bulmuştur. Malum olduğu üzere zelzeleler yeraltı su rejimine tesir icra ederler ya kaynakları büsbütün kuruturlar veyahut yeni kaynaklar çıkarırlar veyahut ta soğuk su kaynaklarını sıcak su kaynakları haline getirirler.

Böylece hususî mülkiyete dâhil bir kaynağın termal kaynak haline gelmesi ile kaynak hususî hukuk sahasından amme hukuku sahasına intikal ever.

bbbb) Kaynak yerüstü suyu halini almakla

Kaynağın yerüstü suyu şeklini alması ile (Kaynak suyu) bu suyun çıktığı kaynak hususî hukuk sahasından amme hukuku sahasına intikal

¹⁸ Zahit imre, a, ğ, e, s. 60.

¹⁹ Sıddık Sami Onar, a, ğ, e, s. 934.

eder. Bununla beraber küçük çaptaki kaynak sularını hususî hukuk sahası içinde tutmakta hukuki bir mahsur yoktur.

2) Yerüstü sularının hukuki durumları

Yerüstü suları akarsular ve durgunsular (Göller) den ibarettir.

A) Akarsular

B) Durgunsular

A) Akarsular

Akarsular toprak sathında sabit bir yatak içinde akan sulardır. Bu gün memleketimizde akarsulardan daha ziyade sulama suyu olarak istifade edilmektedir. İçme suyu olarak en çok şehir ve kasabalarımız faydalanmaktadır. İstisna en akarsulardan köylere içme suyu getirilmektedir.

Akarsular dere, çay ve ırmak sularından ibarettir. Devamlılık arz eden bu gibi sular devletin hüküm ve tasarrufu altında olup ammemin istifade ve istimaline terkedilmişlerdir. Binaenaleyh bunlar amme emlakidirler. Bununla beraber aksi ispat edilebilir. «Yargıtay içtihatlarına göre akarsular, nehirler, ırmaklar, çaylar kaynak hükümlerinin ve ferdi mülkiyetin dışında bırakılmıştır. Bunlar üzerindeki kadim (eski) haklar ve teamüller de mahfuz tutulmaktadır.»⁽²⁰⁾

Akarsularda devamlılık unsuru şarttır. Binaenaleyh «Zamanla kuruyan veya fasıla ile akan nehir ve ırmaklar umumî istifade ve istimal hakkının dışında bırakılmıştır, bunlar hususî sulara girerler.»⁽²¹⁾

Medenî Kanunumuzda akarsuların menkul veya gayrimenkul olduklarına dair bir hüküm mevcut değildir. Bununla beraber hukuk ilminde akarsular gayrimenkul sayılmaktadırlar.

Akarsular üzerinde hakiki ve hükmi şahıslar namına imtiyaz verilebilir. Bu imtiyaz tapu siciline kaydedilir.

Bilginler akarsuları büyüklüklerine ve İktisadî bakımdan önem derecelerine göre umumî akarsular ve hususî akarsular olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Bu hususta bir kıstas bulamamışlardır.

Kanunlarımızda akarsuyun bir tarifi yapılmamıştır. İlim adamları

²⁰ Zahit İmre, a, ğ, e, s. 53.

²¹ Martin Wolf, das Sachenrecht, s. 323, Marburg 1926 naklen, Zahit İmre a, ğ, e, s. 25.

kendi düşünüş ve anlayışlarına göre çeşitli tarifler yapmışlardır. Biz akarsuyu şöyle tarif edeceğiz: Akarsu bir veya müteaddit kaynaklardan nebean eden ve çıktığı arazide zaptı mümkün olmayan ve daima akan sudur. Bu tariftten şu neticeleri çıkarmak mümkündür:

a) Akarsular bir veya müteaddit kaynaklardan çıkmalıdır. Yani akarsuyun menşei bir yeraltı suyu olmalıdır. Gökyüzü suları (yağmur, dolu kar suları) akarsulara karışabilirler. Fakat yalnız başına akarsu teşkil edemezler. Bunun gibi durgun sular akarsu mefhumunun dışında mütalâa edilirler.

b) Akarsular çıktıkları arazide zapt edilemeyecek kadar büyük olmalıdır (Baraj usulleri ile tutulmalar hariç) Yâni kaynak ve kaynaklardan çıkan su nebean ettiği araziye kat edip gitmelidir. O razının mütemmim cüzü olmamalıdır. Yani akmakta olan su mütemmim cüzü için aranılan vasıf ve rabıtaı kaybetmelidir. Akarsularda aranılan bu hususiyet bunların amme emlaki telakki edilmesi neticesini tevhit etmektedir.

c) Akarsular muntazam akmalıdır. Yâni cereyanı daimî olmalıdır. Zaman zaman kesilen ve bazan da kuruyan gökyüzü sularının beslediği sular akarsu değildir.

Akarsuların tamamını umumî sular meyalımda zikretmek gerekir.» Umumî ihtiyacı karşılayacak tekml suların amme emlaki sayılması... Doğru olur.» ⁽²²⁾ «Medenî kanunumuz bütün akarsuları ve yataklarını amme emlaki saymaktadır. Filhakika akarsular ve etrafındaki arazi fertlerin muhtelif şekildeki su ihtiyaçlarını temine yaradığı ve binaenaleyh umumun istimal ve istifadesine mahsus eşyadan oldukları cihetle geniş bir ölçüde amme emlaki sayılmaları çok yerindedir.» ⁽²³⁾

Medenî kanunumuzun 641. maddesine göre hilâfı sabit olmadıkça menfaati umuma ait sularla, ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. F. 2. Sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. F. 1. «Medenî kanunumuz bu madde ile akarsular hakkındaki hükümlerinin idare hukukunu ilgilendirdiğini göstermektedir.» ⁽²⁴⁾ Medenî kanunumuzun bu hükmü gerek yeraltı ve gerekse yerüstü sularına şamildir.

²² Sıddık Sami Onar, a, ğ, e, s. 934.

²³ Sıddık Sami Onar, a, ğ, e, s. 933, 934.

²⁴ Süheyl Derbil, İdare hukuku, s. 373. Ankara 1950.

D) Durgun sular (Göller)

Göller, tabii ve sunî olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- a) Tabii göller
- b) Sunî göller
- a) Tabii göller

Tabii gölleri hukuk kaidelerinin tatbikatı bakımından:

- aa) Küçük tabii göller
- bb) Büyük tabii göller diğer ikiye ayırmak mümkündür: a
- a) Küçük tabii göller

Küçük tabii gölleri arzın mütemmim cüzü telâkki etmekte hukuki bir mahsur yoktur. Bir şahsın gayrimenkulünde küçük bir göl teşekkül etmiş olabilir. Bu göl arazi sahibinin addedilir. Köylerin su ihtiyaçları için böyle bir gölden su temin etmek zaruretinde kalımlınsa evvel emirde bu gölün istimplâki gerekir.

bb) Büyük tabii göller

Büyük tabii göller arzın mütemmim cüzü telâkki edilemez. Kanun dairesinde herkes bu göllerden istifade etmek hakkına haizdir.

b) Sunî göller

Sunî göller yeraltı, yerüstü ve gökyüzü sularını toplamaya mahsus küçük ve büyük duvarlardan ibarettir.

Sunî göller ikiye ayrılırlar:

- aa) Küçük sunî göller
- bb) Büyük sunî göller
- aa) Küçük sunî göller

Küçük sunî göllere hukuk ilminde sunî olarak toplanmış sular denilmektedir. Bunlar insanlar tarafından havuzlar inşası suretiyle toplanan sulardan ibarettir. Küçük sunî gölleri arzın mütemmim cüzü telâkki ederek sahibine mülkiyet hakkı tanımak iktiza eder. «Bu nevi sular hakkında hususî mülkiyet esasî cari olmak icap eder.»⁽²⁵⁾. Bu nevi göller kaynak

²⁵ Ebul ula Mardin, Toprak Hukuk, s. 241-243. Ferit Hakkı Saymen, Medeni kanunumuzda köylünün ve ziraatın yeri. (M. K. nun 15. inci yıl kitabı s. 309) naklen Zerrin Akgün, a, ğ, e, s. 48.

larla beslenirler. «Bu gibi tesisler kaynak mefhumuna dâhil bulunmaktadırlar.»⁽²⁶⁾.

bb) Büyük sun'î göller,

Büyük sun'î göller çok geniş ve büyük bölgelerin ve şehirlerin içme ve sulama su ve enerji ihtiyaçlarını sağlama ve taşkınlardan koruma gayesiyle yapılan tesislerdir. Bunlar amme emlakından sayılırlar. Hususu mülkiye konu olamazlar. Zira bunları daha çok devletin hüküm ve tasarrufu altındaki büyük akarsular ve yeraltı suları beslemektedirler. Ancak menfaat mukabilinde halkın hizmetine arz etmek maksadıyla hakikî ve hükmî şahıslar tarafından (ezcümle büyük sermayedarlar ve büyük şirketler) inşa edilen ve sırf gökyüzü suları ile beslenen veya devletten alınmış bir imtiyazla büyük yeraltı ve yerüstü sularını toplayan barajlar kısmen hususî hukuk bakımından mütalâa etmek mümkündür.

3) Gökyüzü sularının hukukî durumları:

Gökyüzü suları yağmur, dolu ve kar sularından ibarettir.

Gökyüzü sularını hem hususî hukuk ve hem de amme hukuku bakımından tetkike tâbi tutmak mümkündür. Ezcümle hakikî ve hükmî şahıslar kendi mülklerinde kış aylarında kuyular kazarak kar biriktirip, yazın satabilirler. Kar biriktirme kuyuları ve içindeki kar toplulukları hususî hukuk hükümlerine tâbidir. Bunlar ferdi mülkiyete konu olurlar. Bunun gibi yağmur sularını toplamak çin inşa edilen sarnıçlar da ferdi mülkiyete dâhildirler. Her şahıs kendi mülkünde sarnıç inşa edebilir ve yağmur sularını biriktirebilirler. Yağmur suları amme hukukuna da konu teşkil edebilirler. Ezcümle köy halkının müşterek istifade ettikleri ve köy idareleri tarafından yapılan büyük sarnıçlar köy amme emlakından sayılırlar. Bu çeşit sarnıçlar ve içindeki sular amme hukukuna konu teşkil ederler. Bütün köylü bundan istifade etmek hakkım haizdir. Sarnıçlar umumiyetle yere gömülü olarak beton veya saçtan inşa edildiklerinden bunları gayrimenkul saymak mümkündür. Bununla beraber betondan değil de saçtan yapılan sarnıçları menkul saymak cihetine gidilme ihtimali düşünülse bile köy kanununun 7. maddesine göre köy idarelerinin menkul malları da bulunabileceğine göre bu tip sarnıçların da köy amme emlakından sayılmasında hukukî bir mahsur yoktur.

Madenî kanunun 666. maddesinin birinci fıkrasında bahsedilen ve kısmen gökyüzü sularına temas eden hüküm köy içme suları ile ilgili değildir.

²⁶ Zahit İmre, a, g e, ss. 29.

11) KÖY İÇME SULARINI DÜZENLEYEN HÜKÜMLER

Köy içme sularına müteallik hukukî hükümleri düzenleyen metinler şunlardır:

- 1) 831 Sayılı sular hakkında kanun
- 2) 2659 Sayılı Sular kanununa eklenen kanun
- 3) Köy kanunu
- 4) Medenî kanun
- 5) İstimlak kanunu
- 6) Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkında kanun
- 7) 7044 sayılı nizamname
- 8) İdarî yönetmelik
- 9) Köy yerleri hakkında yönetmelik
- 10) Seyyar tabiplerin vazifelerine ait yönetmelik
- 11) Teknik yönetmelik
- 1) 831 Sayılı sular hakkında kanun

Sular kanununda köy içme suları ile ilgili dört hüküm mevcut bulunmaktadır. Bunlar:

- A) Yapım ile ilgili hüküm
- B) İdare ile ilgili hüküm
- C) Bakım ile ilgili hüküm
- D) Fennî ve sağlık şartları ile ilgili hüküm
- A) Yapım ile ilgili hüküm

Köye gerek getirmek ve gerekse mahallen tedarik etmek suretiyle içme suyu sağlamak sular kanunu gereğince köy ihtiyar meclislerine ait bir vazifedir. Esasen köy kanununa göre bu çeşit faaliyetler köyün mecburi işlerindendir.

Köy içme suları yapım ve tesis masrafları (Kaptaj, isale depo, çeşme) kanunen köy bütçelerinden ödenmesi gerekir. Fakat devlet köylerde balkın yapacağı içme su işlerine bütçesine koyduğu ödenekle (Bütçe

kanunun Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğüne ait bölümdeki 791 fasıl) çok geniş mikyasta yardım yapmaktadır.

B) İdare ile ilgili hüküm

Köylere sağlanan içme sularının şevki idaresi sular kanununa göre köy ihtiyar meclislerine aittir. Bu şevki idare sebebiyle gerekli masraflar ve elde edilen gelirler köy bütçelerine gelir ve gider kaydedilir.

C) Bakım ile ilgili hüküm

Köy içme su tesislerinin bakım ve onarımı köylere aittir. Bu maksatla gerekli masrafları karşılayacak para köylerce temin edilir. Gerek şutlar kanunu ve gerekse İdarî yönetmelik hükmü bunu âmirdir.

D) Fennî ve sağlık şartları ile ilgili hüküm

Köylere getirilecek ve getirilmiş veya mahallen sağlanmış ve sağlanacak suların fen ve sağlık şartlarını haiz olmaları gerekir. Bu hususta mahalli sağlık makamlarının rey ve mütalaalarıyla hareket olunur.

Temyiz mahkemesi sular kanununun umumî sular hakkında tabikini kabul etmemektedir. «Sular kanunu kabasabaların ve köylerin içme sularına ait bir kanun olup umurun kullanılmasına ait sular hakkında uygulanmayacağına ve bu gibi sulardan dolayı açılan davalar medenî kanunun 64İ inci maddesiyle mülga mecelle ve arazi kanunları hükümleri dairesinde incelenerek bir karara bağlanması gerektiğine göre bunlardan zühul edilmesi yolsuzdur. (27)

2) 2659 sayılı sular kanununa eklenen kanun

Sular kanununa eklenen kanunda köy içme suları ile ilgili üç hüküm mevcut bulunmaktadır:

A) Bakım ile ilgili hüküm

B) İdare ile ilgili hüküm

C) Himaye bölgesi ile ilgili hüküm

A) Bakım ile ilgili hüküm

Sular kanununa eklenen 2659 sayılı kanuna göre bir köy veya köy halkının müşterek ihtiyacına mahsus suların kaynakları kendi sınırları

²⁷ Temyiz Birinci Hukuk 19/4/1951 - 8996/2092 naklen, Zerrin Akgün. a, g, e, s. 121-122.

dışında bulunsa bile su yollarının, kaynaklarının, bakımı, onarılması, temizlenmesi ve suyun sıhhat şartlarına uygun bir halde bulundurulması köy ihtiyar meclislerine aittir.

B) İdare ile ilgili hüküm

Sular kanununa eklenen kanuna göre köylerin ortak sularındaki intifa payları mevcut belgelere ve teamüllere göre tespit olunur. Ortaklaşma idare olunacak sulan ilgili olan köyler belediye kanunu hükümlerine göre tesis edecekleri birlik marifetiyle de idare edebilirler. İdarî yönetmelik bu birliğin il idaresi kanununa göre kuracaklarını âmirdir.

C) Himaye bölgesi ile ilgili hüküm

2659 sayılı kanuna göre içme su kaynaklarındaki himaye mıntikasında (Korunma bölgesi dâhil) sağlık şartlarını bozmaya matuf hareketleri (Tarla açmak, hayvan salmak ve bırakmak) ihtiyar meclisleri yasak edebilirler.

3) Köy kanunu

Köy kanununda köy içme sularına müteallik bazı hükümlere rast gelinmektedir. Meşkûr kanunun 13. maddesinin 2. fıkrasında köy içme su işleri köyün mecburi işleri arasında zikredilmektedir. Bu maddeye göre suyu olmayan bir köye kapalı yoldan içilmeye elverişli su getirilecektir. Bu «u çeşme kapılıp oradan akıtılacaktır. İçme suyu mevcut olan bir köyün suyu kapalı yoldan geliyorsa yolu delik deşik bırakılmayacaktır. Şayet içme suyu mezarlık, süprüntülük ve gübrelikten geçiyorsa mutlaka bu suyun yolu değiştirilecektir.

. Köy kanunu içme suları kaptaj sahalarında himaye bölgeleri ve korunma yapıları ihdasını da köyün mecburi işleri arasında saymaktadır. 13. maddesinin 8. fıkrasında çeşme, kuyu ve pınar başlarında gübre, süprüntü bulundurmayı men etmesi ve temiz tutmayı âmir bulundurması ile bu mıntikanın muhakkak surette himaye bölgesine alınmasını derpiş etmektedir. Keza aynı fıkra da fazla sular etrafa yayılarak bataklık yapmaması için akıntı yapmak hükmünü vazetmesi ile korunma yapılanların tesisini emretmektedir.

Köy kanunu içme su yollarına sıhhate muzır suların girmesini önleyici mahiyette hüküm vazetmiştir. 13. maddesinin 6. fıkrasında evlerden dökülen pis suların kuyu, çeşme, pınar sularına karışmayarak ayrıca akıp gitmesi için üstü kapalı akıntı yapmak hükmünü sevk etmesi ile

köylerde içilmekte olan sıhhi suların gayri sıhhi hale gelmesi halı Önlenmiş olmaktadır. Böylece bu vazifeler de köyün mecburi işleri arasında zikredilmiş bulunmaktadır.

Köy kanunu köylerin su ihtiyaçları için yeraltı sularından istifadeyi esas tutmaktadır. Yerüstü ve gökyüzü sularından bahsetmemektedir. Böylece köylerde su ihtiyaçları:

- A) Kaynaklardan
- B) Kuyulardan temin edilmesi lâzımdır.
- A) Kaynaklar

Köy kanunu kaynaklara hudutların tespiti dolayısıyla de temas etmektedir. Köy kanununun 6. maddesi bir kaç köy arasında müşterek olan sıvat, sulak, pınar gibi yerler eğer bir köy sınırı içinde kalıyorsa o köyün malı olmakla beraber diğer köyler de eskisi gibi istifade ederler, hükmünü vazetmiştir. Şu hale göre köy kanunu köyler için kaynaklar üzerinde bir mülkiyet ve intifa hakkı kabul etmektedir ve yine aynı maddenin 2. fıkrası bu gibi müşterek yerler için bir köyün sınırı içinde kalmıyorsa buralardan istifade eden köylerin müşterek malı olup her köyün sınır kâğıdında bu haklar yazılır ve müşterek koruyup eskisi gibi istifade ederler. Demek suretiyle sınır dışında, kalan yerler için de mülkiyet ve intifa hakkı tanınıyor gibi bir netice çıkarmak, mümkündür.

Köy kanununun 4. maddesinin 6. fıkrasında bir köyün sınırı mutlaka diğer köyün sınırı ile birleşmek lâzım gelmez. İki köyün sınırları arasında eskiden beri hiç bir köyün malı sayılmayan boş arazi dağlar, ormanlar, yaylaklar varsa bunlar gene sınırın dışında bırakılmalı hükmünü ihtiva etmektedir. 6. maddenin ikinci fıkrası hiç bir köyün hududu içinde kalmayan kaynaklar ve bunlardan istifade eden köylerin müşterek malı olup müştereken istifade ederler demektir. Şu halde sınır dışı kalan dağ, orman gibi yani devletin hüküm tasarrufu altında bulunan yerlerdeki kaynakları da maddenin sarahatine göre köyler için yalnız intifa hakkı değil mülkiyet hakkı bakımından da mütalâa etmek mümkündür.

- B) Kuyular

Köy kanunu köylerde içme su ihtiyaçlarını sağlayacak kuyulardan da bahsetmektedir. Yukarda arz ettiğimiz diğer maddelerde kuyulardan bahsedildiği gibi müstakil madde olarak ta 13. maddenin 3. fıkrası köylerdeki

kuyu ağızlarına bir arşın yüksekliğinde bilezik ve etrafını iki metre eninde harçlı döşeme ile çevirmek hükmünü vaz etmektedir.

4) Medenî kanun

Türk medenî kanunu köy içme suları ile ilgili bazı meselelere temas etmektedir. Bunlar:

- A) Hususî hukuka konu teşkil eden yeraltı suları
- B) Amme hukukuna konu teşkil eden yeraltı ve üstü suları
- C) Kaynakların kamulaştırılması
- D) Himaye bölgelerinin kamulaştırılması
- E) isale hatmin geçirilmesi
- A) Hususî hukuka konu teşkil eden yeraltı suları

Medenî kanunun 679. maddesine göre gerek halen yerüstüne çıkan ve gerekse yeraltında bulunan yeraltı suları arzın mütemmim cüzü telâkki edildiklerinden mülkiyetleri kaynadıkları toprağın mülkiyetleri ile iktisap edilmektedirler. Bahis konusu yeraltı suları ancak küçük çaptaki sulara münhasırdır. Binaenaleyh yerüstü suyu şeklini alan kaynak suları ve yeraltında bulunan büyük çaptaki su cereyan ve tabakaları teşkil eden yeraltı suları gerek doktrinde ve gerekse mahkeme içtihatlarında amme hukuku bakımından mütalâa edilmektedir. Şu hale göre özel mülkiyete dair bir yeraltı suyu (Umumiyetle kaynaklar köylerin su ihtiyaçları için elde edilmesi gerektiği takdirde istimlak kanununa göre istimlak edilirler. Bu mahiyeti haiz kaynaklar amme idare ve müesseselerine ait ise istimlak kanununun 30. maddesine göre muamele yapılırlar.

Köylerin içme su ihtiyaçları için elde edilmesi gereken kaynak amme' idare ve müesseselerinin özel mülkiyetlerine dâhil bir gayrimenkulden nebean edebilir. Meselâ bir köyün tamamen fert gibi tasarruf etmekte olduğu bir tarlası olabilir. Bu tarlanın içinden bir kaynak çıkabilir. Bu kaynak bir yerüstü suyu şekline bürünmediği müddetçe tarlanın mütemmim cüzü addedilir. Köy bu tarla üzerinde satma, kiraya verme veya buna benzer tasarruflarda bulunabildiği gibi kaynak belediyenin bir yoncalığı içinden de aynı mahiyet ve vasıfta bir kaynak çıkabilir. Bu Yoncalık belediyenin hususî mülkiyetindendir. Bunun gibi devlet ve vilâyet için de aynı şey düşünülebilir. Aynı şekilde amme müesseselerinin fert gibi tasarruf etmekte oldukları gayri menkullerinden kaynaklar çıkabilir.

Böyle amme idare ve müesseselerinin fert gibi tasarruf etmekte oldukları hususî mülklerinden çıkan ve debileri mahdut kaynaklar köylerin içme su ihtiyaçları için istimlak kanununun 30. maddesindeki (Bir idareye ait gayrimenkulün diğer bir idareye verilmesi) açıklama dairesinde elde edilir.

B) Amme hukukuna konu teşkil eden yeraltı ve yerüstü suları

Türk medenî kanununda amme hukukuna konu teşkil eden gerek yeraltı ve gerekse yerüstü sularına ait gerekli hükümler M. K. nın 641. maddesinde zikredilmektedir. Mezkûr maddeye göre menfaati umuma ait sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. Bunlar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu şekilde devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve umurun istifade ettiği sulara umumî sular denilmektedir.

Maddede bahsedilen menfaati umuma ait sular gerek yeraltı ve gerekse yerüstü sularına şamildir. Binaenaleyh yeraltında duran ve cereyan eden büyük çaptaki su tabaka ve cereyanları ve yerüstüne çıkan ve yerüstü suyu şeklini alan (Genel olarak akarsular) kaynak sularını da umuma ait sular meyanında zikretmek gerekir. Keza dere, çay, ırmak, nehir gibi bütün akarsular ve büyük çapta ferdî mülkiyetin dışında mütalâa edilen göl suları da umumî sulardan mahduttur.

Devlet ve diğer amme idarelerinin amme emlaklerinden nebean eden ve umumî sular meyanında sayılan kaynak sularını köylerin su ihtiyaçlarını temin gayesiyle elde etmek için devlet şurasının 20/2/1953 gün ve 53-17/53-23 sayılı tevhibi içtihadına göre tahsis yoluna başvurmak gerekecektir. Adı geçen içtihat bu sularda istimlak hükümlerinin tatbik edilemeyeceği bu kabil malların buna ihtiyacı olan idarelerin hizmetine tahsisi ve bunun da her idarenin bünyesine ve teşkilât kanunlarına ve ledelhace umumî hükümlere göre yetkili idare makamlarının takdirine tâbi olacağını âmindir.

Amme idare ve müesseselerinin amme emlaklerinden nebean eden debileri mahdut ve dolayısıyla umumî sular meyanında sayılmayan kaynaklandığı elde edilmesi tahsislerini yoksa istimlak kanununun 30. maddesine göre mi elde edilecektir meselesi hatıra gelebilir. Bunlar umumî sulardan sayılmadığına göre tahsis cihetine gitmek yerinde olmaz. Hatta devlet şurasının istişare bir kararına göre bir amme idaresi olan köyün arazisi içinden kaynayan bir membar suyunun devletin hüküm ve tasarrufu altındaki emvalden telakki olunması mümkün değildir. Bu kabil memba

suları kaynağı araziye tebaan köy hükmî şahsiyetinin orta malıdır. Yani bu sular köyün amme emlakındendir. Bu suyun başka bir köye tahsisine imkân yoktur. ⁽²⁸⁾ Devlet şurası bu kararında suyun debisini dahi nazari itibaren almaksızın bu neticeye varmıştır.

Umumî sulara tahsis muamelesini yapacak makam kim olacaktır meselesi zihinleri işgal edebilir. Tahsis muamelesini yapacak merciinin istimlâk kararını tasdik yetkisini haiz makamın olması düşünülebilir. Meselâ köyler lehine istimlâklerde umumî menfaat kararını tasdik mercii istimlâk kanununun 6. maddesinin birinci fıkrası gereğince kazalarda kaymakamlar vilâyetlerde valilerdir. Nitekim yeni köy kanunu tasarısında bu yetki vali ve kaymakamlara verilmiştir.

C) Kaynakların kamulaştırılması

Medenî kanunun 684. maddesine göre kaynaklara tamamen veya kısmen istimlâki caizdir. Bu madde istimlâkin gerek kaynak ve gerekse akarsu halinde yerüstü suyu olan ırmak sularına şamil olduğunu tasrih etmektedir. Ayrıca madde istimlâkte amme menfaatinin bulunması ve tazminattan daha doğrusu istimlâk bedelinden bahsetmektedir. Esasen memleketimizde kaynaklara istimlâki meselesi istimlâk kanununda halledilmiş durumdadır.

B) Himaye bölgelerinin kamulaştırılması

Medenî kanun ayrıca 685. maddesinde içme su kaynaklarındaki himaye bölgelerinin istimlâkinden bahsetmektedir. Bütün kaynaklarda suların kirlenmesini önlemek ve bu suretle vasıflarının değişmemesi için himaye bölgeleri tesis edilir. Bu bölgelerin metre kare olarak miktarı arazinin jeolojik yapısına göre tespit edilir. Zira her arazinin sürücülük ve mesailiği başka başkadır. Köy içme su kaynaklarındaki himaye bölgelerinin miktarını her kaynağın işgal ettiği yerdeki toprağın durumuna göre sağlık ve fen elemanlarınca tespit ettirmek yerinde olur. Bu tespit edilen miktar istimlâk edilir.

E) isale hattının geçirilmesi

Türk medenî kanununda suyollarına ait meselelere de temas edilmiştir. 668. maddeye göre gayrimenkul sahipleri yapılacak zarar tama

²⁸ Bir köyün amme emlakından olan membaı suyunun bir kısmının ihtiyacı nispetinde diğer bir köye tahsisine hukuki imkân bulunup bulunmadığına dair Devlet Şurası Kararlar Dergisi, 1955 Sayı 64 - 65, sayfa 47 ve müteakip.

mile ve peşin tazmin olunmak şartıyla mülkünün altından veya üstünden su yolu geçirilmesine bunların başka yerden geçirilmesi imkânsız olur veya çok masrafi mucip bulunur ise müsaade etmeye mecburdur.

Maddede zikredilen su yolu tabirinin su borularını da içine alacağı muhakkaktır. Köylere getirilecek içme su kaynaklarından nebean eden suların kaynaktan köye kadar geçeceği yerler fen elemanlarınca tespit edilir. Suyolu üzerinde bulunan gayrimenkul sahiplerine su yolu açılması sebebiyle bir zarar iras edilmiş ise bu zarar köy tarafından peşinen tazmin edilir. Bu gibi su yolunun geçeceği yerlerin kamulaştırılmasında da hukukî bir mahsur yoktur. Suyolu üzerindeki mahdut arazi parçaları istimlâk kanununa göre köy ihtiyar heyetince kamulaştırılabilir.

5) İstimlâk kanunu

Köy içme sularına müteallik hukukî hükümlere temas eden metinlerden birisi de 31/8/1956 gün ve 6830 sayılı istimlâk kanunudur. Bu kanuna göre köy ihtiyar meclislerince umumî menfaat kararı verilen ve köyün bulunduğu mahalle göre vali veya kaymakamın tasdiki ile tekemmül eden kararları ile kaynaklar istimlâk edilebilir veya bu kaynaklar üzerinde istimlâk yolu ile irtifak hakkı tesis olunabilir.

Bu konu idare dergisinin 245. sayısında kısaca izah edilmiştir.

6) Devlet su işleri umum müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkında kanun

Köy içme su işlerine temas eden hukukî hükümleri düzenleyen metinlerden birisi de devlet su işleri umum müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 24 Aralık 1953 gün ve 6200 sayılı kanundur.

Bu kanunun birinci maddesine göre yeraltı ve yerüstü sularının zararlarını önlemek ve bunlardan çeşitli yönden faydalanmak maksadıyla bayındırlık vekâletine bağlı hükmi şahsiyeti haiz mülhak bütçeli «Devlet su işleri umum müdürlüğü» kurulmuştur.

Şu hale göre köylerimizin içme su ihtiyaçları sebebiyle yeraltı ve yerüstü sularından faydalanmak için gerektiği takdirde devlet su işlerinin yardımına başvurmak icap edecektir. Nitekim idari yönetmelikte bu hale temas eden maddelere rast gelinmektedir. Meselâ 9. maddenin 3. fıkrasında derin kuyu etütleri ve bu kuyuların açılması hususunda vilâyetin imkânları yetmediği takdirde D.S.İ. nin yardımı sağlanır hükmü vazedilmiştir.

Meşkûr kanunun 2. maddesinin 2. fıkrası «Köy içme suları için teknik organizasyon ve murakabeyi sağlamak ve bu iş için bayındırlık müdürlükleri emrinde çalışacak lüzumlu bilgiye sahip elemanları yetiştirmek» hükmünü iktiva etmektedir.

7) 7044 sayılı nizamname

Sular hakkındaki 831 numaralı kanunun sureti tatbikiyesini mübeyyin nizamname ise belediye ve köylere devredilecek sulara ait meselelere temas etmektedir.

Bu nizamnameye göre devredilecek vakıf sular şunlardır:

- A) Doğudan doğruya ve müstakilen bir vakıf suretinde yapılmış ve ihtiyacatı ammeyi temine mahsus olanlar
- B) Başka hayrat ile alâkadar bulunanlar
- C) Başka hayrat ile alâkadar olmakla beraber vakfın evlat ve ensabına da menafi mahsusa temin etmekte olanlar
- D) Başka hayratı olmamakla beraber muayyen miktarı veya fazlası mütevellî veya evlada ait bulunanlar

Bunlardan başka aidattan madut olan sebil, çeşme ve şadırvan suları da köy ve belediyelere devredilebilir.

Devirden müstesna olan sular ve müessesatı şunlardır:

A) Müstakil suyu olan vakıf değirmen ve hamamlar gibi vâkıfa ait akarların ihtiyacını veya tarla ve bahçelerin sulanmasına yarayan irat nevinden sular ile bu emlak, arazi veya akaratı vakfiye derununda bulunan şehir ve köylere isale edilmemiş sular ve bunların mevkufatı

B) Mesduk tekke ve zaviyelerde olduğu gibi umurun istifadesi için isale edilmemiş hususî mahiyette ve kapalı yerlerde bulunan sular ve bunların mevkufatı

C) Umurun istifadesi için yapılmış fakat isale suretiyle getirilmemiş olan, küpler ve bunların mevkufatı.

8) İdarî yönetmelik

Köy içme sularına müteallik hukukî hükümleri düzenleyen metinlerden birisi de nafia vekâletince köylerde halkın yapacağı su işlerine yardım hakkında 1953 yılında tanzim edilmiş olan İdarî yönetmelik ye

rine kaim olan (Köylerde halkın yapacağı içme su işlerine yardım maksadıyla vilâyetlere gönderilen tahsislerin kullanılmasına ait İdarî yönetmelik) dir.

İdare dergisinin 252. sayısında bu yönetmelik hakkında izahat verilmişti!'.
 9) Köy yerleri hakkında yönetmelik

Yeniden kurulacak köylerde nazara alınması gereken genel sağlık şartları hakkındaki talimatname de köy içme sularına ait bazı hususlara temas etmektedir. Yönetmeliğin 6. maddesine göre köylerde mutlak surette kaynaklardan istifade cihetine gidilmelidir. Çünkü kaynakların suları serin, duru ve mikropsuzdur. Dere, çay ve ırmak gibi yerüstü sularından köyler istifade edemezler. Çünkü bu kabil sathi sular kirlenirler, çeşitli mikroplar ihtiva ederler. Bunları fiziki ve kimyevî usullerle içilebilir hale getirmek büyük masraflar icap ettirir ki köyler için iktisadi olmaz. Binaenaleyh köylere behemhâl kaynak suları bulup getirmek lâzım gelmektedir. Yakın ve uzak yerlerde kaynak suları yoksa kuyu sularına başvurmaldır.

Su bulunmadan köy kurmaya kalkışmak hiç bir zaman doğru olmaz.

Yönetmeliğe göre:

A) Kaynaklar

B) Kuyular

A) Kaynaklar

Yönetmeliğin yedinci maddesi köylere getirilecek kaynak sularının çıktıkları, geçtikleri ve aktıkları yer hakkında kısa bilgi vermektedir. Buna göre:

Kaynaklarda tamamı ile ufak bir kaptaj inşa etmeli, suyun madenî borularla yapmalı ihtiyaç durumuna göre köyde suyun akacağı bir veya müteaddit çeşmeler inşa etmelidir.

B) Kuyular

Kaynak olmayan köy yerlerinde kuyu inşaatına girişildiği takdirde muhakkak surette bunlar seyyar tabieler hakkındaki yönetmelikteki şartlara göre yapılmalıdır. Yönetmelik ayrıca kuyuların ağızlarına zeminden itibaren 0,60 metre yüksekliğinde bilezik yapılması ve üzerinin bir kapakla örtülüp tutulması lâzımdır. Hükmünü vaz etmiştir.

10) Seyyar tabiplerin vazifelerine ait yönetmelik

Köy içme sularına müteallik hükümleri ihtiva eden metinlerden birisi de sağlık ve sosyal yardım vekâleti tarafından düzenlenen seyyar tabiplerin vazifelerine ait yönetmeliktir. Bu yönetmelik köylerde inşa edilen kuyuların tâbi olacağı sağlık şartlarından bahsetmektedir.

11) Teknik yönetmelik

Köy içme sularına müteallik hukukî hükümleri düzenleyen metinlerden birisi de yapılacak tesisatın teknik esaslarını ihtiva eden köylere içme suyu getirilmesine ait yönetmeliktir. Bu yönetmelik köy içme sularına ait teknik esaslardan bahsetmektedir. Bunun dışında yönetmelikte iki önemli hükme tesadüf etmekteyiz. Bu hükümlerden birincisi köylere getirilecek su miktarları, İkincisi ise güzergâh tespit ekibinin teşekkül tarzı ve faaliyeti hakkındadır.

T E R C Ü M E L E R

ÇİN'İN ZAFI SÜR'ATLI NÜFUS ARTIŞI

İngilizceden çeviren

Adil Dündar

Teftiş Heyeti Reisi

Çin iki yıl evvel Komünist Hükümetin ilk resmî sayımına göre 30/ Haziran/1953 de esas Çin toprağında nüfusun 582.603.417 kişi olarak hesaplandığını ilân ettiği zaman dünyayı şaşırttı.

İlâveten komünistler henüz hürriyete kavuşmamış olan Taiwan'de 7,6 Milyon ve deniz aşırı yerlerde 11,7 milyon Çinlinin yaşadığını tahmin ettiler. Bu suretle bütün Çin nüfusunun yekûnu 602 milyon olarak bildirildi.

Doğum ve ölüm nispetlerinin karşılıklı olarak binde otuz yedi ve on yedi olduğu bildirildi. Eğer bu nispetler doğru ise esas Çin toprağında nüfus yılda yüzde iki nispetinde veya senede on iki milyon kişi artmaktadır.

Bu nispetin doğru olduğunu farz edersek Çin nüfus sayımının yapıldığından beri üç buçuk sene zarfında tahmini olarak 42 milyon artmıştır. Bu artış bizim en çok nüfuslu üç devletimizin nüfus yekûnundan biraz

fazladır. Mew York, California, Pennsylvania, Çin'in yiyecek istihsali ne kadar heybetli olursa olsun böyle mühim bir adıma uyamaz.

Eğer Çinin nüfusu bu gün 625 milyon kişi ise bu Hindistan nüfusunun 1,6 misli, Sovyetler birliği nüfusunun 3,1 misli ve birleşik devletler nüfusunun 3,7 mislidir.

Çin halkı yılda % 2 nispetinde çoğalmağa devam ederse —mütahassıslar daha yüksek bile olacağını tahmin ediyorlar— Çin halkının sayısına gelecek yedi yıl zarfında bu gün Japonya'da yaşayan nüfus kadar bir miktarı ilâve edecektir. (90 milyon) 1980 yılında bu günden itibaren yalnız 24 yıl sonra Çin'in nüfusu bir milyara ulaşacaktır. Çin'in bu süratli artışa, karşı ilk aksülâmeli gururlu bir öğünme idi. Komünistlerin Çinin ananevi çehresini ve ruhunu değiştireceğini ümit ettikleri

geniş sanayileştirme ve mülkiyeti müşterek hale getirme programını tatbik etmek için lüzumlu en büyük ihtiyaçlarından biri olan insan gücünü sayım temin etti. Komünist vazifelileri işçilerin beslenmesi lâzım geldiğine hemen ehemmiyet vermemiş göründüler. Onlar işin bütün servetin membaı olması sebebiyle fazla nüfusun gayrı mümkün olduğunu iddia eden batıl markscı toktorinle tuzağa düşmüş oldular.

Fakat Çinliler ağır başlı idealistlerdir. Onlar sanayileşme, Ziraî istihsal; sıhhat ve tahsil ve terbiye için birçok gelişme plânlarını mevkii tatbikat koydukları sırada istatistiklere ait bu dört taraflı pürüzlü vakıalara göz atmak mecburiyetindedirler. Her hangi bir millette kusursuz plânlamanın tesirli olması için ciddi surette nüfus istatistiklerine ve mutasavver nüfus artışına istinat etmesi lâzımdır. Çinin heybetli plânlarına itiraz edilmemiş değildir. Şimdi tam 625 milyon 1980 de ihtimal tahmini olarak bir milyar nüfusu beslemek, giydirmek, tahsil ve terbiye etmek ve bu kadar nüfusa itina göstermek mecburiyetindedir.

Eğer muvaffak olurlarsa birçok hükümet plânları derebeylik Çinini Asya'nın en büyük sınaî kudreti ve Dünyanın sınaî devlerinden biri haline getirecektir. Yaşama seviyeleri ıslah edilmeksizin Çin de kıtlık ve hastalıktan korunma geniş bir ilerlemedir. Çinin plânları muvaffakiyetsizliğe uğramaya mahkûmdur. Sırf halkın sayılarının korkunç önemine Marx'çı telâkkinin koruduğu makul tecerrüt fikrinin sızmaya başladığı görülüyor. En azdan bazı Komünist vazifelileri suratlı nüfus artımının Çin'in devamını tehdit ettiğini, artış nispeti süratle ve kesin olarak azaltılmadıkça istihsal kazançlarının artan nüfus tarafından yutulabileceğini bilirler.

Bunu elde etmek için Çin ölüm nispetlerinin düşüşü ile denkleştirmek maksadı ile doğum nispetlerinin zecrî bir surette durdurulması lâzımdır Çinin gelişme plânlarına dâhil vasi amme sağlığı programları modern ölüm kontrolü tekniğinin uzak Vilâyetlere ve köylere nüfus ettiği nispette bu ölüm nispetlerini azaltacaktır. Bu suretle şimdi meselenin önüne geçilmesi işi ile karşılaşılmıştır.

Çin Komünistlerinin bir doğum kontrolü programını ortaya atmalarındaki sebep budur. Gebeliğe mâni olucu usulleri teklifsiz tafsilâtla tasvir eden makaleler bu memlekette halka hitabeden Çin matbuatında görünen yalnız tıbbî mecmualarda bulunur. 1954 yılının ilk günlerine kadar çocuk düşürme sert hükümler altında meşru idi. Geçen Ağustos ayında bu hükümler hafifletildi. Aynı zamanda bazı şartlar altında kısırlaştırmaya da müsaade olundu.

Bu suretle Çinliler ağızlarının bir tarafı ile Çin halkını aile plânlamasının tatbiki için iknaa çalışırken ağızlarının diğer tarafı ile memleketlerinin nüfus artışını ileri sürerek dünyanın geri kalan kısmına kendi Marksıcı lisanları ile öğütmüşlerdir.

Bunu yaparak sadece Marksıcı felsefeye muhalefet etmekle kalmayarak pek eski Çin medeniyetinin alışılmış bazı fikirlerini de bozmaya çalışmakta idiler. Onların ilk adımlarının bu en nazik mesele üzerinde sanki halkın itidalini deneyerek tedbirli hatta dolaşık olduğuna hayret edilmesin. Son zamanlarda propaganda davulları haberi çok suratlı bir tempo ile yaymaktadırlar.

Çin Japonya'nın 1947 de 34,3 olan doğum nispetini 1955 de gebe kalmaya mâni olarak, çocuk düşürme ve kısırlaştırmayı meşru bir halef getirerek 19,4 de indirdiğinden haberdardır. Bu Çinin alışık olduğu meselelere benzemeyen sağlam bir kültürel örnek dâhilinde ve Çin Komünistlerine faydalı birçok totaliter Propaganda tekniğinden istifade edilmeksizin yapılmıştır. Eğer Japonlar sayılarını kontrol etmeseydiler kat'i surette açlık hâdisesi ile karşılaşacaklardır. Onların başarısının tarihini yazmak demokratik bir harika oldu.

Nüfusun cevheri Çin'de olduğu kadar Astronomik olduğu takdirde zaman süratle geçiyor. Çinin suratlı artış nispeti ve hatta daha suratlı artışı onu korkutuyor, hatta onun zaafı olabilecektir.

Cinin istikbali pek bol olan milyonlarını çabukça verimli bir hale getirebilmesine bağlıdır.

ÇİNİN İLK NÜFUS SAYIMI EVVELKİ TAHMİNLERİ

ALTÜST EDİYOR

Halkın düşüncesine göre Çin Churchill in Sovyetler birliğini tasvirinden iktibasen daima «bir muammanın içinde sırta sarılmış bir bilmecce» olmuştur. Çini bilen herhangi bir kimse bu memleketin tam ve doğru olarak sayımının elde edilmesinde başa çıkılamayacak olan güçlükleri derhal anlayacaktır.

Halkın geniş ekseriyeti resmî Hükümet işlerine karşı ananavi olarak şüpheli tavırları olan cahil köylülerdir. Böyle şartlar altında sayım memurları için doğru nüfus sayımı malûmatı elde etmek hemen hemen imkânsızdır. Çinin Coğrafi bakımdan heybetli olması sebebiyle ve nakliyat

ve haberleşme kolaylıklarının mahdud olması dolayısı ile millet çapında herhangi bir nüfus sayımı ciddi birçok mihaniki meseleleri icap ettirir.

Komünistler bir Kasım 1954 de ilk resmî nüfus sayımı neticelerini ilân edinceye kadar dünya umumiyetle Çin nüfusunun 500 milyonun aşağısında olduğuna inanmıştı. 1946 da Amerikalı güzide nüfus istatistikleri mütehassısı D. Warren Thompson Çin nüfusunun 375 ve 425 milyon arasında olduğunu tahmin etti. Bir yıl sonra milliyetçi Çin hükümeti esas Çin toprağında tahminen 450 milyon nüfus bulunduğunu tahmin etti.

1950 Temmuz’unda Çin komünistleri milliyetçi Çin hükümetinin tahminini gözden geçirerek nüfusu 492,5 milyona yükselttiler. 1952 senesinin sonunda tekrar tahmini daha yüksek bir dereceye 567,7 milyona çıkardılar. Seçim hazırlığı ve iktisadi plânlama 1953 Nisanında böyle doğru bir halk envanterine lüzumu zorladı. İdareciler 30 Haziran’da Meclisten üç aydan az bir zaman zarfında bir nüfus sayımı yapılması için bir karar çıkardılar.

Çin’de 1953 nüfus sayımı neticeleri üzerine ilk umumî aksüamel saf bir sevinç olmuştu. Nüfus sayımı dairesinden Pai Clien Hua beyanda bulundu: «Memleketimizde Sovyet Rusya’da ve halk demokrasilerinde olduğu gibi halk bütün sermaye kategorilerinin en kıymetlisidir. Şimdi bu altı yüz milyondan fazla çalışkan, mert çin halkı Çin Komünist partisinin liderliği altında emsalsiz bir tehalükle vatanlarının inşasını ve müdafaasını yapmaktadırlar. Bu Çinin yalnız sosyalizmi meydana getirmek üzere kudretli bir güce malik olduğunu göstermez. Fakat aynı zamanda onun Asya’nın ve Dünyanın sulhunu müdafaa için bir kudrete sahip olduğuna da delildir.»

O orta sınıf iktisatçılarının müflis maltüscü nokta nazarlarını kucakladıklarını söyledi. O Çinin geniş miktarda el sürülmemiş topraklara ve inkişaf ettirilmemiş tabii kaynaklara sahip olduğunu ve istihsal nispetlerinin nüfus artış nispetlerini kolayca aştığını memnuniyetle beyan etti.

Pai Chien Hua’nın bu Komünist memlekette nüfus fazlasının mümkün olduğu tehzibini 1954 Eylülünde Roma’da Birleşmiş Milletler Dünya nüfus konferansına Komünist delegeler tarafından verilen raporlarda Marx’çı telâkki yakından takip etti. Komünist sistem altında istihsalin müstehlik ihtiyaçları ile daima birlikte yürümesi ile tekrar övündüler. Bu Fransa’da halen şiddetli ihtilâf şeklinde Fransız Komünistleri tarafından tekrarlanan münakaşanın aynıdır.

ÇİNE AİT MALUMAT İTİMADA ŞAYAN OLABİLİRMİ

Şarki Asya nüfus istatistikleri üzerindeki çalışmaları Dr. İrene B. Taeuber'e beynelmilel bir şöhet kazandırdı ve kongre kütüphanesi azası Mr. Leo A. Orleans son zamanlarda Çin nüfus sayımı neticelerine göre bir muhtıra neşretti. Onlar sayımın kayıt ve sayım tertibatı kapsamış göründüğünü, fakat artışın tam bir tahlilinin mümkün olmadığını çünkü raporların kâfi malumat vermediğini kayıt ediyorlar. Mahalli Hükümetlerin idari kayıtlarında sicil kayıtları neticelerinin nüfus malûmatı aleyhine kontrol edilmiş olduğuna dair delil vardır.

Savım ameliyesi bir kaç aydan fazla uzadı. 1953 senesinin sonunda yalnız nüfusun yüzde yirmi dokuzunun kaydının tamamlandığı haber verildi. 1954 Martında memleketin yalnız yüzde otuzunun (Muhtemel olarak daha büyük kısmını ihtiva eden) kaydı yapıldı. Bununla beraber üç ay sonra iş tamamlanmıştı. Taeuber ve Orleans şu sözlerle bahsi kapatıyorlar.

Hakikat şudur ki 1953 Haziranı ile 1954 Haziranı arasında vuku bulan sayım ve kayıt muamelelerinin neticeleri artışla elde edilen nüfus yekûnu sayısının kıymetini düşürmeyen teknik manada bir nüfus sayımı değildir.»

Ve ne de neticenin pek doğru olduğunu telkin etmez. Fakat Çin Komünistleri bunun için, ilk nüfus sayımı için yüksek bir doğruluk derecesi ileri sürüyorlar. Onlar 582,6 milyon Çinliden esas Çin toprağında bulunan 574,2 milyonunun doğru şekilde sayılmış olduğunu, yalnız uzak sahalardaki 8,4 milyon Çinlinin (yüzde 1,5) mahalli hükümet raporlarındaki esas üzerinden tahmin olunduğunu iddia ediyorlar. Bundan başka örnek olarak 53 milyon kişinin tekrar kontrolünde iki defa yazılanların nispetinin binde 1,39 ve yazılması ihmal olunanların nispetinin sadece binde 2,55 kişi olduğunu iddia ettiler. Çin hükümeti sayım memurlarına verdiği talimatı neşretti ve garplı mütehassıslar bunların makul surette uygun olduğuna inandılar.

Bu sayımın Çinin diğer herhangi bir nüfus sayımından daha doğru olması muhtemeldir. İlk rakamlar mahalli Hükümetlerin rakamları esas alınarak tahmin olunmuştur. Eğer sayımdaki rakam doğru ise geçen asır zarfında Çin nüfusunun yapılan tahminleri Milyonlarca sayıda eksik olmuştur. Neticede Birleşmiş Milletler Komünistlerin 1953 nüfus sayımı rakamlarını cari nüfus istatistikleri yıllığında neşretti.

Bu Nüfus sayımında hata yüz milyon kadar fazla olsa bile Çinin nüfusu yine muazzamdır ve onun artış nispetinin kudreti Çin'e ve dünyaya pek ciddi bir mesele olarak kendisini gösteriyor.

YÜKSEK DOĞUM NİSBETİ, ÖLÜM NİSBETİNDE AZALMA

Komünistler sayım neticelerini ilân ettikleri zaman aynı zamanda 30 milyondan fazla kimse üzerinde yapılan tetkiklerin binde otuz yedi doğum nispeti ve binde 17 ölüm nispeti gösterdiğini beyan ettiler. Bu, yılda yüzde iki normal artış nispeti, her yıl beslenmek üzere 12 milyondan fazla Çinli demektir.

Birçok garplı nüfus istatistikleri mütehassısları bu nüfus istatistiklerinin doğru olup olmadığını sormaktadırlar. Bilhassa Çinin ölüm nispetinin 17 ye düştüğünde, bu hususu zirai sahalarda sayıma göre halkın yüzde 87 sinin yaşadığında tereddüt ediyorlar. İçtimai ve iktisadi refahında geniş bir salah görüldüğünden beri Komünist rejim böyle bir düşük ölüm nispeti bildirmek için aşikâr bir surette harekete getirilmiş olacaktı.

Esas memlekette Komünist hâkimiyeti genişlemiş olan harbi ve hemen hemen 40 yıldan beri Çinin başına belâ olmuş bulunan sivil çarpışmayı sona erdirdi. Her ne kadar Kore harbi ve temizlemeler bunu takip etmişse de bu iş esas Çin toprağına en azdan basit bir sükûn ve nizam getirdi ve birçok Çinliler için nispi olarak aile ve cemiyet hayatı yarattı. Bu yeni duraklama ölüm nispetini 17 ye düşürmekle kalmayacak fakat gelecek bir sene zarfında daha düşük bir ölüm nispeti elde olunması muhtemel ve belki de mümkün olacaktır. Böyle bir oluş için az gelişmiş diğer Asya memleketlerinde bilhassa Malaya federasyonunda örnek bulunur. Orada ölüm nispeti 12 ye düşmüştür. Bu sebeple Malayanın yıllık nüfus artış nispeti şimdi yüzde üçü aşıyor.

ÇİNİN YILLIK ARTIŞI KORKUNÇTUR

Nüfuslar katmerli (Mürekkep) faiz gibi hendesi bir şekilde (1,2,4,8, 16) artar. Bu kadar büyük bir nüfus cevheri ile Çinin senede yüzde iki olarak bildirilen normal artış nispeti astronomik bir artışı ifade eder: Esas Çin 30 Haziran 1953 sayımından beri tahminen 42 milyon kişi kazanmıştır. Takribi olarak şimdi 625 milyon nüfusa sahiptir.

Böyle bir artış nispeti devam ederse Çin 1963 senesinin sonunda nüfusuna 90 milyonun üstünde bir ilâve yapacaktır. O zaman nüfus tahminen 718 milyon tutacaktır. 1980 yılında bir milyara varacaktır.

Eski İngiliz Başvekili Clement Atlee ve diğer İşçi partisi liderleri 1954 de Komünist Çini ziyaret ettiler. Son inkişafların ışığında onun neşredilen yorumları tekrarlanmaya layıktır:

• Dünya gelecek yirmi yılda nüfusunu 600 milyondan 700 veya 800 milyona yükselmiş görmeğe hazırlanan bir hükümetle karşılaşmıştır. Yalnız mâni olma siyaseti yok değildir. Aynı zamanda şiddetli verimliliği teşvik edici bir siyaset vardır. Ben bundaki hakiki sebebin Çinin geri bir memleket olması mülâhazası ile dünyada bir kudret durumu elde etmek için kalitedeki boşluğu doldurmak üzere miktarları yükseltmek ümidine kapıldığını düşünüyorum. Bu rahatsız eden bir düşüncedir.»

Garp sağlık ve nüfus istatistikleri mütehassısları Çin nüfus artış nispetinin daha yükseğe bile çıkmakta devam edeceğine inanmaya mütemayildirler. Amme sağlığı tedbirleri en uzak sahalardaki halk tabakalarına yayıldıkça ölüm nispetinin düşmeğe devam etmesi icap eder. Ananevi yüksek doğum nispeti ölüm nispetinin suratlı düşüşü kadar itimada şayan değildir. Ve doğum nispetleri ile ölüm nispetlerinin artması arasındaki tefavüt dolayısı ile yıllık normal artış nispetini yükseltecektir. Çin, dünyanın doğumlar ve ölümler arasındaki muvazenesizimle nüfusun süratle artışı hareketi getirebilen memleketlerinden biridir. Ölüm nispetinin suratlı bir düşüşü doğum nispetinde benzer bir indirme olmadıkça Çin nüfusunun artışı bir havaî fişek gibi yükselebilecektir.

BİR PLÂN MÜTEHASSISININ KORKUNÇ RÜYASI

Şimdiki nüfusun büyüklüğü ve müstakbel nüfus artışının nispeti realisttik plânlama için büyük bir tayin ve tehdit unsuru olmalıdır. Çin plân mütehassısları yıllık yüzde iki veya üç nüfus artış nispetinin Çinin beş yıllık plânları (1967 de tamamlanacak) sayesinde çoğalan kazançları, ziraî inkişaf için 12 yıllık plânını ve tahsilin bütün çocuklara teşmili ve sıhhi yardımların bütün halka temini için hazırlanan debdebeli programını tehlikeye koyacağını, hatta tamamı ile silip süpüreceğini şüphesiz hatırlamışlardır.

Herhangi bir modern sınaî cemiyetin en esaslı iki ihtiyacı olan ve Çinin istihsal imkânını sınırlayan bir kaç iptidaî madde, yiyecek ve çelik Komünist plân mütehassıslarına hararetili kâbuslar gösterse gerektir. Eğer yaşama seviyeleri ıslah olunursa Çin'de devirler boyunca süren açlık ve hastalık bertaraf edilmiş olacaktır. Geçen asır zarfında 100 milyon Çinlinin açlıktan Öldüğü tahmin olunmuştur. 1900 yılından beri hemen

hemen her sene Çin'in bazı kısımlarında mahsulün ziyana uğraması ve noksanlığı sebebiyle birçok kıtlıklar oldu. Bir kaç yüz mil uzakta elverişli bol yiyecek varken bazı mıntıkalarda on binlerce kimse açlıktan ölüm haline geldi. İptidai nakil ve muhabere vasıtaları bu kimseleri kurtarma imkânı vermiyordu son on senelerde vaziyet harp, haydutluk ve Hükümet kararsızlığı ile daha ziyade karıştırıldı.

1949 daki Komünist darbesinden beri sebatlı bir hükümet şüphesiz ekin istihsalinin artırılmasını mümkün kıldı. Motorlu vasıta ve muntazam çalışan Tren hatları birçok mıntıkların tecrit edilmiş durumunu ortadan kaldırdı. Fakat bu kadar geniş bir memlekette bu kadar cesim nüfusla yalnız büyük şehirlerin dış taraflarına çıkılabildi.

Zirai istihsal için kabili ziraat arazi esastır. Komünistler iktidara gelmeden önce Çin'in tahminen ziraatta 220 milyon dönüm kabili ziraat araziye sahip olduğu tahmin edilmişti ki orada dünyada en güzel ziraat arazisini ihtiva eden zengin alüvyonlu nehir yatakları bulunmaktadır. Çin ziraatı üzerinde bir baş otorite olan D. C. Lossing Burç Çin'de ve bir azı da Mançurya'da tahminen 35 milyon dönüm arazinin sulama ve ıslah suretiyle istihsale elverişli hale getirilebileceğini tahmin etti. Komünistler bunu yaparak muvaffak olabilirler. Fakat kabili ziraat dönümlerinin verebileceği mahsul nihayet mahduttur. Komünistlerin dikkatli bir plânlama ile mahsulât istihsalini ziyadesiyle artırabilecekleri şüphelidir. Toprağın çevresi daha büyük ünitelerin tesisi mümkün olan yerlerde küçük toprakların birleştirilerek geniş topraklar vücuda getirilmesi daha kifayetli istihsale imkân verir. Meyilli arazi üzerindeki taraçalı tarlalar kolaylıkla değiştirilemezler. Çin'in zirai istihsalı makineleştirmek ile artırılmaz. Kapalı ziraatı ve el emeğini içine alan kesif ziraat her işçi için düşük istihsal verdiği halde toprağın her ünitesi için daha çok istihsale elverişlidir.

Kesif ziraatta kimyevî gübrelerin kullanılması istihsalı şüphesiz artırır. Bir kaç yıl evvel Çin'in senede 20 milyon ton gübre kullanabileceği tahmin olunmuştu. (Sovyetler Birliği hariç dünyanın şimdiki istihsalı geçen sene tahminen 21 milyon tondu) Çin'in halen malik olmadığı büyük miktarda ihtiyacı olan bu sunî gübreyi istihsal etmesi imkân dâhilinde midir? Sinaî inkişafı şimdiden demir yolu ve otomobil nakliyatını tazyik etmekte olduğu halde bu gübreyi uzaklardaki arazisine nasıl tevzi edebilir.

Komünistler son zamanda altı sene zarfında (1949-55) Buğday istihsalinde yüzde 62,6 kazanç elde ettiklerini iddia ettiler Bu tahminde sivil harbi takiben 1949 da Çin'in Japon istilasından kurtulmaya başladı

ğım ve 1955 de fevkalâde olarak iyi bir mahsul yılı haber verildiğini hatırlamak icap eder. Böyle bir artış mümkün olduğu halde daima tekerrür edecek bir örnek olarak kabul edilemez.

Cinde yiyecek istihsalı bir zaman için şüphesiz artmaya devam edecektir. «ne kadar ve ne kadar zamanda?» ve «İnsan çoğalması kazançları ortadan kaldıracak mı?» sualleri mühimdir. Kabili ziraat arazi ve dönüm başına verim her ikisi de mahdud amillerdir.

ÇELİK BİRÇOK MESELELER ARZEDİYOR

Son zamanda Kaliforniya'da teknoloji enstitüsü toprak kimyası Profesörü Dr. Harrison Brown Asya'nın nüfusu ziyadesi ile artan ziraat milletlerinin sanayie geçişi elde etmekte karşılaştıkları müşkülleri tetkik etti. Çelik bu meselenin anlaşılmasız bir muammasıydı. Çin Umumiyetle yılda 3 milyon ton çelik istihsal ettiğini iddia eder. 1970 yılı için hedefi 36 milyon tondur. Çin'in çelik istihsalindeki verimlilik kudretini tahmin etmek malumatın elverişli olmaması dolayısı ile yiyecek istihsalindeki kudretini tahmin etmek kadar zordur. Fakat burada bazı mahdud amiller tekrar kaybolunabilir.

Bu gün Birleşik devletlerde Trenlerde, köprülerde, otomobillerde adam başına tahminen 8 ton çelik kullanılmaktadır. Adam başına bu esas miktara yılda bir tonun üçte biri kadar bir miktar ilâve olunmaktadır. Dr. Brown pek mutedil bir sanayileşme seviyesi muhafaza etmek için bile adam başına bir iki ton arasında asgari bir çelik miktarının lüzumlu olduğunu beyan etti. Japonya adam başına bir kaç yüz libre çelik ihtiyatı bulunan yegâne asya memleketidir.

Çinin şimdiki nüfus artış nispetinin yükselmeğe devam etmeyerek senede yüzde iki nispetini muhafaza edeceği farz olunarak 1970 senesinde nüfusu 815 milyon tutacaktır. Eğer Çin çelik istihsalını 1970 yılında 38 milyon tona çıkarırsa adam başına çelik istihsalı yalnız 90 libre olacaktır. 1955 deki üç milyon tonluk istihsalı 1970 de 36 milyon tona yükseltmek için istihsalin her dört buçuk senede bir iki misli olması icap eder. Takriben 290 milyon ton çelik istihsal edilmiş olacaktır. Bu büyük bir taahhüt olacaktır. Belki mümkündür. Fakat başka hiç bir memleket bu kadar kısa bir zamanda çelik istihsalinde dokuz misli artış elde etmedi.

Bundan başka 1970 de bu 290 milyon ton çeliğin hepsinin kullanıldığını ve bir harika eseri olarak hurdaya ve kayba hiç çelik gitmediğini

farz edersek Cinde adam başına yalnız tahminen ton basma üçte bir miktarı yedek olarak ilâve etmek icap edecektir. O zaman Çin Dr. Brown'ın söylediği modern sınaî bir millet için lüzumlu pek küçük çelik stokunu dağıtmak yolunu tutacaktır.

Çin meselesinin büyük ehemmiyeti meydandadır. Eğer nüfus artışı 15 yıl durgunluğunu muhafaza ederse ve eğer çelik istihsali dokuz misli fazlalaşırsa Çinin 1970 deki hedefine varması ümidine daha müstamel bir iş olarak bakılabilir.

ÇİNİN 3500 YILLIK KÜLTÜREL ÖRNEĞİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Çinin istikbali komünistlerin onunla halkın verimli örneğini değiştirebildikleri başarıya sıkı sıkıya bağlıdır. Eğer umumiyetle aile plânlaması tatbikatı süratle kabul olunursa, eğer doğum nispeti ölüm nispeti ile birlikte azalırsa o zaman artış nispeti durdurulabilecektir. Çin şimdi malik olduğundan daha fazla zaman ödünç alacaktır.

Japonya'nın kendi doğum nispetini sekiz yılda yüzde 43 azaltması 1947 de 34,3 den 1955 de 19,4 de Çin komünistleri tarafından tetkik edilmiş olmalıdır. Çocuk düşürme Japonya'da kullanılan esaslı vasıtalarından olmuştu ve Çin Komünistleri bu usulü gebe kalmaya mâni olma ve kısırlaştırma kadar müdafaa etmektedirler. Her iki millette bazı kültürel amiller bir birine benzer. Çocuk katilliği bu memleketlerde baştanbaşa kabul edilen usul oldu. Bu durum orada çocuk düşürmenin neden dolayı garptan ziyade kabul edildiğini izah edebilir.

Çin'de hanedanlar tarafından tecrübe olunduğu gibi 3500 yıllık bir medeniyetin bağları kolay kolay koparılamaz. Çin medeniyetinde en kuvvetli münasebetlerden birisi ebeveyn çocuk, baba-oğul münasebeti olmuştur. Yaşlılıkta birçok oğullara sahip olmak arzusu hâkim bir kuvvet olarak harekete getirilmektedir. Komünist propaganda ecdattan kalma olan bu düşünceleri yontmaktadır. Komünist felsefesinin bu boşluğu dolduracağı zannolunmuştur. Fakat şiddetli propaganda ile Çin köylüsünün fena bir şekilde korkutulduğuna dair delil vardır.

Sağlık Nazırı Madame Li Toch Uan ile yapılan bir mülâkat ayrı olarak mecmuanın sonuna basılmıştır.

Eğer Komünist vazifelileri Madame Li'nin ima ettiği kadar nüfus artışı meselesinin farkına varsaydılar dolaşık surette ve dolambaçlı olarak hareket ederek aile tahdidini alenen müdafaa etmezlerdi. Vakaları ve-

sayımın yapıldığı zamandan beri olan resmî beyanları dikkatli bir şekilde tetkik henüz meselenin mevcut olmadığının anlaşıldığına ve kabul edildiğine dair umumî kanaati açıkça ve tamamı ile gösterir. Aile plânlamasını müdafaa eden mevki sahibi bir kaç vazifeli meslektaşlarını zihinleri Marx'çı nüfus nazariyesinin umdeleriyle örtülmüş bulunması sebebiyle ikna etmekte müşkülâta sahip olabilirler.

Çin komünistleri tarafından hakikaten iki cepheli bir düşünce durumu elde etmek için alman tedbirler neomaltüsyenizmin zararları ile alakalı olarak partinin prensiplerine karşı taahhüt ettikleri şekilde iyi Marksçı olarak kalmak için ve aynı zamanda nüfus kontrolünü meşru hükümet faaliyeti ile birleştirmek için Dr. İrene B. Taeuber tarafından son zamanda işe elverişli hale getirilmiştir. Peipineg parti ileri gelenlerince tetkikten geçirilen bu dönüşlerin cazip şekilde ifadesi Dr. Taeuber'in raporunun büyük kısmının esasını teşkil eder.

Aile plânlamasını teşvik eden ilk resmî beyanat mühim bir Komünist şahsiyet tarafından değil, komünist rejimi sonradan kabul eden mebus Shao Li-Tzu tarafından 18 Eylül 1954 de millî halk meclisi huzurunda yapıldı. O Çinin geniş topraklara malik olmak bahtiyarlığına sahip iken kaynakların çok inkişaf ettirilmesinin zaruretine ve büyük nüfusun birçok meseleler arz ettiğine işaret etti. Artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için tahsil ve terbiye tedbirlerini kâfi derecede ve süratle yaymanın artan güçlüğüne ehemmiyetle beyan etti. Bahis mevzuu olan anneliğin müşkülâtı neomaltüsyenizmin manilerine bağlanmıştır. O münakaşasını şu suretle bitirdi:

«Büyük miktarda nüfusa sahip olmak iyi bir şeydir. Fakat güçlüklerle çevrilmiş bir muhitte bir yerde durması icap edecek gibi görünüyor. Gebe kalmaya mâni olma hakkındaki tıbbî nazariyeler propaganda ile yayılmak ve gebe kalmaya mâni olucu ilâçlar ve tatbiki rehberlerin temin edilip dağıtılması icap eder.»

Mebus Shao Li-Tzu sonradan 19 Kasım 1954 de Peiping de gündelik olarak intişar eden Kuagn Miingjih Pao gazetesinde çıkan «gebe kalmaya mâni olma hakkındaki malûmatın yayılması meselesi ile ilgili» bir makale yazdı. Görüşlerinin gayri İlmî neomaltüsyon nüfus nazariyesiyle beraber olmadığını dikkatle beyan ettikten sonra esas itibarıyla Çin'de gebe kalmaya mâni olmaya ait malûmatın anne ve çocukların sıhhati için geniş bir şekilde yayılmasını teşvik etti. Hatta yeni bir delil üzerinde durdu. Gebe kalmaya mâni olmadan daha geniş bir surette faydalanılması birçok talebelerin tetkiklerini evlilikten sonrasına devam ettirmelerine

müsaade edecek ve bu suretle cemiyete daha büyük yardımlar yapılmış olacaktır.

Bu beyanat garpta geniş mikyasta fikir teatilerine sebep oldu. Shao Li-Tzu'nun beyanları resmî komünist görüşlerinde ne derecede akis yaptı? Shao Li-Tzu'nun durumunu tasvip eden yazılar 1955 senesinin ilk günlerde birçok resmî parti neşriyatı doğum kontrolü hakkındaki makaleleri neşretmeğe başladıkları zaman göründü. Bir tanesi Hsin Chung Kuo Fu-Nu (yeni Çin kadınları) Çinin bütün demokratik kadınlar federasyonunun resmî gazetesinde doğum kontrolü meselesini münakaşa etti. Diğer bir makale Chang-Kuo Ch'ing Nien (Çin gençliği) Komünist Çin gençliği neşriyatında bir nisaiye mütehassısı tarafından yazılmış ve muhtelif gebe kalmaya mâni olma usullerini tafsilâtı ile tasvir etmekte idi.

Gebe kalmaya mâni olucuları araştırmanın fazla olduğu görülüyor. Madame Li'nin beyan ettiği gibi nebati tertipler tecrübe olunmaktadır. Teklif edilen bazı usuller saflığa yakın olarak tasvir olunabilirler. İleri bitki âlimi milli halk meclisinde mebus Yeh Hsi-Chum meseleyi halletmek için bütün ciddiyeti ile bir kurbağa yavruları perhizi tavsiye etti:

«İlkbaharda çıkan kurbağa yavrularının iyi ve soğuk suda yıkanıp temizlenerek bütün olarak adet günlerinden sonra üç veya dört gün yutulması icap eder. Eğer bir kadın birinci gün on dört canlı kurbağa yavrusu ve müteakip gün 10 tane daha yutarsa beş sene müddetle gebe kalmayacaktır. Eğer bundan sonra gebe kalmaya mâni olunması istenirse o kadın bu tertibi iki defa tekrarlayacak ve daimî olarak kısırlaşacaktır. Bu tertip iyi ve tesirlidir. Emindir ve masraflı değildir. Tertibin kusuru yalnız İlkbahar'da kullanılabilmektedir.»

SALLANAN TRAPEZDE MAKUL İNSAN

Yeni Komünist durumunun bükülme daha iyi kelime olabilirdi Markst tuttuğu Maltush'ü reddettiği, enomaltüsyenistlere sistemlerde bulunduğu ve doğumların tahdidini müdafaa ettiği Dr. Taeuberin parlak tasvirinden iktibas edilerek Yang Ssu-Ying tarafından 2 Ekim 1955 de partinin başlıca gazetesinde görülen bir makalede açıkça ifşa edildi. Bu makale en azdan Ortodoks Marksçılarla aile tahdidi taraftarları arasındaki anlaşmazlıktan müellifin kanaatim açıklıyor. Müellif Maltüs'ün nüfus nazariyesini bütün sermayeci İçtimaî nazar iyelere en aykırı olarak beyan ediyor. O bütün cemiyet şekillerine tatbik edilebilen kesin bir nüfus fazlası prensibi gibi bir şey olmadığım iddia ediyor. Müellif devam ediyor. Ka-

pitalist cemiyette nüfus fazlaları sermaye birikmesi ile yaratılır, Çünkü doğumların sayısı sermaye terakümü ile otomatik bir surette yükselir. Yan Ssu-Ying fakat bununla beraber Komünizm idaresi altında nüfusta avam tabakasının daha yüksek bir refah standardı ile ve hastalık ve ölüm nispetlerinin azalması ile aynı zamanda elde edilen nüfusun iş gücünün tamamı ile ve daha makul ve faydalı şekilde kullanılması ile alakalı birlikte yürüten devamlı ve suratlı bir artış vardır, diyor. Sonra manalı bir surette Maltüscü nazariyelerin Komünist Çin’de tamamı ile kabili tatbik olmadığı karışık öğrenmesine geliyor, çünkü makul nüfus artış nispetleri birinci beş yıllık plânda hayallermiş olan nispetlere hiç yaklaşmamıştır. Sallanan trapez üzerinde makul bir insan gibi havada perende atarak Yang-Ssu-Ying Çin’de Maltüsyанизmle doğum kontrolüne ihtiyaç olduğunu karıştıranları takdir ediyor.

«Memleketimizde gazete ve mecmualardaki doğum kontrolü hakkındaki makalelerde neşe ile bakınız, komünistler Marks’a ihtiyaç duydukları kadar Maltüs’e de ihtiyaç duyuyorlar demeyi arzu eden bazı kimselerle de karşılaşmaktadır.

Böyle yapmakla bunlardan her biri partiyi ve halkımızı küçük düşürmekte veya başkalarının zihnini Maltüs’ün aykırı ve batıl görüşleriyle tamamıyla karıştırmaktadırlar. Gazete ve mecmualarımız doğum kontrolü hakkındaki muhtıra ve usullere aleniyet vermede nüfus fazlamız olduğu inancını telkin etmemişlerdir. Bilakis memleketimizin bir zaman bir müstemleke veya yarı müstemleke olduğunu ve yarı derebeylikle idare edilen ve emperyalistlerin idaresi altında olduğunu ve bu suretle İktisadî, İctimaî, kültürel ve umumî sıhhat tedbirlerine göre geri kaldığımız düşünerek böyle yaptılar. Ferdi aileler nokta nazarından görülen hakikat bir ailede bulunan birçok çocuklar ebeveynin yükünü haksız olarak çoğaltır ve işlerine, siyasi doktrinleri tetkiklerine, umumî maişet vasıtalarına zıt olarak tesir > eder. Aynı zamanda çocukların tahsil ve terbiyesine ziyadesiyle tesir edebilir. Yukarıdaki nokta nazara göre karşılaştığımız bu günkü müşkülâtı azaltmak annelerin sıhhatim korumak ve nihayet gelecek neslin daha iyi gelmesini temin etmek için hiç bir suretle doğum kontrolüne muhalif değiliz. Aynı zamanda bazı gazete ve mecmualar tarafından doğum kontrolü usullerinin umumileştirilmesi uygun olduğu nispette lüzumludur. Denilmiştir. Bu Mahsulün nazariyesiyle hiç bir suretle aynı hedefi gütmeyiz.»

HAVAI. VE HAKİKAT

Aile tahdidi üzerinde Çin komünistlerinin görüşü ötesindeki esas felsefe mevzu hakkında Hsin Chung Kuo Fu-Nu (Yeni Çin kadınları) gazetesindeki bir makalenin mukaddemesinde hülâsa edilmişti.

«Doğum kontrolü gebe kalmaya mâni olucu usuller vasıtasıyla doğurma fasılasını tanzim etmek içindir. Annelerin ve çocukların sıhhatlerinin korunması tasarlanmıştır. Bu suretle kadınlar sosyalist yapısı düşüncesine daha iyi hizmet etmek için ve yeni nesle tam itina göstermek ve iyi terbiye vermek için bedenlen kuvvetli olabılırlar.»

Çinliler Japonlar gibi doğum kontrolü hakkındaki münakaşalarını başlıca şahıs, aile ve sağlık hareketleri üzerine kurmuşlardır. Ve bu suretle partiye karşı olan vazife ihmal edilmemiştir.

«Ziraatçıların kooperatifler dâhiline nakledildiği sosyalist bir devlette yaşlılık korkularına ve İctimai sigorta olarak çocuklara sahip olmak arzularına fazla verimlilik kudreti olarak bakılamaz. Aile tahdidi için sıhhat ve diğer aile ve şahıs sebepleri cemiyete hizmet için ferdi vazife ve çocukların gelişmesi için ebeveynin mesuliyetleri yanında geride kalır.»

Kontrol edilmeyen verim kudreti ile yaratılan aile ve sıhhat meseleleri Chung-Kuo Ch'ing Nie'n (Çin gençliği) gazetesindeki bir makalede tasvir olunmuştur.

«İstihsal bir hamlede yüksek bir seviyeye çıkarılamaz ve halkın hayat seviyesi geniş ölçüde süratle ıslah olunamaz. Mazide geçen bir kaç sene zarfında hükümet çocukların sıhhatine ihtimam olunması ve kadınlarla gençlerin sıhhatlerine itina gösterilmesi tesislerine dikkat harcadı. Fakat bu ana ve babalar tarafından karşılaşılan müşkülleri tamamıyla halletmedi. Bazı hallerde çocuklar annelerinin sıhhatlerinin bozuk olması dolayısıyla rahimde tam amile geliştirilemezler ve sıhatsız veya ölü doğarlar. Bazı hallerde anne ve babalarının mali vaziyetlerinin fena olması ve enerjilerinin yokluğu sebebi ile bazı çocuklar uygun bir şekilde beslenemezler. Bu bilhassa henüz büyümekte olan genç çiftler için doğrudur. Öğrenmek için zamana ihtiyaçları vardır ve mali kapasiteleri kâfi değildir. Birçok çocukların dünyaya gelmesi onlar için büyük güçlükler husule getirir.»

DEVLET UĞRUNDA İYİ SİHHAT

Anneye ait sıhhat münakaşası bizzat sıhhat namına olmaktan ziyade geçim vasıtası için yapılmıştır. Sıhhatli anneler devletin gayelerine çok daha büyük yardım yapacaklardır:

Yeni sosyalist ahlakıyatı yalnız sosyalist yapısı düşüncesine doğrudan doğruya veya bilvasıta çalışmak suretiyle yardım etmemizi istemez, aynı zamanda çocukların tahsili mesuliyetini de bize yükler. Her ailenin katlanması icap eden bir mesuliyet. Bu çocuklarına ve devlete karşı mesuliyet duyguları sebebiyle doğrudur. Halk doğurmalar arasındaki fasılayı kâfi derecede kontrol etmek ihtiyarındadır. Bu suretle kendilerini kuvvetli hissettikleri müddetçe çocuklarını yetiştirebilmek için kâfi kudreti bulabilirler. Böylece sosyalist yapısı düşüncesine daha iyi hizmet edebilirler

Çocukların yetiştirilmesi mesuliyetini yüklenmekten çekinen, rahat bir hayat isteyen bazı kimseler bulunacağı tabiidir. Böyle fertlerin yeni sosyalist ahlâkiyatı hakkında tenvir edilmeleri lâzımdır. Bu suretle onlara çocuklarını beslemenin ana babaya düşen bir mesuliyet olduğu ve devlete karşı bir vatandaşlık mesuliyeti bulunduğu hakikati anlatılmış olur.»

Gazete ve mecmualarda doğum kontrolü hakkındaki beyanların hepsinin aile tahdidinin tatbiki kararını yalnız ilgili fertler tarafından alındığının ehemmiyetle beyan edildiğini kaydetmek faydalıdır. Hiç bir vatandaştan doğum kontrolü tatbikatı istenmez. Fakat bu, böyle yardımları arayan vatandaşlara malumat, tavsiye ve tıbbî kolaylıkları temin etmek devletin vazifesidir.

ÇOCUK DÜŞÜRME VE KISIRLAŞTIRMA KANUNİLEŞTİRİLDİ

Aile tahdidi hakkındaki makalelerin çoğunda doğum kontrolü tabirini: gebe kalmaya mâni olma tabirine tercih olunduğu görülüyor. Yazarlar çocuk düşürmenin fenalığını zararlı ve eski rejimle beraber yürümüş olarak tarif ettiler. Tıp mesleğince inkişaf ettirilen matluba daha muvafık gebeliğe mâni olucu usullerle yerini değiştireceğini ima ettiler.

1954 yılının bidayetine kadar çocuk düşürme bazı şartlar altında meşru idi. Bu adıma misal Çinliler tarafından sık sık nakledilen Lenin'in klasik beyanında bulundu.

«(Neomalthüsyenizme itirazımız) çocuk düşürme veya korunma usulleri üzerindeki tıbbî çalışmaların yayılması aleyhinde olan bütün kanunların mutlak surette lağvedilmesi hususundaki arzumuzla herhangi bir surette çatışmaz. Bu kanunlar kapitalizmin rahatsızlıklarını tedavi etmez, fakat onları bilhassa kötülüğe, bilhassa haksızlığa uğramış yığınlar için ciddi durumlara yöneltir. Tıbbî propaganda hürriyeti ve vatandaşın veya vatandaşlığın basit demokratik hakları bir meseledir, Neomalthüsyenizmin öğretilmesi başka bir içtimâî meseledir.»

Çocuk düşürmeye müsaade olunan haller: «Gebeliğin devamı tıbbî olarak şayanı arzu addedilmez, çocuklar arasındaki fasıla çok yakın ve dört aylık bebeği olan bir anne tekrar gebe kalır ve çocuğa süt vermekte müşkülata maruz kalırsa»

Esasen bir çocuk düşürme yapılabilmesi için karı ve kocanın her ikisinin rızası, tıbbî tasvip ve çiftlerin parti teşkilâtının tasvibi istenmelidir. 1956 Ağustosunda Sağlık Nazır Muavini Fu Lien Chang çocuk düşürme üzerindeki kayıtların azaltılması zamanının geldiğini beyan etti. «Sihhat daireleri ve sihhat memurlarının bütün sahalarda tatbik olunur dilek ve güçlükleri ve azaltılan çocuk düşürmeler için münasip tarzda kayıtlamalar düşünüldüğünü tetkik edecekleri «ümidini beyan etti. Beyanatının en iyi doğum kontrolü usulü olarak tehidsiz çocuk düşürmeyi tasvip ve gebe kalmaya mâni olucu tekniğin kullanılmasını teşvik mahiyeti teşkil etmediğini ilâve etmekte dikkatli oldu.

Aynı zamanda kısırlaştırma da bazı kimseler tarafından daimilik üstünlüğünü haiz bir doğum kontrolü vasıtası olarak müdafaa edildi. Kadının kısırlaştırılması pek basit bir ameliyeye ihtiyaç gösterdiğinden beri Çinin mahdut tıbbî kolaylıkları üstünde küçük bir yük halinde yer aldı. Bu mühim nokta kanunî kayıtları şimdi azalttı. Kısırlaştırma başlangıçta altı çocuktan fazla çocuğu olanlara hasredilmişti. Sonradan dört veya daha fazla çocuklu olanlara teşmil olundu. Çocuk sayısına bakılmaksızın kısırlaştırma ameliyesi kadının 30 yaşının üstünde olduğu, sihhatinin bozuk olduğu, iktisaden fakir ve fiilî olarak çalışmakta olduğu ailelerle sınırlanmıştı.

ÇİN HALKININ TAVRI NEDİR

Cinde doğum kontrolünün hakiki tatbik şartlarında umumî kabule kıymet takdir etmek resmî siyaset ve nazariyede olduğundan daha zordur. Ailenin devamlılığını, geniş aileleri ve çok sayıda oğulları büyük

ehemmiyette nazarı dikkate alan eski kültürün fazlalığına rağmen Mr. Aneurin Bevan'ın 1954 de Peiping'e gittiği zaman müşahade ettiği gibi bazı Çinliler şimdiden küçük aile örneğini kabul etmişlerdir:

Şehirde tahsil ve terbiye görmüş Komünist, ailesi hakkında rahiptir. O küçük aile ister. Birçok öğle ve akşam yemeklerimizde küçük bir yoklama tatbikatı yaptım. Çinlilerin ziyaretine gittim ve malik oldukları çocuk sayısını sordum. Her ailede vasatı ikiden fazlası nadiren çalışıyordu. Bu Çinliler hükümette nazır, üniversite profesörü ve yüksek dereceli komünist partisi memurları idi. Hepsi doğum kontrolünü tatbik etmişler. Köylülere aile plânlamasını neden öğretmediklerini sorduğum zaman karışık cevap aldım. Bazıları köylülerin buna kızacaklarını veya bunun tesirli bir surette öğretilmeyeceğini söylediler. Başkaları Marksçı İktisadî plânlanmanın ne kadar fazla olursa olsun bütün Çinlilere refah temin edeceği mütalaasına buna lüzum olmadığına Israr ettiler.»

Güzide Komünistler doğum kontrolünün bir kaç şeklini açıkça tatbik ettiler. Fakat Çin'in uzak sahalarında okuma yazma bilmeyen milyonlarca köylüden ne kadarı hakkında bu düşünülebilir? Mademki uygun malûmat itimada şayan değildir. Yine hükümet siyasetinin başarılı olup olmadığını tahmin etmek mümkün değildir.

Haziran 1956 da Sağlık nazırı Li Te-Ch'Uan milli halk kongresine sunduğu raporunda gecikmeleri itiraf etti:

Annelerin ve çocukların sıhhatine, çocuklara mahsus tahsil ve terbiye programına ve milletimizin saadetine faydalı olabilecek olan doğum kontrolünü halka yaymakta kâfi derecede muvaffak olmadık. Bundan sonra umumî tahsil ve terbiye »çalışmamızı inkişaf ettirmeliyiz ve teknik liderler temini çalışmalarımızı kuvvetlendirmeliyiz.»

Görünüşte propaganda programı yüksek bir derecede harekete geçecektir 6/Ağustos/1956 da Sıhhat Nazırı bütün sıhhat dairelerini postacıları kullanmak suretiyle doğum kontrolü malûmatının yayılması için bir kampanya açmağa, geniş mikyasta malzeme tevzine ve çeşitli büyük teşkilâta yöneltilmiş bir tahsil ve terbiye programına tevcih etti. Hükümet tarafından kontrol edilen Çin tıp kumpanyasının gebeliğe mâni olucu muhtelif ilâçları satılmak üzere piyasaya arz ettiği ve partili guruplarında ve kooperatif teşekküllerinde tahsil ve terbiye programlarına başlandığı haber verildi.

SONUÇ

Üç mühim asya memleketinde Japonya, Hindistan ve Çin-nüfus artışı halen büyük dâhili bir mesele olarak bilinmektedir. Artışı durdurmak için faal programlara başlanmış veya başlanmaktadır.

Japon halkı açlığa karşı bir çare olarak nüfus artışını kontrol etmek için doğumları ölümlerle muvazeneye getirmek üzere geniş mikyasta gayret sarf ederek çocuk düşürmeğe başvurdu. 1947 den beri yüzde 43 nispetinde azalan doğum nispeti gayretlerinin muvaffakiyetine delildir.

Hindistan hükümeti nüfus artışını açık surette büyük bir mesele olarak tanıtan birçok kitaplar neşretti. Fakat bu tesirli bir programın gelişmesinde ağır oldu. Mühim çalışmalar yapıldı ve muhtelif mahdut usuller tecrübe edildi. Son zamanda gebe kalmaya mâni olma tecrübeleri için daha geniş bir esas kabul olundu. Aile plânlamasının bazı sahalarda köy seviyesine girdiği görülmüyor.

Çin şimdi çok suratlı nüfus artışı ile milleti içine çeken bataklık tan kurtulmak yolunu aramaya çalışmaktadır. Bu totaliter hükümetin bütün propaganda tedbirleri aile plânlaması programını baştanbaşa bütün Çine, en uzak köylere bile yaymadı idi. Ne olabileceğini haber vermek için zaman çok er kendir. Fakat hükümet işleri ile uğraşan Çinlilerin bu suretle terakkiye ait programları ile elde olunan kazançların artan nüfus tarafından yutulacağından ümitsizliğe düşmeleri mümkündür.

Nüfusta süratli artış durumunda olan Asya'nın fazla nüfuslu ziraî milletleri en ciddi İçtimaî, siyasî ve İktisadî meselelerde tehlikeli bir saha teşkil ederler. Eğer bu sahadaki nüfus artışı hızlanırsa insan neslinin yarısından fazlasının hayat seviyesini yükseltmek için hazırlanan plânların ciddi surette bozulması tehlikesi vardır. Böyle bir dönülmesi gayri mümkün nüfus ve iktisat noktasına varış dünya üzerinde herhangi bir yerde uzun sulh ve saadet ümidini bozabilir.

Bundan dolayı bu büyük asya milletlerince tehlikenin bilinmekte olması bir falihayırdır. Japonya'nın suratlı nüfus artışını durdurmakta kayda değer terakki göstermesi meselenin halledilemez olmadığını gösterir.

Peiping de parti üyelerinin acayip fikri dönüşleri caziptir. Fakat aşağıdaki sual mühimdir: Çin, nüfus artışı durdurmaya ne kadar çabuk muktedir olabilecektir?

Dünyanın istikbalî bu suale verilecek cevaptaki genişliğe ziyadesiyle bağlı olacaktır.

Opatya’da yapılan Yuvarlak Masa Konferansından (Haziran 20 -25) Memurların Terfilerinde Ehliyet veya Liyakat Sisteminin Hususî Bir Ehemmîyetle Tatbiki Prof. N. Stjepanovic tarafından.

Çeviren: Tarik Ölmezoğlu

GİRİŞ

Ehliyet veya liyakat esasına dayanan sistemde memurların tayin ve terfileri, meselâ himaye veya partizanlık sistemlerinde o] tuğu gibi iltimas ile veya kayırılma suretiyle değil, namzetlerin hukuk bilgileri ve şahsî kabiliyetleri göz önünde bulundurularak yapılır. Ehliyet veya liyakat esasına dayanan memuriyete kayıt ve kabul sistemi aynı zamanda bütün hükümet mevkii veya makamlarının müsavi şartlar altında her vatandaşa açık olduğunu, her vatandaş tarafından elde edilebileceğini tazammum eder. Umumiyetle bütün medenî memleketlerde bu sistem değişik genişlikte tatbik olunmaktadır. Namzedin menfaati bakımından en iyi ve en demokratik ve amme hizmetinin aksamadan işleyişi bakımından da en tesirli bir usuldür.

Memurun vazifesine şevkle bağlılığını ve amme hizmetinin verimliliğini muhafaza etmek için memurların yalnız tayinlerinde değil, aynı zamanda terfilerinde de liyakat veya ehliyet mihenginin kullanılması esastır.

Muhtelif amme hizmetlerinde terfi usulleri ve terfiin dayandığı nazariyeler son derece mütenevvidir. Bununla beraber, memurların terfi ve tefeyyüzlerinde başlıca iki usul vardır: terfih (maaş artışı veya yükselişi ve terfi) (üst dereceye tayin veya yükseltme). Teftih, aynı derecede bir maaş artışından ibaret olduğu halde terfide memurun mevkiinin diğer bir vechesi alakalıdır çarkları, vazifeleri ve mesuliyetleri (terfi hemen ekseriya, fakat her zaman değil, memur maaşında artışı da ihtiva eder.)

Üzerinde durduğumuz mesele terfi işlerinde tezkiye veya sicil notu verme tekniğine ehemmiyet verilmesi icap edeceği keyfiyetidir. Bir memuru nasıl tezkiye etmeli veya kendisine nasıl sicil notu vermelidir ki ehliyet veya liyakat unsurunun tam olarak terfiinde dikkate alınması

kolaylaşsın, böylece ehliyet veya liyakate dayanan terfi sistemi mümkün olan en demokratik, en iyi ve en tesirli tarzda tatbik edilmiş olsun?

«Terfih» kelimesi burada hem maaş veya ücrette artışı, hem de bir üst dereceye yükselişi tazammun edecek şekilde en geniş anlamında kullanılmıştır. Bundan başka tezkiye veya sicil notu verme tabiri yalnız teknik manada anlaşılmalıdır. Bir başka ifade ile herhangi bir derecelendirmeyi veya değerlendirmeyi değil, sadece, önceden tespit edilen ölçü ile ve dikkate alınan çeşitli görüş noktalarından, memurun muayyen bir devre içinde yaptığı vazifeyi değerlendirmeyi tazammun eder.

Birçok memleketlerde tatbikat tezkiyenin veya memurlara sicil notu vermenin Amme Özlük İşleri İdaresinde faydalı bir iletir olduğunu gösterir. Burada en iyi neticeleri sağlayacak tezkiyeyi nasıl tertip ve teşkil etmeli sorusu ortaya çıkar. Her memlekette tatbik olunduğunda en neticeleri verebilecek ideal ve uzun ömürlü hal çareleri bulunabileceğine kani değiliz. İçinde bulunulan zemin ve zaman şartları ve sübjektif unsurların durum ve değişiklikleri herhangi bir hal çaresini tağyir eder ve tatbiki kıymetini azaltır' veya çoğaltır. Tabii mucize beklenemez, fakat karşılıklı bilgi alışverişi ve mukayesesi ile tecrübe ve mülk âlâlar bir tezkiye sistemi tertip ve teşkili için umumî esaslar çıkarmamıza yardım edebilir ve bu sistemin kabulü de memurların terfihi için teknik bir vasıta telakki ve tavsiye olunabilir.

Tezkiyenin veya sicil notu vermenin maksat ve gayesi, hangi metotlar kullanılmalı ve tavsiye olunmalıdır, sicil amiri kim olmalıdır. (Bir ehliyet meselesidir), herhangi bir umumî veya hususî tezkiyenin tesirleri nelerdir, umumî veya hususî olarak çeşitli terfih sistemlerinde tezkiyenin doğrudan doğruya ve dolayısıyla tesiri nedir ve en sağlam tarzda tertip ve teşkil edilebilmesi için tezkiye ile ilgili kanunî himayeler sağlanmalı mıdır gibi sorular ortaya çıkar. Kanunî meseleler de küçümsenmemelidir.

Yukarı ki meseleler bu yuvarlak masada kıymetli fikir taatisme mevzu teşkil edebilir. Tezkiye veya sicil notu vermek süperiz amme hizmetinde terfih tekniğinin alâka çekici bir aletidir. Hiç olmazsa prensip bakımından tatbika değer faydalı ve elverişli bir alet olduğunu tabii kabul ederiz.

11. Merkez hükümet memurlarının çalıştırılmalarıyla ilgili tatbikata ait bilgileri ihtiva eden millî raporlar, ayrı bir ek olarak, teksir edilmiştir.

III. Tecrübe mahiyetinde icmal veya hülâsa

1. Tezkiyenin maksat ve rolü

Yukarıda belirtildiği üzere İdarî işlerini ıslah etmek, memurlar tarafından yapılan işin miktarını ve keyfiyetini artırmak ve terfiyelerde ilgili daha iyi nizamlar temin etmek için tezkiye kullanılabilir. Tezkiye veya sicil notu verme aynı zamanda muhtelif mevkilere tayin işlerinde de faydalı bir vasıta teşkil edebilir. Memurlardan en liyakatlılarını mükâfatlandırılmalarına ve işe göre adam kullanılmasına hizmet eder.

Bu sebeple tezkiye veya sicil notunun bir memurun vazifesinde elde ettiği başarıyı, kendisine halen tevdi olunan işlerin yapılmasında hareket tarzını ve karakterini ve bilhassa ileride verilecek daha zor ve daha büyük sorumluluklar taşıyan diğer işlerde ehliyet ve intibak kabiliyetini göstermesi beklenir. Sicil notu veya tezkiye amme idaresi teşkilâtındaki amirlere memurun intibak kabiliyetinin bir fotoğrafını vermeli, aynı zamanda memurun kendisine de hatalarını ve ıslah yollarını göstererek vazifesinde başarı sağlamasına hizmet etmelidir.

Tezkiye veya sicil notu aynı zamanda memurların memuriyete girişten önce ve sonra yetiştirilmeleri bakımından nasıl bir hareket tarzı takip etmek gerektiği hususunda da bir ipucu vermelidir.

Sicil notu veya tezkiye insanın mı, yoksa memurun mu portresini çizmeli veya her ikisini bir arada mı tarif ve tasvir etmelidir sorusu tekrar bahis konusudur. Şüphesiz meslekî ve harsî kabiliyet ve imkânlar, şahsî ve manevî vasıflar (karakter) dikkate alınmalıdır.

2. Metotlar, Ehliyet ve Muamele

Metotlar, ehliyet ve muamele mümkün olduğu kadar memurun ne leh ve nede aleyhine tesir etmeyecek şekilde düzenlenmeli? azamî hakkaniyet sağlanmalı ve tarafgirlik giderilmelidir. Bunlar memura itimat telkin edecek ve haklı muamele yapıldığı intibakı verecek mahiyette olmalıdır. Tabii kullanılan vasıtalar tezkiyenin maksadına uygun olmalı, fakat ilmi ihtimam ve tatbiki kolaylık bu mevzuunda yekdiğerleriyle çatıştığı için, objektif unsur veya amillerin bu vasıtaları kullanacak olanlara tesirden hali kalmayacağı da hesaba katılmalıdır.

Fransa ve Birleşik Amerika gibi memleketlerde bu sahada elde edilen tecrübe gösterir ki bilgili, sistemli ve sert tasnif cetvelleri yerlerini daha basit daha mülayim ve daha elverişli tertiplere terk etmiştir.

a. Tezkiye veya sicil notu verme usulünde üç çeşit amil bilhassa mühimdir: i. Tezkiye veya sicil notu verme amilleri, ii. Tezkiye miyarları ve işaret cetveli ve iii. Hakikî tezkiye veya sicil notu verme tekniği.

Bu hallerde sadece ilgili memur hakkındaki umumî intibai geçirmekle iktifa etmemeli, bilhassa hareket tarzını, kabiliyetini ve meslekî faaliyetini tahlil etmelidir.

Birçok amiller daima doğru olarak tarif ve tasvir edilmelidir: Umumî amiller veya unsurlar ve memurun vazife ve derecesinin bünyesine uyan amiller veya unsurlar. Bununla ilgili olarak aşağıdaki unsurlar dikkate alınmalıdır: Şahsî (zihni, ahlaki ve diğer vasıflar); meslekî yetismeye kabiliyet; iş durumu veya tutumu veya (ruh, alâka, çalışkanlık, sürat, anlayış); İşbirliği ruhu (küçükler, büyükler ve eşitlerde); vazifeye bağlılık; teşebbüs veya teşkilatçılık kabiliyeti ve başkalarını murakabe ve yetiştirme kabiliyeti.

Kabul edilen ölçüler bilhassa büyük vilâyetler, teşkilâtlar ve idare enstitülerinde muhtelif sicil amilleri tarafından kullanılan ölçülerin yeknesaklığını teminde ve çeşitli amillerin ehemmiyetini ölçmede halli pek zor meseleleri ortaya koyar. Tezkiye veya sicil notu meselâ 5 - 10, 1 - 9. 60 -140 gibi rakamlarla veya A,B,C,D,E, gibi harflerle ifade olunabilir. Memurun şimdiki mevkiinde kıymetini ölçen kemi tezkiye veya sicil notudur. Tezkiye veya sicil notunda hakkaniyet ve kifayeti sağlamak üzere dikkate alınan muhtelif amillere göre kısmı kısım yapılan değerlendirmelerin yekûnu veya vasatısı umumî tezkiyeyi teşkil etmelidir.

Pek çok tezkiye işaretleri vardır. Her hususta en az üç derecelendirme dikkate alınır: Orta, orta üstü, orta altı. Tatbikatta altı veya daha fazla değerlendirmeye yer verilir. Her rakam veya rakamlar serisinin karşılık ifadesi vardır: pekiyi, mükemmel, çok iyi, iyi; orta, zayıf, kifayetsiz, vesaire. Bununla beraber keyfi veya tavsifi tezkiye (umumî değerlendirme) memurun teknik bilgi ve kabiliyetlerde ve şahsî vasıfları ile alâkalıdır ve diğer vazifeleri ifa bakımından durumunu ve kabiliyetlerini hesaba katar. Şayet tezkiye memurun sadece şimdiki işinde gösterdiği başarıyı ölçmekle tehdit edilmiş değilse bu türlü umumî değerlendirme zaruridir. Tabî daha yüksek derecedeki vazifeleri başarma kabiliyetinin değerlendirilmesi de yapılabilir.

Tezkiye usulleriyle ilgili olarak birçok memleketlerde standart tezkiye şekilleri mevcut olduğu belirtilmelidir. Üç sistem vardır: i. umumî tezkiye şekli ki bir kutbu temsil eder; ii. Memurun ve emrinde çalıştığı makamın kısım ve derecesine göre muhtelif şekiller ki diğer bir kutuptur;

ili ikisinin ortası tezkiye şekli, her vekâletin ihtiyaçlarına göre tahfif değışiklikleri ve farklı teferruatı ihtiva eden bir standart tezkiye şeklidir.

Mümkün olan mukayeseleri daha kolay belirtmek için esaslı bazı müşterek noktaların mevcudiyeti zarurî gözükabilir.

Memurun kabiliyeti ve şimdiki işinde çalışmasının neticesini değerlendirmek üzere ihtiyaç hissedilen muhtelif nev’i vazifelerin tayin ve tespiti çeşitli yollardan yapılabilir. Bunlar sezgi kabilinden (içinize doğduğu şekilde) tayin ve tespit olunabilir: Yapılacak iş hakkında umumî bir bilgiye dayanılarak ve personel seçmekte kazanılan tecrübeden faydalanılarak bir memurun verilen bir işi yapma kabiliyeti değerlendirilir. Bu usul büyük ölçüde sübjektif kıymet takdirini ihtiva eder. Vazifelerini başarı ile yapan bir gurup memurun dikkate alınması ve aşğı seviyedeki müşterek vasıflarının araştırılması ikinci ve daha objektif usulü teşkil eder, esaslı ve zarurî bir miyar olarak kullanılır. Nihayet üçüncü bir usul de ilgili işin tasvir ve tahlilinden ibarettir, yapılması için lüzumlu şeyler bünyesinden çıkarılır.

Bazı raporlarda mütehasısların değerlendirme işinde sicil amirlerine yardım etmeleri gerektiğı zikrolunmaktadır. Muhakkak olan bir şey vardır: sicil âmirinin tezkiye işinde basit de olsa biraz teknik bilgi sahibi olmasıdır.

Memurlara sicil notu vermek için ekseriya bir yıllık zamanın geçmesi dikkate alınmaktadır.

b. Kimin sicil amiri olarak tezkiyede bulunacağı veya not vereceğı hususunda muhtelif mütalâaları vardır. Şüphesiz yakın amir ve kıdemli amir düşünülebilir: Fakat onların rolleri ayrıdır. Yakın amir veya büro şefi tezkiye için lüzumlu bilgiyi temin edebilir ve hatta ihzari bir tezkiyede bulunabilir. Kıdemli âmirin vazifesi ihzari tezkiyeyi teyit veya tekrar gözden geçirmektir. Diğer tertipler de düşünülebilir: meselâ i. yakın amir veya büro şefi birinci derecede sicil amiri ve bir heyet veya komisyon da nihaî sicil âmiri ve ii. iki heyetten biri ihzarî veya birinci derece sicil âmiri, diğeri de nihaî sicil âmiri (bu takdirde lüzumlu bilgiyi temin etmek ve tezkiye için tavsiyelerde bulunmak üzere vazife görecek olan yakın amir veya büro şefinin sicil amirliğı salahiyeti tehdit edilmiş olacaktır).

Hakkaniyet ve bahis konusu mevkii veya makam hakkında yeteri kadar bilgi kifayetli tezkiyenin esaslı iki lazımesidir. Billhassa hakkaniyet konusunda hoşlanma veya hoşlanmamaların bulunmaması yetmez, sicil

notunun hangi esaslara dayanarak verildiği de iyi bilinmelidir. Bunlar yetkili kimseler tarafından yazılmadıkça orta seviyedeki kıdemli amirlerin tezkiyeleri sicil amirliği vazifesini kolaylaştıracak yerde karışık bir hale sokar ve bilmeyerek ve istemeyerek haksızlığa yol açar.

c. Bütün teferruatıyla muamele kabul edilen ehliyet meselesine ve tezkiye usulüne bağlıdır. Fakat belirttiğimiz iki lazıme, hakkaniyet ve kifayet, bunun temelleridir.

Hatıra gelen esaslı soru tezkiyenin (sicil notunun) neşrinden önceki muamelenin gizli olup olmamasıdır. Sonra aldığı bütün notlar ilgili şahsa bildirilmeli midir, yoksa sadece şimdiki vazifesine dair veya diğer işleri yapma kabiliyetinin değerlendirilmesiyle ilgili umumî tezkiyesi hakkında bilgimi verilmelidir?

Tezkiye veya değerlendirmenin dayanacağı vakalardan, bilhassa menfi veya aleyhte olanlardan, ilgili şahsın muamele sırasında haberdar edilmesi tamamen teyit olmuş gözüken bir istektir. Her hususta bütün notların, bilhassa aleyhte olanların, ilgili kimseye bildirilmesi de aynı derecede makul ve meşrudur. Bu usul umumiyetle kabul edilen muamele usulü prensiplerine uygundur ve fazla olarak memurun tekâmülünde ve hizmetinin ıslahında faydalı tesiri vardır. Birçok memleketlerde tecrübe gösterir ki tezkiyenin (sicil notlarının) neşrinden ya önce veya sonra ilgili memuru haberdar etme mecburiyeti tezkiyenin ve değerlendirmenin doğru yapılmasında müessirdir. Protestoları, şikâyetlere ve benzeri sıkıntılı münasebetlere meydan vermemek üzere böyle bir mevkiye bulunan yakın âmir veya büro şefleri ilgili hakkında hakikatte lâıyk olduğundan daha iyi notlar verir veya tavsiye ederler. Şayet gizli muamele usulü kabul olunur ve değerlendirme neticeleri gizli tutulursa, yakın âmir veya büro şeflerinin keyfi muamelelerinden ve kötü niyet veya kayırmalarından korunma meseleleri ortaya çıkar. Yekdiğerine bağlı heyetler vasıtasıyla tezkiye sistemi bu meselelerin halline tesirli bir şekilde yardım edebilir. Tezkiyede verilen notların psikolojik ve teknik tecrübe neticeleriyle birlikte mukayesesi de mümkündür.

3. Tezkiyenin Tesirleri

Mevzumuz bakımından tezkiyenin bilhassa memuriyette terfih usullerinde kullanılışıyla ilgiliiyiz. Fakat bir başka yere tayin, nakil gibi hallerde ve kifayetsizlik yüzünden memurun işine nihayet verme kararına varıldığında umumî tezkiye ve değerlendirmeden de faydalanılabileceği hemen ilâve olunmalıdır.

Bir memurun mesleki hayatında, hususiyle terfihi vakasında, muhtelif amiller kıymetlendirilirken her sahayı içine alan sistemli, teşkilatlı ve periyodik tezkiye usulü, Adhoc tezkiyesinden daha geniş ve daha sağlam esas sağlar.

Tezkiyenin terfih üzerinde mutlaka tesirleri olmalıdır. Aksi takdirde hedefine ulaşamaz. Akisleri veya tesirleri memlekettten memlekete ve muhtelif terfi usulleri bakımından değişir. Bir memurun şimdiki memuriyetine ait umumî tezkiyenin aylığıyla ilgili hususlarda kaideden doğrudan doğruya tesiri görülmelidir. Daha yüksek bir not muayyen bir ücretin daha kısa bir zamanda elde edilmesini (daha düşük bir not aynı ücreti daha uzun bir devrede sağlarken veya iyi bir not normal bir terfihi (düşük bir not muayyen bir zaman için terfihe mâni olurken) sağlayacak tesiri yapmalıdır.

Terfih bakımından, bir memurun daha mühim bir vazifeyi yapma kabiliyetinin kıymetlendirilmesi şayet aleyhte ise, terfiine doğrudan doğruya mâni olur. Diğer taraftan lehte bir mütalâa terfi hak kazandırmaz ve yalnız terfi cetveli hazırlanırken dolayısıyla tesiri olur (müsabaka imtihanı ile yapılan terfilerde tabii doğrudan doğruya tesiri olur).

4. Tezkiye ile ilgili Kanunî Himayeler

Tezkiye usullerinde hakkaniyet ve müessirliğin temini ve memurların böyle bir sisteme güvenebilmesi için bu sahada muayyen kanuni teminatların mevcudiyeti zaruridir. Bu gibi tazminatlar daima ehliyet ve usul meselelerinin halline ve alâkalı memlekette yürürlükte olan hukuk sistemine bağlıdır.

Verilen sicil notuna veya yapılan değerlendirmeye karşı memurlara itiraz hakkı tanınıp tanınmaması hususunda halâ muhtelif mütalâalar vardır (yalnız belki ihzarî ve nihaî mahiyette iki komisyon tarafından tezkiye de bulunulması halinde bu hak inkâr olunamaz). Bununla beraber, şayet tezkiye muamelesiyle ilgili nizamla aykırı hareket edilmiş (hususıyla bilgi verme veya haberdar etme kaidesi) veya sicil notunun dayandığı vakalar sahih değil ise, tabii salahiyetin kötüye kullanılması halinde, memurun itiraza hakkı olduğu mütalâası umumiyetle kabul edilmektedir.

Mesleki hayatlarının muhtelif veçheleriyle alâkalı muamelelere karşı, şayet bahis konusu muameleler yapılan tezkiyenin neticesi ise, memurların itizar hakkından faydalanabilecekleri mütalâası da geniş ölçüde tu

tunmuştur. Fazla ücretle mükâfatlandırma, terfi cetvelinin hazırlanması ve işine nihayet vermesi bu muameleler arasında başlıcalarıdır.

Bununla ilgili olarak ortaya çıkan özel bir soru: yapılan tezkiye veya değerlendirmenin, şöhretine hâle getirdiği takdirde, memura itiraz hakkı tanınıp tanınmamasıdır. Böyle hadiselerin tatbikatta nadiren zuhur ettiği düşüncesindeyiz. Bununla beraber böyle bir hadisede sicil amirinin sorumluluğu araştırılmalı ve bu durumda olan bir memura hangi müracaat veya itiraz sahalarının açık olduğu tetkik edilmelidir.

Nazik tezkiye vazifesini deruhte edenlere kullanacakları kelimeleri dikkatle seçmeleri tavsiyesinde bulunmak her halde lüzumludur. Onların murakabesi aynı veçhile faydalı ve lüzumludur: Onlar bir dereceye kadar yetiştirilmeli ve vazifelerinin ifasında kendilerine yardım edilmelidir.

MİLLETLERARASI İDARÎ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

19 - 25 Haziran 1957

OPATİJA YUVARLAK MASASI

MİLLÎ FRANSIZ SEKSİYONU

Üst Otoritelerin Yetkilerinin, Ast Otoritelere Devri Hususunda

Yeni Temayüller [*]

Fransızcadan çeviren:

Yusuf Yakupoğlu

Bor Kaymakamı

Bir üst otoritenin yetkilerinin bir ast otoriteye intikali meselesi önemli bir saha işgal etmektedir. Bu konudaki önemli mesele merkezî idare kademesinin diğerine yetki vermesidir.

Bu rapor bahis konusu meselede Fransız İdari sistemi içinde karşılaşılan hal tarzlarının ana hatlarını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan yeni temayüller muvacehesinde, konunun incelenmesi nispetinde, klâsik meseleler üzerinde tevakkuf etmek faydasız olmasa gerektir.

Bu suretle, yetki intikali meselesi, salahiyetlerin verildiği ast otoritelerin mahiyetine göre, başlıca iki şekilde tezahür eder. Gerçekten üst otoritelerin yetkileri merkezî bir otorite veya mahallî bir idareye verilebilir. Birinci şık doğrudan doğruya âdemi merkeziyet, İkincisi ise hizmet bakımından âdemi merkeziyet nazariyesine istinat eder. Şimdi bunların izahım yapacağız.¹

Birinci Kısım

Yetkilerin Merkez Kademelerine Devri ve Tezahürü

A — Genel Kavramlar:

Burada bahis konusu olan mevzu, âdemi merkeziyetin icabı olarak

¹ Bu rapor, MM. Bonnaud-Delamore, Commeau, Cumenge, Eisenmam, Hamon, Leoy, Pizani, Rogues ve Thiebant'nın dâhil bulunduğu bir heyet tarafından hazırlanmıştır.

yetkilerin, seçim yolu ile iş basma gelen bir merkez otoritesine devridir. Fakat bu devir, mutlak değildir. Bazı hallerde yetkilerin istimali kanun hükümlerine uygun olmak zorundadır; ekseri halde ise yalnız kanuna değil, fakat aynı zamanda vesayet esasları ile de bağdaştırılmıştır. Seçim yoluyla iş başına gelen otoritenin kararı, bir organ veya merkezî kudret ile ilgisi bulunan bir faaliyet neticesidir. Âdemi merkeziyet, devlet idaresinde yetkilerin devri ile ifade kazanır; yalnız şu farkla ki, yetkinin kanundan veya kaideci bir metinden ileri gelmesi halinde bu, basit bir yetkiden ibaret değildir. Merkezî kudretin yetkilerinden feragat etmesi bahis konusu olamaz. O karar verme iktidarına sahip bir ajanına her zaman talimat verebilir ve vesayet kademelerinde bu kararlar daima bozulabilir.

Âdemi merkeziyetle vesayet arasındaki ihtilâf prensip olarak farazidir. Gerçekten mesele bir vasıta veya diğer bir yolla idare edilenlere daha fazla yaklaşmaktır. Bu konuda, yaklaşmanın temin vasıtasının ancak nispi bir önemi vardır. Fransa'da istihale temayülü, valilerin şahsî yetkilerini arttırmak bakımından mahallî kolektivistlerin (zaruretleri kabul edilmekle beraber ciddi bir incelemeye tâbi tutulmamışlardır.) Muhtariyetlerini fazla inkişaf ettirmemiştir. Valiler hem vilâyetin icra organı ve hem de vilâyette devletin temsilcisi olma gibi iki katlı bir yetkiye sahip olarak vilâyetlerin (vilâyet mahallî bir kolektivist ve devletin İdarî bir bölümüdür.) Yönetim otoritesidir.

B— Merkeziyet Üzerindeki Temayüller:

1) Merkeziyet

26 Eylül 1953 tarihli bir seri kararname Valilerin yetkilerini tayin ve bu yetkileri artırmıştır.

a) Prensip olarak Yetkilerin Devri Ancak Valiye Aittir.

Vali, vilâyette bakanlıkların her birisinin temsilcisidir ve kendi vilâyeti dâhilinde, yetkili vekillerin otoritesi altında, devletin sivil fonksiyonlarının genel yönetimini temin eder. Bu konuda, prensipler ve halen yürürlükte olan kaideler vardır. Yeni metinlere artık tesadüf edilmez. Kaide olarak vekillerin yetkilerini ancak Valiler istimal edebilirler. Mahiyet itibarıyla diğer memurlara yetki verme işi ona aittir. (İşaret etmek lâzımdır ki bunun aksi de vakidir ve bu husus da genişçe bir tatbik sahası bulmuştur.) Vali bizzat, kendi vilâyetinde, vekâletlerin dış hizmet şeflerine

bazı yetkiler deruhte ettirebilir. Bu da ancak bütçe tahsisatlarının normal surette devri suretiyle mümkün olur ve istihkaklar arasındaki tevzi buna girer.

b) Valilerin Kudret ve Yetkilerinin Artması:

Kararnameler vekiller tarafından icra edilen işlere kadar, valilere birçok yetkiler vermiştir. Bunların arasında kanun metinlerinden doğrudan doğruya netice çıkarmak ve mahallî icapları takdir etmek gibi meseleler vardır. Bu iki halde, valilere tanınan yetki, ifa ihtiyacında olmadığı veya vazifeli kendi ajanının yardımı olmadan yapamayacağı işlerin, merkezi otoriteyi hariçte tutarak, iyi bir idarenin ölçüsü şeklinde mütalâa edilmektedir. Diğer taraftan, valilerin yetkileri artmıştır. Muayyen bir halde, karara varmadan önce, vali komisyonların fikrini almak zorunda idi; bu komisyonların bir kısmı lağvedildi. Bilhassa, kaide olarak, bir üst otoritenin tasvibine tâbi valinin her kararı, iki ay sonra icra sahasına intikal mecburiyetindedir, bu otorite hiç bir itiraz beyan edemez.

2) Âdemi Merkeziyet

1946 Anayasası, kararları kendi belediye reisleri veya kendi başkanları tarafından icra edilen mahallî kolektivistlerin muhtariyetini yeniden tesis etti. Anayasanın ifadesine göre «organik kanunlar vilâyetlerin ve belediyelerin serbestisini tevsi edecektir.» (Madde 89)

Şimdiye kadar hiçbir organik kanun yürürlüğe konmadığı için, pek sert olmayan hükümler, yeni yetkilerle mücehhez mahallî kolektivistelerse tatbik edildi. Bu yetkiler ise kanun ve kararname, yani, devlet ve hükümet tarafından verildi. Bu âdemi merkeziyet hareketi, bazı aslî yetkilerin devletçe mahallî kolektivisteler verilmesi zıt hareketi ile ahenk halindedir.

a) Devlet Yetkilerinin devri:

1) İdarî Kontrolün Hafiflemesi.

İdarî Kontrol» yolu ile mevcut «vesayet» fikrini ortadan kaldıran Anayasa, mahallî kolektivistlerin muhtariyet arzusuna doğru bir cereyan almıştı. Prensip olarak mahallî kolektivistlerin bütün kararları, kanun nazarında icra mahiyettedir. Yalnız komünün patrimuan ve mâliyesi ile ilgili kararları istisnâi olarak, vesayet idaresinin kontrolüne tabidir.

Vesayet makamı İçişleri Bakanı, vali veya kaymakam, Genel meclis veya vilâyet encümeni olabilir.

Şimdi Liberasyondan itibaren bu zamana kadar tasvibe tâbi olan, birçok karar komün hukukuna tâbidir ve bu sebeple kanun muvacehesinde icraî mahiyettedir. Hususiyle burada H.L.M. ağanları tarafından istikraz akdi için komün yararına olan kararlar, kanun ve kararnameler tarafından tespit edilen azamî haddi aşmayan mahallî vergi ihdas eden kararlar, gıda maddeleri ile ilgili kararlar, mahallî geleneklere uygun olarak vatandaşlar veya mülk sahipleri tarafından ödenen özel resimlerin tahakkuku bu cümledendir. (15 Nisan 1953 tarihli kanun).

Vilâyetlerin 1 milyon ve komünlerin 500.000 franktan aşağı kıymetteki alım ve satımları tasdiğe tâbi değildir. Şüphesiz bu miktarlar hayat pahalılığının yüksekliğini hesaba katmak zorundadır, bununla beraber koordinatörlere daha geniş serbesti vermek için saha kâfi derecede geniştir.

Nihayet belediye ve ilgili sendika meclisleri mutabakata vardıkları ve genel meclis bir fikir ileri sürmediği zaman, aynı kantondaki komünlerin idare bölümündeki değişiklikler genel meclisin tasvibine vabeste değildir.

2) Konseyin Yetkileri:

Diğer taraftan devletin idaresinde sayıları gün geçtikçe artan nizamî komisyonlar müessesesi, mahallen (belediyeler ve vilâyetler) seçilenleri İdarî otoritelerin kararlarının hazırlanmasına iştirak ettirir. Son harpten önce bazı komisyonlarda, vali tarafından doğrudan doğruya tayin edilen mahallî meclislerin temsilcileri bulunurdu. Şimdi hemen bütün tanzimi komisyonlarda mahallî meclislerin mensupları tarafından tefrik edilen kimseler vardır. Bu iştirak, servis şeflerinin örfi hükümlerini idare edilene tâbi tuttuğu gibi idareyi de iştirak edenlerin tenkitlerine sokmak içindir.

3) Doğrudan Doğruya İdare:

Genel okullarda öğretim şartlarının ıslahına ait hükümlerin tesisinde, Barange kanunu sayesinde, Genel meclisler pek mahirdirler. Bu yetki vilâyetin komünleri ile öğretim müesseseleri arasında bir devlet vergisinden istifade işini Genel Meclise bırakmıştır. O halde burada devletin Yetkilerinin vilâyete devri bahis konusudur.

Ekonomik sahada, hürriyet prensibi müstesna, vilâyetlerle komünler, 20 Mayıs ve 30 Haziran 1955 kararnamele ile mahallî inkişaf politikası içinde müdahale yetkisi ile mücehhez kılınmıştır. Böylece mahallî kolektivistlerse mevdu salahiyetler son derece geniş bir sahaya yayılmıştır. «Projelerin hazırlanması, umumî bir menfaat karakteri taşıyan işlerin görülmesi veya umumî hizmetlerin yürütülmesi, gıda maddelerinin temini, mesken işleri; yardım, hijyen ve sosyal güvenlik meseleleri» bu meyanda mütalâa edilmekte ve böylece şehir ve köylülerin refaha kavuşması gayesi güdülmektedir. (2 Mayıs 1955 tarih ve 55-579 sayılı kararname) 1955 kararnamele aynı zamanda mahallî kolektivistlerse malî bakımdan ve temsilcileri vasıtasıyla mahallî inkişaf Cemiyeti ile (indstriel) yolu ile intikale tâbi olan gayrimenkullerin idaresini tanzim için kurulan karma ekonomik meclise iştirak imkânını vermiştir. (30 Temmuz 1955 tarih ve 55-876 ve 55-880 sayılı kararnamele) Hizmet bakımından âdemi merkeziyet incelenirken bu noktaya tekrar temas edilecektir.

O halde kanun milletin ekonomik hayatında itmam edici bir imtiyaz olarak mahallî kolektivistlerin lehine genel hürriyetleri tehdit etmiştir.

Bundan böyle vilâyetlerle komünler yalnız mahallî ekonomik inkişaf komitelerine değil, fakat aynı zamanda mahallî inkişaf cemiyetlerine, malî etüt cemiyetlerine ve karma ekonomi cemiyetlerine de iştirak edebilmektedir. Mesele mahallî kaynakları çoğaltmak ve özel sektörle işbirliği temin ederek az inkişaf etmiş bölgelerde endüstri mıntıklarım teşkilâtlandırmaktan ibaret olduğundan bu nev'i iştiraklerin faydası meydandadır.

4) Teknik Âdemi Merkeziyet:

Konuyu tamamlamak için normal olarak Devlete mevdu vazifelerin ifasını mahallî kolektivistlerse gördürme imkânlarını sağlayan bazı hükümlere burada işaret etmek lâzımdır. Fakat bu mesele, ileride temas sırası gelince, âdemi merkeziyetin inkişafı içinde mütalâa edilecektir.

b) Mahallî Kollektivistlerin Yetkilerinin Devlete İntikali:

1) Mahallî Hizmetlerin ifasında Devletin Müdahalesi:

Hususiyle son harpten sonra hayatın pataklanması ile ilgili malî zorluklar, mahallî kolektivistler çok müteessir etmiştir. Bütçeler ancak tahsilatlarla denk hale getirilebilmiştir. İmdi Devlet tahsisat verince, onun miktarını tespit ve kullanılmasını kontrol etmek hakkını muhafaza eder.

Beş veya dört yıl süreli plân müessesesi, plânın tahakkuku için verilen kredi sınırı içinde, devletin genel direktiflerine uyma hususunda komünleri zorlamaktadır. Hiçbir komün binası (belediye, okul ve hastahane) artık tek başına inşa edilememektedir. Binaların belli başlı karakteristiği ve tarzlarını kendi temsilcilerine tespit ve tayin ettiren Devletin teknik normlarına uymak mecburiyeti vardır.

Mahallî işler üzerindeki devletin bu müdahalesi vilâyet komün personeli ile ilgili bir nizamname tanzimini doğurmuştur. Kanun vâzı harpten önce malik oldukları, personel idaresi yetkisini mahallî kolektivistlerden kısmen alan millî bir komün personeli statüsü üzerinde ısrar etmiştir.

2) Devletin idari Teşkilâtı.

Birçok vilâyette devletin polis teşkilâtı amelî olarak belediye reislerinden eski emniyet yetkilerinin alınarak valilere veya kaymakamlara verilmesini doğurmuştur. Diğer taraftan yeni amme hizmetlerinin ihdası ve nizamname tedviri belediye reislerini ve onların faaliyetlerinden müteessir olan günbegün sahaları genişleyen mahallî meclisleri sarmaktadır.

Şehircilik ve lojman konusunda alman bazı tedbirlerde mahallî kolektivistlerden vazgeçildiği de bir vakıdır.

3) İstikbalin Görünüşü.

Mesele, mahallî kollektivitenin muhtariyet derecesinin ne olacağını ve bu kollektivitenin ekonomik, sosyal, politik, İdarî ve bilhassa malî muvazenesini temin etmek için tutumun hangi istikamette yürüyeceğini bilmekten ibarettir. Bu o kadar mühimdir ki, pratik imkânsızlıklarla da, mahallî koldektivitelere verilen yetkilerin yeniden devlete iadesi son derecede müşküldür.

Bu konuda muvazene esasları aranmasına gayret sarf etmek icap ediyor. Yetkilerin mahallî kolektivistelerse mutlak surette devredilmesini isteyen âdemi merkeziyet kabule şayan olmaz, çünkü böyle bir sistem mahallî kolektivistelerse ifa ölçüsünü aşan vazifeler tahmil eder. Bir mahallî kolektivisteyse tam malî bir muhtariyet verilmesinden ibaret olacak bir hal tarzı, bir muvazenesizlik faktörü olacaktır. Zira bu kolektivisteydi durgunluğa mahkûm edecektir.

Fransa'da millî toprakların küçük komünlere ayrılması hususu ile nazik bir meseledir. Gerçekten 36000 küçük Fransız taşra komününden

her birinin bir gün muvazene eşiğine vasil olacağını ümit etmek mümkündür. Bu takdirde hal tarzı ancak şudur: muvazeneli ekonomik ve sosyal varlıklar tesisine elverişli daha büyük kolektiviteler yaratmak, Bu nasıl mümkün olacaktır?

Otorite yolu ananelere ve parlamenter rejime ait sebepler dolayısı ile mümkün değildir. Bu sebeple, kolektivistlerin kaynaşmasına psikolojik ve diğer bir mâninin karşı gelmeyeceği zamana kadar, birbirine yakın kolektiviteler arasında önemli bağlar tesis etmek için bütün bu sahalarda sistematik bir gayret sarf edecek, massedici cemiyetler teşkiline yavaş yavaş gitmelidir. Bu yolla, çeşitli idari sahalarda, hatta merkezi sahada, hepsini içine alacak şekilde, idari ünitelerde bu kolektivistleri teşkil etmek için, idari organizasyon plânı üzerinde gayret sarf etmek lâzımdır. Keza bu kolektiviteler arasında, mümkün olduğu kadar, sendikalar yaratma imkânlarının araştırılması doğru olur. Bu imkân komünlerle ilgili, 5 Nisan 1884 tarihli ve vilâyetlerle alâkalı 10 Ağustos 1871 tarihli kanunlarda tahdidi bir surette mevcuttur. 20 Mayıs 1955 tarihli bir kararname bu sendikaların teşekkül ve işlemesine dair hususları geniş surette içine almıştır. Bu kararname onlara, vergilerin doğrudan doğruya kaldırılması yetkisini vermiştir. Kaldı ki, sendikalar konusu artık tahdidi değildir. Belki de genişleme istidadı gösterecektir. Çeşitli kolektiviteler (komünler, komün sendikaları vilâyetler) arasında karma sendikalar kurmak ve çeşitli amme hükmî şahısları için bir menfaat sağlayan amme müesseseler tesis etmek 20 Mayıs 1955 tarihli kararname ile kabul edilmiştir. Diğer taraftan teşrii Meclis, böyle komün sendikaları (bazı şartlar altında) ofisi teşkil etme imkânını verecek bir kanunu henüz kabul etmiştir. (Metin henüz yayınlanmamıştır). Böylece komünler sendikalara meyledceklerdir. Bu sendikalar, çeşitli komünlerin bir bütün haline gelmesiyle ilgili bütün teşhiz meseleleri ile vazifelendirilecektir.

Devletle mahallî kolektiviteler arasında rabıta organizasyonu konusunda vesayet yolu, kontrol usulünden daha tatminkâr gözükmektedir. Gerçekten birinci yol müşterek sorumluluk ve konseyler arasındaki münasebet üzerinde tesis edildiği halde İkincisi yetkisiz mahalli otoritelerin uymak zorunda kaldığı hususların neticesine göre tasdik esasına istinat eder.

Daha tesirli olmak ve yukarıda bahis konusu edilen konuları daha iyi ifa edebilmek için, vesayetin, mahallî otoritelere yakın (Vali) tek bir vasi üzerinde olması uygun olur; vesayet (idari ve malî plân üzerinde tatbik için) bir bütün teşkil etmeli ve ekseriya değişik karakterli olan ve çok defa zıt veçheli gözükken birçok vesayete asla bölünmemelidir.

4) Deniz ötesi Memleketleri ile ilgili temayüller.

Bu Konu Başlıca iki kısma ayrılabilir:

1) Liberasyon Reformları:

Bizi burada yalnız Fransız Cumhuriyetine ait memleketler (idareleri komşu memleketlerinkine benzeyen ve müşterek idare edilen topraklar) ve yalnızca İdarî plânlar ilgilendirdiğinden, tarih merkezîyet ve bahis konusu memleketlere göre az veya çok hissî olan âdemi merkezîyet bakımından iki türlü bir mana taşımaktadır.

a) Deniz ötesi toprakları (eski koloniler) ile müşterek idareli toprakların (vesayet altı memleketleri) mahallî meclisleri, karar uzuvları ve seçimle iş başına gelen yetkili şahısları vardır; gerek genel meclislerde ve gerekse Büyük Federasyonlar Konseyindeki (A.O.F.A.E.F.) temsilcilerinin tavassutu ile kararname ile yürütülen bazıları müstesna, ancak kanunî kontrole tâbî İdarî kararların, hazırlanmasına halk iştirak edebilir. Hukukî bakımdan bu toprakların muhtariyeti aynıdır, fakat askerî valilerin bir kısım yetkileri seçim yolu ile iş basma gelen konseylere devredilmiştir. Âdemi merkezîyet yetkilerin dağılmasına doğru tevaccüh etmektedir.

b) Eski dört kolonide (Guadeloupe, Guyane, Martinique, Reunion) genel temsil prensibinin tatbikatı vardır. Bu koloniler deniz ötesi vilâyetleri olarak ana vatan vilâyetlerinin sahip olduğu rejime tâbî tutuldular. Merkezdeki gibi merkezîyet prensibinden evvelce faydalandıkları İdarî muhtariyetin azalmasına doğru bir netice hâsıl oldu. Gerçekten vilâyetlerin genel konseylerinin koloniler konseylerine (bilhassa gümrük ve malî hususlarda) ve kifâetsiz kaynaklarına nazaran daha az şümullü yetkileri vardır. Bilhassa vilâyetlerin devlet idaresinde vilâyetlerin İdarî servislerini tamamlayan 1940-1941 anavatan kanunlarını bu memleketlerde teessüs ettirecek asil İdarî organlardan artık mahrumdurlar.

C) Cezayir için iki prensip kombinezonu vardır. Bu memleket belli bir Fransız vilâyetleri topluluğu teşkil eder, fakat İdarî âdemi merkezîyet caridir. Gerçekten müşterek bir idare ve genel vali mevcuttur. Deniz ötesi toprakları genel konseylerinkine nazaran, bilhassa teşriî sahada geniş yetkileri olan Cezayir Assamblesi vardır; nihayet Cezayir deniz ötesi toprakları olarak aslî İdarî servislere sahiptir. Bu sebeptendir ki daha geniş olarak gözükür ve İdarî muhtariyeti daha büyüktür. Fakat işaret etmek lâzımdır ki Cezayir idare teşkilâtı anavatan memurlarının gayretiyle bilhassa prensip olarak muayyen ve üstün kadrolar içinde toplanmış

vaziyettir. Ana vatana ait kadrolar içinde, 1954 yılında, Cezayir polisinin tamamlanması idari merkeziyetin son ölçüsünü teşkil etmez.

2) 1956 Reformları.

Bu reformlar âdemi merkeziyet ve merkeziyet ölçü ve tedbirlerini ihtiva eder. Deniz ötesi memleketlerde tehdit edilmişlerdir ve ne Cezayir'i ve ne de deniz ötesi vilâyetlerini ilzam eder. Asıl reformlar 23 Haziran 1956 tarihli kadro kanunu ve tatbikat kararnameleleri bilhassa 3 Aralık 1956 ve 4 Mayıs 1957 tarihli olanlarla tahakkuk etmiştir. Bu metinler üç seri hüküm ihtiva eder:

a) Bazıları Devlet olarak (Togo ve Kamerun) teşkilâtların her memlekette aslî müesseselerin yaratılması:

— Teşrii kuvveti olan, reyiam ve tek heyetle teşekkül eden müntahip meclis;

— Asamble tarafından seçilen hükümet konseyi ve onun karşısında sorumluluk (vekâletler konseyi nüvesi);

— Fransız hükümetinin temsilcisi olan ve deniz ötesi memleketlerde devlet başkanı ve hükümet başkanı rolü oynayan ve merkezce tayin edilen memleket başkanı.

b) Anavatan merkez kudreti ile mahallî kudret arasındaki yetkilere iştirak «dâhilî muhtariyet» prensibinin tatbiki ile olur. Merkezî idarenin yetkileri tadadı olarak takyit edilmiştir; bunlar esas itibariyle deniz ötesi memleketleri ile merkez arasındaki müşterek meseleler (münasebetler ve dış temaslar; millî savunma; ekonomik, malî ve para ilişkileri; umumî serbestiler) ile ilgilidir. Merkezî kudretin yetkisi olarak kaydedilmeyen her şey otomatik olarak teritorial assamblelerin yetkileri sınırına girer. Hukukî bakımdan merkez idaresinin yetkisi istisnâ mahiyettedir. Gerçekte bu istisnalar pek çoktur ve metinleri parlamento tarafından tespit edilir.

C) İdarî teşkilâtın bölümü ve yetkilerin bölümü sonucu.

Merkez tarafından idare edilen Devlet hizmetleri tefrik edilmiştir; bunlar Fransız Genel Fonksiyonu rejimine tâbi olanlardır; Devlet tarafından tedvir edilen yetkiler bu cümledendir; diğer tarafından mahalli hizmetler de mevcuttur; bunlar mahallen yerinde tespit ve ifa edilir ve özel bir statüye tâbidirler. Mahalline bırakılmış yetkiler bu meyanda zikredilmelidir. Yetkilerin ve icra organlarının bu ayrılığa tesir ettiği sahada en mutlak muhtariyeti bu topraklara temin ve mahfuz tuttuğu sa-

hada devlete tam bir kontrol imkânı vermek için meydana getirilmiştir.

Bu iki kudretin yekdiğerine tesiri bu suretle asgarî hadde indirilmiştir. Bununla beraber, bu memleketlerin kendi hizmetleri için İdarî ve teknik kadrodan mahrum olmaları ve onun yerine ana vatan memurlarının ikamesi veya yerli kadroları (Deniz ötesi Üniversitelerinin tesisi) merkezin ikmal etmesi halinde, bu hal mevcuttur. Keza bu memleketlerin, ekonomik ve sosyal inkişafını tahakkuk ettirmek için, malî kaynaklardan mahrum olması halinde de aynı şey varittir; Çünkü bu memleketlerin bütün idaresi üzerinde bizzat bir vesayet hakkı olan merkezin kredilerine onların ihtiyacı vardır.

İKİNCİ KISIM

Yetkilerin belli Otoritelere devri.

Mahallî kolektivistelerse Devlet tarafından yetki verilmesi işinde modern telâkki çeşitli organlara yetki verilmesi ile karakterize edilmiştir. Birinci halden farklı olarak bu nazariye içinde, karşılıklı yetkiler genel bir faaliyetin kadrosu içinde tespit edilmemiştir. Yetkileri nefsinde cemen teşkilâtın ifası lâzım gelen belirli bir vazifesi vardır. En iyi şartlar içinde onu ifa edebilmesi için, İdarî bir hizmet bahis konusu ise az veya çok bir muhtariyete ihtiyaç vardır. Bu vaziyette de hizmet bakımından bir âdemi merkeziyet lüzumludur. Diğer hallerde, ise kurulacak teşkilât idareden daha bağımsız olacaktır; bu takdirde bir cemiyetin tesisine imkân veren usulden istifade edilecek, fakat devlet gözetim hakkını muhafaza edecektir; bir taraftan genel kolektivistlerin temin ettiği sermaye özel kişilerinkinden daima üstün olacak; diğer taraftan da, devlet belli kontrol yetkilerini elinde tutacaktır.

A) Hizmet Yolu ile âdemi merkeziyet kadrosu içinde devir

Her şeyden önce «hizmet bakımından âdemi merkeziyet» teknik, İdarî ve malî bir meseledir.

«Hizmet bakımından âdemi merkeziyet» deyimleri hukukçular tarafından buluşlarına göre tam hukukî teknik olmaktan ziyade daha fazla idari ve malî teknik olan bir fenomeni işaret etmek için icat edilmiştir.

Gerçekten mesele son derecede basitleştirilmek istenseydi, hemen hemen denebilirdi ki, hizmet bakımından âdemi merkeziyet fenomeni.

XIX. yüz yılın başlarında tatbik sahası bulan klâsik bütçe prensiplerinden birisine karşı vuku bulan reaksiyondan doğmuştur. Biz burada, devlet hizmetlerine muhassas bütün masraflarla bütün varidatın, parlamentonun tasvibine maziler olan bütçe içinde evvelden nazarı itibara alınması gerekçesiyle, bütçenin âlemşumulümü kaidesini ima etmek istiyoruz.

Her klâsik bütçe sistemi evveleminde basit kaideler ve akliselimin ahengine istinat ediyordu: Parlamentoca kabul edilen her bütçe lâyihası, devlete ait masraflar ve bu masrafları karşılamak için bulunan gelirler üzerinde ifadesini buluyordu; bakanlar daha genel bir ifade ile idareciler için, Parlamentoca tasvip edilenlerden başka vergi tahakkuk ve tahsil etmek men edilmişti; Parlamento tarafından kabul edilmeyen paraların sarfına emir vermek keza bakanlar ve idareciler için mümkün değildi. Bakanlar hesaplarını Parlâmentonun tasvibine sunmakla mükellefliler.

Velhasıl her klâsik bütçe sistemi parlamentonun müsaadesi veya tasvibine tâbi idi.

Son derecede sert olan bu sistem, bilhassa idaresi seyyaliyet isteyen ve her halde sınırlandırılmış tahsisatla yetinmeğe mecbur edilen sınai ve ticari karakterdeki servis idareleri için, mahzurdan salim değildi.

İşte «hizmet bakımından âdemi merkeziyete hak verdiren sebepler bunlardır.

1) İdarede mahallî hizmetlerin genişlemesi mefhumu.

Fakat ne zaman «idarede mahallî hizmetlerin genişletilmesi» bahis konusudur? Ne vakit merkezî bir hizmet âdemi merkeziyet karakteri alır?»⁽¹⁾

Bu soru lüzumsuz gözükebilir, fakat idare hukuku müelliflerinin ekserisi çekinmeden cevap veriyorlar: bir hizmet merkezileşinceye kadar, tüzel kişiyi âdemi merkeziyet doğurur. Başka bir deyimle, devletten ayrı bir tüzel kişinin yaratılması halinden ayrı olarak âdemi merkeziyetten bahis edilemez.

O halde «hizmet bakımından âdemi merkeziyet», bir amme müessesesi probleminden başka bir şey değildir.

Bu fikir yerleşmiş midir?

Bu soruya cevap vermeden önce bir taraftan «tüzel kişi» diğer ta

¹ Biz burada münhasıran «hizmet bakımından âdemi merkeziyet çerçevesi içinde kalacağız ve «teritorial âdemi merkeziyet» üzerinde durmayacağız.

raftan da «İdarî ve malî muhtariyet» arasındaki farkı hatırlatmak lüzumludur.

Bir hizmette tüzel kişiyi düşünmek onu bir hukuk süjesi yapmak, bahis konusu servisin buraya kadar bulunduğu şahsiyetten ayrı olarak bir şahıs yaratmak demektir. Aynı zamanda ona hak sahibi olan bir patrimuanı olan ve mahkemede taraf ehliyeti bulunan bir şahsiyet vermek demektir.

«Bir hizmette İdarî muhtariyeti» düşünmek, masraflarında söz sahibi olan bir nev'i teşrii kuvvet yaratmaktır. «Bir hizmette malî muhtariyet» düşünmek ise, bu hizmetin vücut bulduğu mahalli kolektivistlerin bütçesinden, hizmete ait gelirler ve masrafların tamamını veya bir kısmını karşılamak ve ona tahakkuk ve tahsil edilen gelirden bakiye bırakmak anlaşılr. İdarî ve malî muhtariyeti olan bir hizmete gelince, bu, esas vazifelerden birisini yeni bir otoriteye tevdi etmek için (devlet hizmetlerine ait gelirlerle masrafların oylanması) Parlâmentonun kabulü ile mümkündür. Bu yeni otorite, yetkili bakanların birisi veya birkaçının tasvibine tâbi bir bütçe yapar.

«Tüzel kişinin «ve» İdarî ve malî muhtariyetin neden ibaret olduğunu böylece hatırlattıktan sonra, biraz evvel vazettiğimiz meseleye dönmek mümkündür. «Hizmet bakımından âdemi merkeziyet» problemi, bazı müelliflerin düşündüğü gibi, tüzel kişiliğin durumuna uygun mudur?

Kasten alman birbirine zıt iki misal gösterecektir ki, burada bir mesele mevcuttur.

Birinci misalimiz 10 Ağustos 1945 tarih ve 45-1779 sayılı talimatname tarafından ortaya konan Liberasyon nizamı olacaktır. Bu nizamname 4. maddesi ile açık olarak gösteriliyor ki Liberasyon nizamı tüzel kişilikle teciliz edilmiştir. O halde Liberasyon Nizamı bir amme müessesesidir. Fakat bütçesi, devlet bütçesi içinde mülhak bir bütçe şeklinde, Parlâmentonun oylamasına tâbidir. Yine bu 4. maddenin belirttiğine göre, Liberalite unvanı ile Liberasyon, Nizamının aldığı paralar, «önceden tespit edilen konkur fonları veya bağışta bulunanlar müessesesine göre, bağışların alınması usulü» ne müsteniden mülhak bütçeye ilâve edilecektir.

İkinci misalimiz, 6 Şubat 1948 tarih ve 48-210 sayılı kararname ile tesis edilen geçici bir organizasyondan kuvvet alan Korsika demir yolları şebekesidir. Bu kararname 1. maddesinde, «Korsika Demiryolları Şebe-

kesimin reji usulü ile işletileceğini ve 2. maddesinde de, «Şebeke idaresinin, köprüler ve Şoseler şefi olarak bir mühendis idaresinde, çalışma ve ulaştırma bakanının emrinde, malî muhtariyeti» haiz bir servis teşkil ettiğini göstermektedir. Şebekenin bütçesi şef mühendis tarafından yapılır ve çalışma ve ulaştırma bakanının tasvibine sunulur.

Görülüyor ki, Liberasyon nizamı tüzel kişiliği olan bir kurumdur ve fakat İdarî ve malî muhtariyetten mahrumdur. Buna mukabil Korsika demiryolları şebekesi İdarî ve malî muhtariyetten faydalanır. Lâkin tüzel kişiliği yoktur.

Bu iki misalden hangisi bir «âdemi merkezîyet» servsidir? Cevap meydandadır: Tüzel kişiliği haiz olmasına rağmen Liberasyon Nizamı kir âdemi merkezîyet servisini teşkil etmez; Korsika Demiryolları Şebekesi ise, tüzel kişiliğe sahip olmadığı halde, bir âdemi merkezîyet hizmetidir.

O halde şu sonuca varıyoruz ki, âdemi merkezîyette tayin eden unsur tüzel kişilik değil, fakat İdarî ve malî muhtariyettir.

Şüphesiz, muayyen bir ölçü içinde son derecede istisnâ iki hali seçtiğimiz için itirazla karşılaşacağız. Gerçekten İdarî ve malî muhtariyetten faydalanmayan tüzel kişiliği haiz servisler çok nadirdir; hatta İdarî ve malî muhtariyetleri olan ve fakat tüzel kişiliği olmayan servisler de daha nadirdir.

Bu itiraz, amme, müesseselerinin ekserisi İdarî ve malî muhtariyetten faydalandığı için, yerinde olabilir. Fakat müşahedelerimize büsbütün uygun değildir; Gerçekten hatta «tüzel kişilik» ve «İdarî ve malî muhtariyet» alışıldığı gibi aynı zamanda mevcut olsalar bile, aynı zamanda ikisinin de mevcudiyeti halinde «İdarî ve malî muhtariyet» âdemi merkezîyet servisinin meydana gelmesine yarayan «tüzel kişilikten daha önemli bir unsur olduğu apaçıktır.

2) «Hizmet bakımından âdemi merkezîyet» in sahası:

Klâsik bütçe sisteminin sınaî hizmetteki tatbikinin pek sert olduğuna yukarıda işaret etmiştik.

Gerçekte bütçe, hesap ve idare kaidelerinin hepsi sınaî hizmetlerde can sıkıcı bir durum yaratır. Hakikaten sınaî bir hizmetin idaresi şunları ister.

— Servisin bütün gelirleri ve masraflarını muhtevi servise ait özel bir bütçe.

— Depozite ve lüzumlu amortismanların ihtiyatlarla karşılanması için servise imkân verilmesi.

— Ticarî işlerde defter tutulması: bilânço, genel işletme hesabı, zarar ve kâr hesabı.

— Servis faaliyetinin inkişafının istediği bütçe tahminlerine uygun bir tarzda seyyal ve acil masraflara imkân veren bir mekanizma.

— Faaliyetleri icra ve lüzumlu malzemenin satın alınması için kâfi derecede basit usuller.

Bütün bu hususlar İdarî ve malî muhtariyet ve bilhassa tüzel kişilik ve İdarî ve malî muhtariyet sayesinde mümkün olabilir.

Bu sebeple sınaî ve ticarî servisler tam manasıyla âdemi merkeziyet sahasını teşkil ederler. Bu anlamda denebilir ki, amme müessesesi «formülü» ticarî karakterdeki bütün servislerin idaresi için zarurî olan bu gibi teknik avantajlar arz eder.

Fakat bununla beraber idari ve malî muhtariyet mahzurdan ve bazı, hallerde tehlikeden masun değildir: Parlamentonun kontrolü ciddi surette azalır hükümetin kontrolü aynı şekilde az tesirli olur; âdemi merkeziyet servisini idare eden otoritenin geniş bir faaliyet serbestisi olması hasebiyle suiistimale gidebilir; âdemi merkeziyet idaresi daha çok kolay masraf yapar ve bütçe tasarruflarında daha fazla ileri gidebilir; nihayet sahip olduğu büyük serbestiye rağmen, âdemi merkeziyet idaresi kendisine tatbik edilen vesayeti daima ağır bulur. «İyice anlaşılmıştır ki serbesti ihtiyacı, serbestinin büyümesi nispetinde ister istemez artar o zaman her hafif «vesayet çekilmez olur.»

Bu sebepler dolayısı ile hizmet bakımından âdemi merkeziyet, mutlak surette doğruluğu kaçınılmaz olmayan hallerden içtinap etmelidir. Yalnız tamamen İdarî olan servisler için istisna olacaktır.

Sonuç olarak hizmet bakımından âdemi merkeziyet sınaî servislerin idaresi için bir usuldür. Fakat genel kaide olarak İdarî servislerin yönetimi için mutlak bir yol değildir.

3) Âdemi merkeziyet servisinin organizasyonu.

Gördük ki, bir hizmeti desantralize (âdemi merkeziyetle yürütmek) etmek, ona İdarî muhtariyet vermek, yâni İdarî vesayet ve malî rolü bakımından parlamentonun tasvibi altında yeni bir İdarî otoriteyi teşkilât-

landırmak demektir. (Devlet hizmetlerinin masraf ve gelirinin Parlamentoca oylanması.)

23 Temmuz 1925 tarihli kanunun 205. maddesine göre, kanun koyucu bir amme müessesesi yaratabilirdi. Parlâmentonun yetkilerinden sonucu olarak tek söz sahibi olması normaldir.

Fakat eğer âdemi merkeziyet her zaman yeni bir otoritenin yaratılmasına müncer olursa, bundan bu İdarî otoritenin her zaman aynı veçheyi taşıyacağı neticesini çıkarmamak lâzımdır. Şüphesiz bütün âdemi merkeziyet servislerinde şu iki eleman bulunur. Bir müdür ve idari bir konsey. Fakat bu iki organın önemi ve rolü, hizmetlere göre, çok değişir.

Bazan âdemi merkeziyet servisi kararname ile tayin edilen bir müdür tarafından idare edilir ve aynı zamanda idare konseyi başkanının işleri de onun tarafından yürütülür. Bu şahıs ekseri hem idare konseyi başkam ve hem de müessesenin müdürü sıfatıyla iki hizmet ifa edişine göre. «Genel başkan Müdür» diye adlandırılır. Burada, aynı şahıs müessesenin hem başkanı ve hem de icraî otoritesini deruhte etmesi dolayısıyla salâhiyetin ifadesi olabilecek bir organizasyon bahis konusudur. Bu misale bilhassa Renault fabrikalarının millî Rejisinde rastlarız.

Bazan âdemi hizmet servisinin başında, başkasını kendisinin seçtiği idari bir konseyin tayin ettiği bir müdür bulunur. Bütün önemli meselelere idare konseyinin müdahale etmesi ve dolayısıyla idare konseyi ile ihtilafa düşmesi halinde müdür, durumu vesayet idarelerine arz edebilir. Mili? tayyarecilik Araştırma ve İnceleme Ofisinde vaziyet böyledir.

Basan âdemi merkeziyet servisi, başkanı kararname ile tayin edilen idare konseyinin emrine verilir. Müdür, konseyin icra organı olarak kabul edilir. Millî muhaceret Ofisi bu cümledendir.

Bazan da âdemi merkeziyet servisi seçimle iş başına gelen bir otorite tarafından idare edilir. Buna da misal, başkanı oda üyeleri arasından bilhassa meslek erbabından seçilen ticaret ve sanat odalarıdır.

Bununla beraber âdemi merkeziyet otoritesi mutlak surette asla müstakil değildir. Yetkili bakan veya bakanların vesayeti altındadır. Bu vesayet başlıcaları aşağıda görülecek olan hallerin yerine getirilmesini ister:

— Servisin bütçesi, kanunla kesin olarak tayin edilen istisnalar hariç, vesayet idaresinin tasvibine tâbidir (7 Temmuz 1936 tarihli kararname ve 9 Ağustos 1953 tarihli kararnamenin 1. maddesi).

Servisin hesapları aynı şekilde İdarî vesayetin tasvibine tâbidir. (21 Nisan 1939 tarihli kararnamenin 2. nci maddesi; 9 Ağustos 1953 tarih ve 53-707 numaralı kararnamenin 1. maddesi). Bahis konusu İdarî karakterdeki servis ister Sayıştay'ın hukukî kontrolüne tâbi olsun (4 Nisan 194 tarihli kanun muvacehesinde) ticarî karakterdeki servis ister amme teşebbüslerini tahkik Komisyonunun kontrolü altında bulunsun (6 Ocak 1948 tarih ve 48-24 sayılı kanunun 58. maddesi) bu hesapların yine tasvip edilmesi lâzımdır.

— 23 Kasım 1944 tarihli talimatname ile tesis edilen Devlet kontrolü bahis konusu servisleri içine alır.

4) Atom Enerjisi Komiserliğinin Özel durumu.

Tatbik imkânı olmayan şartlarda yetkinin İdarî özel bir otoriteye intikali bahis konusu olduğu zaman son derecede hususî ve önemli bir ipotezin mevcudiyeti gözden kaçmamaktadır. Bu da 18 Ekim 1945 tarihli talimatname ile kurulan Atom Enerjisi Komiserliğidir. Talimatname durumu şöyle izah etmektedir:

«Fransa'nın Atom Araştırması ile ilgili sahada yerini alabilmesi için lüzumlu tedbirlerin alınmasını icap ettiren millî ve milletlerarası sebepler meydandadır. Memleketin kaderi ve rolü, kendisini hasrettiği bu ilim kolunun inkişafı ile son derecede ilgi olduğundan, bu gibi araştırmaların kazançlarını memleketeye temin etme iktidarında olan teşekkülün hükümete çok yakın olması lâzımdır; diğer taraftan da hükümet bunu kendi emrinde bulundurmamak zorundadır.

Şunu da belirtmek lâzımdır ki bu teşekkül, muvaffak olabilmesi için, büyük bir faaliyet serbestisine sahip olmalıdır».

Görülmüştür ki, Devlet muhtar faaliyeti olan bir teşekkülü meydana getirdiği zaman-mantıkî olarak-amme kudreti faaliyetinin mesuliyetlerini normal bir surette merkezî otoriteye bağlayan bağları eskiden beri elinde tutar. Devlet müdahalesi, az veya çok sıkı kontrol veya vesayet sistemini azaltmak için, bu teşekkülün kaynaklarını kullanılmasına esas itibarıyla imkân verecek şekilde hiyerarşik olmayı keser; fakat aksine bu kontrol onun faaliyet serbestisini sınırlar ve felce uğratar.

Öyle gözüküyor ki, Atom Enerjisi Komiserliği için, bu iki noktada eskiden beri mevcut normların zıddını kabul etme arzusu doğmuştur.

1) Merkezî kudretin ilgisi bakımından, 18 Ekim 1945 tarihli talimatnamenin 1. maddesi Atom Enerjisi Komiserliğini yalnız kontrole tabii

tutmamış, fakat aynı zamanda başbakanın normal olarak yerinde kaim olduğu geçici hükümet başkanının (çok çeşitli şebekelerle bir iktidarın işareti) emrine de vermiştir.

Talimatnamenin 2. Maddesi Atom Enerjisi Komitesine muvakkat Hükümet başkanı tarafından riyaset edileceği hükmünü koymuştur. Komitenin toplantıları, ihtiyaca ve önceden tespit edilen duruma göre, kendi otoritesinde lüzumlu kararları alma yetkisini başkanına veren enformasyon oturumlardır.

Nihayet talimatnamenin 4. Maddesine göre, komiserliği ilgilendiren meselelerin halli için, geçici hükümet başkam, lüzumuna mebni, ilgili bakanları toplantıya çağırır. Bu toplantıda, hükümet müdahalesinin bu derecede geniş bir tatbik sahası bulduğu bakanlıklar arası komitelerin belki de kanunî müzakereleri icra edilir.

Diğer taraftan komite ekseriyeti ile yüksek komiser arasında bir anlaşmazlık olursa R.A.P. nin 3. maddesi uyarınca, mesele bakanlıklar arası komiteye götürülür ve metinde söylendiği gibi, karar geçici hükümet başkanı tarafından verilir.

O halde basit bir vesayet sistemi ile değil, fakat «hükümet adına» iş gören ve icra uzvunun başkanı tarafından yürütülen bir rejim ile karşı karşıyayız.

2) Aksine Komiserliğin faaliyet serbestisi son derecede geniştir.

Talimatnamenin 5. maddesi ona evvelemerde malî idaresini tanzim ve ticarî usullere göre hesapların tutma, müsaadesi vermiştir. Bundan başka bütün klâsik kontrollerden onu uzak tutmuştur; bunlar şunlardır: Devletin amme müesseselerinin kontrolü ile ilgili 25 Ekim 1935 tarihli talimatname; Devlete Cemiyetler sendikaları ve şirketler veya devletin malî müdahalesini icap ettiren teşebbüsler üzerinde kontrol hakkı veren 30 Ekim 1935 tarihli kararname ile ilgili talimatname; bir devlet kontrol uzvunun teşekkülüne imkân veren ve her ikisini birden içine alan ekonomik ve malî kontrol icra usullerini tespit eden 13 Kasım 1944 tarihli kararname üzerine yürürlüğe giren talimatname.

Atom Enerjisi Komiserliğinin malî kontrolü talimatname ile teşkil edilen üç kişilik bir komisyon tarafından yapılır. Bu komisyonda komisyon üyelerinden her biri, her zaman, hesap pusulalarını ve vazifesinin ve usulün icrasıyla ilgili diğer bütün vesikaları lüzumlu gördüğü tahkikat ve incelemeye tâbi tutabilir. Bütün yetkileri ellerine vermekten fazla komisyon üyelerinin yüksek karakterine bağlı böyle bir kontrol, kompleks

ve ar dağınık olsa da, genel idarenin bir sonucu olan birincisinden daha az tesirli değildir; fakat bu idareyi ağırlaştırır ve muhakkak onun canını çok az sıkır.

Fakat bu faaliyet bağımsızlığının en önemli işareti, aşağıda olduğu gibi, talimatnamenin 1. maddesinin sonunda gözükmektedir:

«Görevini yapmak için ve görev ile ilgili kaidelere göre alâkalı bakanlıklara kanunen yeni yetkiler verilebilir.»

Metni izah ve sonuca varmak için, bu hüküm şu misallerle ifade edilebilir:

— Kolonilerde bakanlıklarla ilgili araştırmalar bahis konusu olursa, Atom Enerjisi Komiserliği deniz ötesi Fransa'nın bakanlığıdır.

— Fransa'da bir maden imtiyazı bahis konusu ise, bu iş, yani atom enerjisi işi, endüstri bakanlığına aittir.

Gerçekten komşular nezdinde iş olduğu zaman komiserlik, geleneksel yetkilere saygı göstererek, kanunlara ve nizamnamelere uymak zorundadır. Bu hüküm ısrarlara ve gayri kanunî kötü arzulara karşı maceracı bir «Ultimation» temsil ediyordu.

Madenlerin işletilmesinde komiserliğin yetkisi çatıştığından; 1947 Temmuz kara namesinin 1. maddesine tevfikân, Devlet konseyi çalışmaları bölümü bu yetkiyi formülleştirmiştir; o zamandan beri bu konuda artık bir müşkülât zuhur etmemiştir.

Muhtar müesseselerin normal rejimi hükümet müdahalesinden çekinir fakat aynı zamanda bu teşekküllerin idare bağımsızlığını sınırlar ve bir taraftan vesayet diğer taraftan da muhtariyet konusunda mutedil anlayışlar üzerinde toplanır. Öyle gözüktüyor ki, burada, bu iki kavram birbirine zıt olarak sırt çeviriyor tam bir hükümet müdahalesine ve vazife bağımsızlığının sonuna ulaşmak için her hareketi mümkün olan süratle kadar götürüyor.

Bir idare konseyi rolü oynatan Atom Enerjisi Komitesi yanında, bir taraftan İlmî ve teknik idare ile yükümlü bir yüksek komiser, diğer taraftan da hükümet delegesi unvanını taşıyan ve İdarî ve malî işleri yürüten genel bir idareci şeklinde, komiserlik teşkilâtı içinde, aynı fikirlerin yer değiştirdiğini görüyoruz.

O kadar ki genel idareci olan bu yüksek memur İdarî ve malî genel bir faaliyeti icra eder, hükümet delegesi ile ne konsey başkanına ve ne

de hükümet sekreterine mevdu olmayan siyasî yetkileri kullanır. Bu şebekle her ikisi de kâfi derecede bir meşguliyetle işin üzerinde duramazlar.

3 Ocak 1951 tarihli kararname.

a) Komitenin teşekkülü tadil edilmiştir. Beş İlmî yere ve başlangıçta komiteye şekil veren bir idareciye, İlmî araştırmalar millî Merkez Müdürü (C.N.R.S.) hukuk üyeleri ve üç yüksek memur ilâve edilmiştir. Fazla olarak, başlangıçta «sivil» dört ilim adamı «Atom Enerjisi ile ilgili faaliyetlerde kalifiye şahsiyetler arasından tefrik edildiği halde, bundan böyle seçim sahası genişletilmiştir. Bunun sonucunda» İlmî ve endüstriyel sahada yetkileri ile temayüz eden şahıslar «arasından dört» komiserin seçilebileceği hüküm altına alınmıştır.

b) Konsey başkanının, bakanın veya onun tarafından tevkil edilen devlet Sekreterinin gaybubeti halinde, bundan böyle komite Genel idaresi tarafından idare edilmektedir.

c) Hemen hemen başlangıçtan itibaren istişare bir uzuv olan İlmî konsey bizzat kanunda yer almıştır.

Genel İdarî nizamnamede 5 Temmuz 1951 tarihinde yapılan tadilâtla. Atom Enerjisi Komiserliğinin teknik ve İlmî iş adamlarına genel idareciye işten uzaklaştırma yetkisi verilmiştir. Ancak bu takdirde yüksek komiserin teklifi şarttır.

Bu tadilâtların genel anlamı amme müesseselerinin geleneksel normlarına doğru muayyen bir temayül ve genel idarecinin lehine sistemin hafifçe sertleşmesidir. Fakat bu rötuşlar az şeydir, ancak reform mahiyetindedir ve önemini kaybetmeden, araştırmanın endüstri sahasında geniş bir yer alacağı komiserliğin vazifesinin normal bir istihalesi olarak mütalâa edilebilir.

5) Âdemi Merkeziyet sahasında yeni temayüller.

Hizmet bakımından âdemi merkeziyet sahasındaki yeni temayüller iki bakımdan esaslı surette karakterize edilmektedir: Amme müesseselerinin devamlı artışı, «kamufle edilmiş amme müesseseleri» olarak tavsif edilebilen teşekküllerin görünüşü ve çoğalması.

a) Amme Müesseslerinin artışı:

1939 dan ve bilhassa 1945 den beri amme müesseselerinin sayısı endişe edilmemesi zor bir tarzda artmıştır. Bu artış maliye ve bütçe sertliğinin gevşediği zamanlarda bilhassa fazla olmuştur. Böyle bir artışın «enflasyonist tepkiyi» davet etmek için kâfi derecede önemli gözüktüğü zaman daha uzak gözükmemektedir.

Devletin idaresine bırakılan sınaî sektörün şümulü ve önemine cevap veren millileştirilmeden husule gelen bütün amme müesseselerini (Bankalar, Assüranslar, Maden Kömürü Ocakları, Elektrik, Gaz vs.) bir tarafa bırakalım.

Hatta ancak geleneksel sektör olarak yeni olan sektörü de bir tarafa bırakalım, amme müesseselerinin sayısının durmadan arttığı müşahade edilir:

1) İdarî Sektör: 1939 dan 1944 e kadar 17 amme müessesesi (veya müesseseler kategorisi) meydana gelmiştir. 1945 den 1955 e kadar 36 Millî amme müessesesi (veya müesseseler kategorisi) yaratılmıştır.

Muayyen hallerde yeni bir amme müesseseleri kategorisinin yaratılmasının onlarca ve bazan yüzlerce amme müessesesini doğurduğu düşünülürse, Devletin parçalanmasının önemli bir mesele haline geldiği anlaşılır. (Meselâ, 21 Şubat 1949 tarihli kanunla millî amme müesseseleri haline incitip eden tecrübe merkezleri binden fazla olmuştur.)

2) Sınaî ve Ticarî Sektör: 1945 den beri sınaî veya ticarî karakterli 10 kadar millî amme müessesesi doğmuştur.

b) Kamufle Edilmiş amme müesseseleri olarak tavsif edilebilen bir

Müesseseler Kategorisinin görünüşü ve çoğalması:

Bu konuda prensip olarak iki türlü teşekkülü, devlet ortaklıkları ile ekonomik müdahaleye tâbi özel teşekkülleri ima ediyoruz.

1) Devlet Ortaklıkları; Devlet ortaklıkları, gerçekte, amme müesseseleridirler. Fakat bazdan millî amme müessesidir. On beş kadar Devlet ortaklığı 1946 dan sonra teessüs etmiştir.

Kanun koyucunun maksadı (Deniz ötesi memleketlerin teşhizi ile ilgili 30/4/1946 tarihli kanunu kabul ederek) bu ortaklıkları anonim şirketlerin tâbi olduğu bağlamak, Sayıştay'ın kontrolünden uzak tutmak ve müdahaleden uzaklaştırmaktır. Hesaplarını uzmanlarına incelet

mek ve bu uzmanların tanzim edecekleri raporları Deniz Aşırı Fransa Bakanına sunmak bahis konusu idi.

Yeni bir kararname (1.3 Mayıs 1957 ve 14 Mayıs tarihli) deniz ötesi vilâyetlerde faaliyet gösteren ortaklıkların kontrolünü 6 Ocak 1948 tarihli kanunla meydana getirilen amme teşebbüslerinin hesaplarını inceleyen tahkik komisyonuna bırakması dolayısıyla bu kötü vaziyete karşı bir tepkiyi tespit etti. Benzer tedbirler, deniz aşırı vilâyetlerde faaliyet gösteren Devlet Ortaklıklarında da sonradan kabul edildi.

2) Ekonomik müdahaleye tâbi özel teşebbüsler:

Bu teşekküller (eski organizasyon komitelerine müşabih bir vaziyette) 30 Eylül 1953 tarih ve 53933 sayılı kararnameye uygun anonim ortaklıklardır. Fakat saf şekilde anonim ortaklıklar değildirler...

Fazla olarak burada genel muhasebe kaidelerinin tatbikinden kaçınmak ve Sayıştay'ın kontrolünden uzak kalmak bahis konusudur.

Bu gibi ortaklıkların mevcudiyeti ve işleminde anormal olan, şeyi anlamak için bir misal kâfi gelecektir.

Süt pazarı ve süt maddeleri üzerinde müdahalede bulunmak maksadı ile bir süt alım Satım, ortaklığı (Hinterlant namında) kurulmuştur. Faaliyeti başlıca üç şekilde göze çarpar:

- 1) Fiyatları düşmesini önlemek için fazla istihsal zamanlarında tereyağı stoku yapmak.
- 2) Fiatlar yükselmeğe yüz tuttuğu zaman stok yağları piyasaya çıkarmak; yükselme devam ettiği hallerde stok yağları ihraç etmek.
- 3) Kıtık ve stok yokluğunda hariçten yağ satın almak.

Yağ stokunun fireye sebep olduğu ve yağ ihracatının azalmayı meydana getirdiğine şüphe yoktur. Aksine hariçten yağ ithali bolluk tevhit eder. Fransız ve ecnebi fiyatları arasındaki farka ortaklık tevzi usulleri ile cevap verir. Prensip olarak ortaklığın bütün kazancı Devlete aittir ve bütün masraflar Devletçe usulüne uygun avanslarla karşılanır. Muvazene halinde Ortaklığın aktif ve pasifi, 30 Eylül 1953 tarihli kararnamenin 1-1 maddesine uygun olarak, Devlet tarafından kabul edilecektir.

Süt alım satım ortaklığı için söylediğimiz diğer birçok teşekküller için de muteberdir. Nitekim hayvan ve et alım satım ortaklığı (S.T.B.E.V.)

et pazarı üzerine müdahale ile, mükellef olduğundan yukarıdaki ortaklığa yakın bir vaziyettir.

Bu hallerde anonim ortaklık, Sayıştay'ın kontrolünden kaçınmakla, fiyatları elde tutma konusunda zirai piyasa üzerinde müdahale faaliyetlerinde bulunan Devletin arkasında bir paravana teşkil eder.

Sonuç: Velhasıl sınaî ve ticarî karakterdeki amme müesseselerinden, millî müesseselerden (bunların da amme müessesesi olduğunu söylemiştik), Devlet Ortaklıklarından (bunlar da amme müesseseleridir) veya ekonomik müdahaleye tâbi özel teşekküllerden (anonim ortaklıklar şeklinde «kamufle edilmiş amme müesseseleri») bahis konusu olunca, daima aynı şeylerle karşılaşılır: İster genel muhasebe, ister Devlet Uzmanlarının ve isterse bilhassa bahis konusu olan Sayıştay'ın kontrolü olsun, murakabeden kaçınmak.

B) Karma Ekonomik Ortaklıklara salâhiyet verilmesi.

Hâlihazırda Fransa'da çok sayıda ekonomi ortaklıkları mevcuttur. Burada ancak bahse değer olan, millî Fransız Demir Yolları Ortaklığı ve Fransa Hava Kumpanyası gibi, diğer ortaklıklardan tamamen ayrı olan, salâhiyet verilen ortaklıklardan söz açılacaktır.

1) Karma ekonomik ortaklık anlamının gelişimi:

a) Anlamın menşei:

Fransa'da, ortaklık sermayesi teşekkülü ve anonim ortaklıkların idaresine, amme kolektivistlerini (Devlet, vilâyetler, komünler, amme müesseseleri) iştirak ettirme fikri ancak 1941-1918 savaşıdan sonra doğmuştur.

O zamana kadar ekonomik sahada, amme kolektivistlerinde müdahale şeklinde rejî ve imtiyaz usulü kabul edilmişti:

— Amme Kollektivitesinin zarar ve riski ile teşebbüsü bizzat idare ettiği yerde rejî,

— Aksine bu kolektivitinin, yalnız kazanca sahip ve zarara maruz kalan bir müteşebbis üzerindeki bir servisten uzak kaldığı yerde imtiyaz bahis konusu idi.

Pek istisnaî hallerde şu iki müdahale sistemine müracaat ediliyordu:

— Kollektivitenin servis idaresini, masraf üzerinden muayyen bir tazminat veya kârdan bir hisse alan idareci bir müdüre devrettiği yerde rejî idaresi,

— Kollektivitenin servis idaresini, kazanca iştiraki mahfuz kalmak suretiyle bir tazminat ödeyen bir mutavassıta, verdiği yerde kiralama mevcut idi.

Ekonomik donelerde genel bir sarsıntı meydana getiren 1914-1918 savaşı, bahis konusu kolektivistleri imtiyaz sahiplerinin yardımına muhtaç etmişti. Hiçbir kâr temin etmeden, servislere ucuz pazar sağlamak için teşebbüsü tesadüflerin eline bırakma bahasına kolektivistleri malî bir yardım alabilmek hususunda üstün durumda olan imtiyaz sahipleri ile mukavele sonucuna götüren katkısız ve basit imtiyaz sistemini terk etmek zarurî gözüküyordu.

Zaten kolektivitenin imtiyazlı teşebbüsün idaresinde hiçbir kontrol hakkı yoktu ve ancak önceden görülmesi mümkün olmayan müşküllerin neticesine göre hareket edebiliyordu.

Yeni sistemlerin mahzurlarını örtmek için, umumî menfaati temsil eden kolektivistleri özel menfaati temsil eden imtiyaz kumpanyaları ile işbirliği halinde çalıştıracak olan karma ekonomi formülü kabul edildi. Bu suretle birbirine zıt iki kısım sermayeleri üzerinde zarar ve kazanç bakımından aynı hak ve vecibelere sahip oldu.

b) 28 Aralık 1926 ve 17 Şubat 1930 tarihli kararnamele:

Belli bir konuda, muayyen metinler özel karma ekonomi ortaklıklarını meydana getirdiklerinden, ancak 28 Aralık 1926 ve 17 Şubat 1930 tarihli kararnameler sayesinde karma ekonomik ortaklıkların genel nizamnamesi tespit edilmiştir. Bu nizamname yalnız komünlerin özel teşebbüslere iştirakini istihdaf eder.

Devlet Şûrası kararı ile komünler, amme menfaatini temsil eden özel teşebbüslerin sermayesine, bu sermayenin azamî c/r 40 nispetinde iştirak edebilecekleri derpiş edilmisti.

Eğer 1926 ve 1830 tarihli kararnameler hükümlerinin tatbiki birçok halde ve özel teşebbüsün halk ihtiyaçlarını tatmin edemediği zaman müsait olsaydı, yeni ekonomik problemlerin girişliği ve çeşitliliği, bilhassa vilâyetlerin karma ekonomik ortaklıklara iştiraki ve onlara ortaklıkların kontrolünü vermek için mahallî kolektivistler tarafından elde tutulabilen ortaklık sermayesinin temerküzü konusunda, bu metinlerin bir kısım boşluğunu meydana çıkarabilirdi.

C) 30 Aralık 1953 kararnamesi (Karma Ekonomik İnşaat Ortaklıkları:)

Mesken inşaatı sahasında, en yüksek anlamı ile sosyal gayeyi konu edinen ortaklıklar içinde ortaklık sermayesinin önemli bir kısmını komünlerle vilâyetlerin almasına müsaade etmek kaçınılmaz bir zarurettir.

30 Aralık 1953 tarih ve 53-987 sayılı kararname ile ilk defa olarak çok özel haller hariç komünlerle vilâyetlere, lojman inşaatını konu edinen ortaklıklarda ortaklık sermayesinin c/c 65 ine kadar iştirak etme müsaadesini vermiştir. İştirak hususunda müsaade vilâyetin basit emriyle verilebilir.

d) 20 Mayıs 1955 ve 7 Haziran 1956 kararnameleri (mahallî kolektivistlerin karma Ekonomik Ortaklıklara İştiraki).

Mahallî kolektivistlerin genel manada sahaya iştiraki konusunda çıkarılan 20 Mayıs 1955 tarihli kararname mahallî kolektivistlerin iştirak şartlarını tayin etmiştir.

Vilâyete ait bir işin yapılması bahis konusu olduğu zaman, komünlerin özel ortaklıklara iştirak ettiği şartlarda, vilâyetler de aynı şekilde iştirak edebilir.

Mahallî kolektivistlerin ortaklık sermayesinin c/c 65 ine iştiraki genel kaide olmuştur. Bu iştirak bazı hallerde c/c 65 i dahi geçebilir.

Mahallî kolektivistlerin ortaklık sermayesinin % 50 sinden fazlasına iştirakinden itibaren bir hükümet komiseri vasıtasıyla devlet kontrolü başaklar.

2) Büyük faaliyet teşekkülleri:

Bu genel inkişafa paralel olarak, özel metinlerin çeşitli konularında, karma ekonomik ortaklıklar, teçhiz ve vasıtalarına ameliyelerini kolaylaştırmak için, bahis konusu ameliyelerin özel karakterine uygun ve diğer karma ekonomik şekillerine kaybolabilecek teşekküller meydana getirmeyi kararlaştırmışlardır.

a) Bölgelere göre kurulan teşekküller:

Bazı bölge ekonomilerinin inkişafında zarurî olan büyük faaliyetlerin tahakkuku için, bu mevzuda çeşitli kolektivist ve ilgili amme mües

seseleri ve muhtemelen bilhassa alâkalı malî teşekküller arasında işbirliği tesis ederek 24 Mayıs 1951 tarihli kanunun 9. maddesi bahis konusu bölgelerin yararına teşekküller meydana getirmeyi mümkün kılmıştır.

İster ortaklık sermayesi yalnızca amme şahısları tarafından temin edilen amme müesseseler şeklinde olsun, isterse amme şahıslarının ön sırayı işgal ettiği karma ekonomi ortaklıkları tarzında olsun, bu teşekküller ekseriyeti teşkil edebilir.

Meydana getirilen ilk teşekkül tesis ve su konusunda fakir bölgelere doğru Ron nehri sularının bir kısmını götüren kilometrelerce uzunluğundaki bir kanal idaresini istihdaf eder. Bu bölgelerin endüstrileşme ve şehirleşmesine imkân veren daha zengin ziraat sayesinde, bu kanal ekonominin inkişafını radikal olarak sağlayacaktır. Bu teşekkül yalnız kanalın muvaffakiyeti ve idaresi için değil, fakat aynı zamanda bahis konusu bölgelerin kalkınmasında lüzumlu olan yeni tesislerin (yollar, köprüler, büyük duvar işleri) hizmete konmasında da vazifelendirilmiştir.

Aynı nevide diğer teşekküllerin tesisi hâlihazır tasavvur halindedir.

b) Ücretli otomobil yolları:

13 Nisan 1955 tarihli kanun otomobil yollarının idaresi ve işletilmesini, bu mevzuda teşekkül eden kolektivist birliklerine veya özel karma ekonomi ortaklıklarına devretmiştir. Bu karma ekonomi ortaklıkları bahis konusu yolların muhafazası için amortice edilen sermayenin faiz ve amortismanını temin için ücret yoluna gidebilirler.

C) Amenajman teşekkülleri:

İşlerin tevsii ve amenajmanı, kalkınma halinde olan bölgelerin endüstrileşmesi ve inkişafı bu gün koordinasyon, organizasyon ve pek kompleks maliye meselelerini ortaya atmıştır. Bazı ameliyeler birçok kolektivisteydi, çeşitli amme müesseselerini, amme servislerinin ekserisini ilgilendirir ve kuvvetli malî kaynakları harekete geçirir.

Koordinasyonu temin etmenin tek çaresi, bazı hallerde faaliyet ve malî birliği temin edecek bir sheften başkası değildir. Hususiyle âdemi merkeziyet endüstrisini faaliyete geçirmek bir veya yeni bulunan bir tabi kaynağın harekete geçirilmesi veya Paris Havzasının mutad meselelerini halletmek için yeni bir şehri bu parçasıyla yaratmak zaruridir.

Bunların tahakkukunu sağlamak maksadıyla 10 Kasım 1954 tarihli kararname şu hususları tespit etmiştir:

— Çeşitli amme şahısları ile ilgili özel servisler arasında yalnız koordinasyon temini bahis konusu olduğu zaman bir amme müessesesi teşkil edilmelidir,

— Doğrudan doğruya alâkalı özel şahısların faaliyetleri için işbirliği faydalı olarak kabul edilirse bu takdirde karma ekonomi ortaklığına başvurulmalıdır.

Bu suretle teşekkül eden karma ekonomi ortaklıklarına kolektivistlerin iştiraki ortaklık sermayesinin % 65 ine sahip olmakla tahakkuk edecektir. Bu, bir görev âdemi merkeziyeti bahis konusu olduğu zaman bilhassa önemlidir.

Karma ekonomi ortaklıklarının tatbik edeceği muamele inşaat ve mesken bakanının inisiyatifi hakkında Şûrayı Devletçe kabul edilen kararnameye uygun olmak zorundadır. Bu takdirde Millî Şehircilik komitesinin fikrinin alınması şarttır.

10 Kasım 1954 Tarihli kararnamenin tatbiki ile teşekkül eden ortaklıklar, mahiyetleri konuları icabı mahallî kolektivistlerin iştirak ettiği ortaklıkların genel rejimi ile ilgili mahiyet ve konunun farklı işleyişi hususundaki kaideleri içine alacaktır.

Böylece amme kolektivistlerinin, ortaklık sermayesinin yarıdan fazlasını ellerinde bulundurmadıkları hallerde bile bir hükümet komiserinin mevcudiyetine ihtiyaç hâsıl olmaktadır.

İdare konseyinde Devletin en az bir idareci tarafından temsili ve devletin ortaklık sermayesine iştirak etmediği hallerde, bu temsil keyfiyeti ancak devletin ortaklık sermayesine iştirak etmesiyle genel kaideye tâbi ortaklıklarda mümkündür.

10 Kasım 1954 tarihli kararnamenin rejimine tâbi ortaklıklar malî avantajlardan faydalanır ve F.N.A.T. tarafından açılan avanslara nail olabilir; böylece elverişli olmayan istikrazların faiz hadlerini düşürmek imkân dâhiline girer.

Bu tipteki pek çok teşekkül bu gün tesis halindedir. Bunlar çeşitli ihtiyaçlara cevap vereceklerdir.

Bazıları yeni şehirlerin yaratılması ile ilgilidir: 15 ilâ 30.000 nüfuslu birçok şehir Paris bölgesinde inşa edilecektir, bu ise mahallî kollektivistlerle devlete ait amme servislerini inşaat ve malî teşekkülleri bir araya getiren karma ekonomi ortaklıklarına tevdi edilecektir. Güney batıdaki tabii gaz sahasında önemli zenginliklerin keşfi önemli bir endüstri

bölgesinin yaratılmasına ve 6 ilâ 8.000 nüfuslu küçük şehirlerin doğmasına imkân vermektedir. Bunların hepsi de karma ekonomi komitelerine verilmiştir.

Diğer bazı teşekküllerin iştigal sahası geniş şehircilik işleridir. Bu sayede Louvre Sarayım, Concorde, Champs Elysees, Zafer takı, Nevilly Köprüsü, Rond, Point de la Defense, yani dünyanın en güzel caddesini, onlarca Km. uzunluğundaki modern abide mıntikasını, Sergi Saraylarını, yeni demiryolları ile bezenen Metropolitaini ele almak mümkün olmuştur. Bu tarihi ve şehircilik değeri taşıyan ve XX. yıl Fransa mimarlığının prestiji içinde cereyan eden bu şehirleşme ve şehircilik faaliyeti bu maksatla kurulan özel amme müesseselerine ait olacaktır.

Diğer teşekküller, genel olarak karma ekonomi ortaklıkları nüfus ve endüstri bölgeleri yaratma gayesini istihdaf eden Fransız gayreti içinde vücut bulacaktır. Bunlardan bazıları hassaten endüstri işlerini teşkil eden fabrikaların inşaatı ile vazifelendirilecektir.

Yukarıda izah edilen kanuni istihalenin arz ettiği imkânlar son derecede önemlidir. İtiraz kabul etmez ki bu imkânlardan bazıları geleneksel idari bünyeden uzaklaşmayı istemektedir. Bunlar bir dinamizm, bir malî seyyaliyet ve normal İdarî organizasyonun arz etmediği tatbikat ihtiyarlığı arzu etmektedir.

Fakat bu ancak bu ölçüde ve yeni teşekküllerin meydana gelmesine imkân veren yalnız bu yolda mevcuttur. Fransız hükümeti ve bazı mahallî otoriteler «her derde deva» üniversal bir çare olarak başvuru olan karma ekonomik ortaklıkların yaratılmasına doğru bir cereyan olan bir kolaylık temayülüne karşı cephe almışlardır. Özel bir teşekkülü meydana getirmeden önce meseleyi iyi vazetmek, tatmini gereken ihtiyaçları iyi tespit etmek ve bünyeler ve geleneksel vasıtalarla tatmin edilecek veya edilmeyecek ölçüler içinde konuyu iyice incelemek uygun olur.

Bütün geniş anlamı ile yeni teşekküller yaratmak, gerçekten tehlikeli bir şekilde mesuliyetlerin erimesine normal olarak sorumlu olan kademelerin yetkilerinin zail olmasına ve çok defa bunların kolaylaştırmadığı ortaya konan meseleleri teşkil edecek teşekküllerin ütüste tesisine yol açar.

İDARE DERGİSİ' N İ N

250- 254. 255 Sayılı Nüshalarında Yayınlanan Yazıların Konularına Göre

AYRILIŞ CETVELİ

I — Kamu Hukuku

II — Özel Hukuk

III — Genel idare

A — Bizde

B — Yabancı Memleketlerde

IV— Mahallî İdareler (Özel İdareler, Belediyeler, Köyler)

A — Bizde

B — Yabancı Memleketlerde

V — İl İdaresi

A — Bizde

B — Yabancı Memleketlerde

VI — Emniyet-Zabıta

VII — Ekonomi -Maliye

VIII — Mesken Meselesi

IX — Nüfus Meselesi

X — Yabancı Mevzuat

A — Genel İdare

B — Mahallî İdareler

XI — İdarî Coğrafya

XII— Gezi Notları

XIII — Değişik Konular

XIV — İçtihatlar, Kararlar

İDARE DERGİSİ ' NİN

250 - 254, 255 Sayılı nüshalarında Yayınlanan Yazıların Konularına göre'

FİHRİSTİ [*]

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	I _ KAMU HUKUKU		
1	Vatandaşların B.M. Meclisine Müracaat hakkı M. ÇAĞLAYAN (Müracaatın menşei ve Tarihi tekâmülû müracaat hakkının nev'i, Hukukî mahiyeti ve Şümulû sahası müracaatın B.M. Meclisince tetkiki arzuhal encümeninin salahiyetinin hududu)	250	1
2	B.M. Meclisi Dâhili Nizamnamesinin Resmî Gazete ile Neşri Zarureti Sadık ARTUKMAÇ	251	1
3	Birinci T.B.M. Meclisi ve Hükümeti Olağanüstü Kanun ve kararları M. SAVECİ (Kısaca Kuruluşu ve Olağanüstü kanun ve kararlarından bazıları- Osmanlı İmparatorluğunun Cihan harbinden sonraki durumu Kurtuluş savaşı ve sebepleri T.B.M.M. ve Hükümeti-Erzurum ve Sivas Kongrelerinin Vazettiği prensipler T.B.M. Meclisinin Birinci devrede kabul ettiği kanun ve kararlar İlk Karar Kuvveti İcraiye Teşkili ve Encümenler- Vekiller Heyeti teşkili: İlk icra vekilleri Heyeti - İcra Vekillerinin intihap sureti hakkında 8/Temmuz/1338 ve 244 sayılı kanun - Mebusluk Memuriyet ve Yemin- İstanbul Hükümeti tarafından yapılan tasarrufların hükümsüzlüğü - İstanbul ile resmî muha-	251	49

[*] 170 inci sayıdan itibaren yayınlanmaya başlayan İdare Dergisi'nin fihristli nüshalarının sayıları şunlardır: 178, 195, 201, 207, 213, 219, 225. 231 - 232, 237, 243, 249,254 - 255.

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
I	Beratin men'i Muhaberatın Kontrolü- Saltanatı İlgası 18 sayılı Nisabı Müzakere Kanunu - 85 sayılı teşkilâtı Esasiye Kanunu - Mebus intihabı kanununun bazı maddelerini tadileden kanun Hıyanet-i Vatanıye Kanunu, Firariler kanunu ve İstiklâl mahkemeleri tesisini zarurî kılan sebebler - 2 sayılı Hıyaneti Vatanıye Kanunu - 21 sayılı Firariler hakkında kanun - 249 sayılı İstiklâl mahkemesi kanunu.)		
4	5917 sayılı Kanunun 5. maddesine bir fıkra eklenmesi veya değiştirilmesi		
	H. ENBERKER	252	8
5	Birinci Türkiye B.M.M. ve Hükümeti Olağanüstü kanun ve kararları		
	M. VAVECİ	252	25
	(Mülki taksimat ve teşkilât- İdare amirlerinin tayini ile ilgili kararlar Seçimin yenilenmesi İkinci Büyük Millet Meclisi-Lozan sulh Muahedesinin kabulüne dair kanunlar – İzale-i Şekavet kanunu - Millî Hâkimiyet bayramı - Teşkilâtı esasiye kanununun bazı maddelerini tavih ve tadil eden kanun - Cumhuriyetin kabul ve ilânı- Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin tavihi suretiyle Cumhuriyetin vaz ve kabulüne dair olan kanun - Seferberliğin ilgası- Mübadele İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât ve masarifi hakkında kanun)		
6	B.M.M. ilk Kanun ve Kararları		
	Baha KARGIN	253	79
	(B.M.M. ve açılması - T.B.M.M. sureti teşekkülü hakkındaki kararlar - Hıyaneti vataniye kanunu- İcra Vekilleri kanunu - Firariler hakkındaki kanun - İstiklâl Madalyası kanunu - Vekâletlerin kadrolarının tespiti hakkında karar- 1921 Teşkilâtı Esasiye Kanunu - 23 Nisan'ın Millî Bay-		

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	ram kabulüne dair kanun-Şûrayı Devletın memurun muhaberatına müteallik vazifelerinin sureti ifası hakkında kanun - Atatürk'e Başkumandanlık tercih edilmesine dair kanun - Atatürk'e Gazilik unvanı ve Müşirlik rütbesinin tevcihine dair kanun- İcra vekillerinin sureti intihabına dair kanun- Riyaset Kürsüsüne örtülen siyah örtünün kaldırılması hakkında-Saltanatın kaldırılmasına dair kararlar) II —ÖZEL HUKUK		
7	Ötanazi Muhtar ÇAĞLAYAN (Ötanazinin tarifi Üç muhtelif görüş tarzı kayeseli mevzuat- Kanunumuzun sistemi-Ötanazi haklımdaki temayüller ve münakaşalar İntihar Muhtelif icra şekilleri Mukayeseli mevzuat ve 1 kanun hükümleri-İngiliz hukukunda intihar-Fransız hukukunda intihar-Alman hukukunda intihar) İsviçre hukukunda intihar - Türk hukukunda intihar-Basın suçu olarak intihar)	253	81
8	Belediye Memurlarının Tedavi Masrafları O. MERİÇ Çocuk Suçluluğu Bakımından aile muhiti ve Ailenin İktisadi durumu ile mesken şartlarının	253	95
9	Önemi.....A. Turhan ŞENEL (Plân - Aile muhiti - Aile teşkilâtındaki bozukluk - Hattı harekâtının kötülüğü bakımında Aile - Ailenin İktisadî durumu ve mesken şartları netice)	254-255	68

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	III — GENEL İDARE A — Bizde B — Yabancı Memleketlerde IV — MAHALLİ İDARELER A — Bizde		
10	Köy İçme Sularına müteallik İdarî yönetmelik üzerinde düşünceler T. TİMUR	252	54
11	İmar ve İskân Vekâleti S. ARTUKMAÇ (Tarihçe - Yeni Kanun - Vazife ve salahiyet teşkilât - Plânlama ve İmar Umum Müdürlüğü - Mesken Umum Müdürlüğü - Yapı Malzemesi Umum Müdürlüğü)	253	1
12	Yeniden Belediye Kurulması ve Belediyelerle Birleşme S. ÇAKMAKOĞLU (Belediyelerimizin mahiyeti ve hususiyetleri - Belediye idaresi nerelerde teşkil edilir - Mecburi teşekkül - Şartlı teşekkül - Bir köyün tek başına belediye kurabilmesi - Birkaç köyün veya köy parçalarının birleşerek belediye kurabilmeleri Muayyen bir arazi üzerinde hükümetçe kurulacak belediye - belediyelerle birleşmeler - yeniden belediye kurulması ve belediyelerle birleşme kararlarının meriyeti)	253	36
13	Kadastro İşlerimiz S. ARTUKMAÇ (Şehir kadastro teşkilâtı ve işleri)	254-255	1

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
14	Sanayi Vekâleti Kuruluş Kanununun İdare Amirleri ve Belediyelerle ilgili hükümleri O. MERİÇ	254-255	60
15	Köy içme sularının hukuki durumları ve bunları düzenleyen hükümler T. TİMUR	254-255	74
	IV — B — Yabancı memleketlerde		
16	Muhtelif devlet anayasalarında mahallî idareler hakkında ana prensip T. GÜRZUMAR (Mahalli idareler mefhumu - âdemi merkeziyet sistemi - âdemi merkeziyet sisteminin muhtelif şekilleri - Mahalli idarelerin fayda ve mahzurları Mahalli idareler hakkında hükümler - anayasa hükümleri - Hususî kanun hükümleri - muhtelif devlet anayasalarında mahallî idareler hakkında ana prensipler - Afganistan - Almanya federal cumhuriyeti - Amerika birleşik devletleri - Arjantin - Arnavutluk - Belçika - Bolivya- Brezilya - Bulgaristan - Çekoslovakya - Çin - Danimarka - Dominik Cumhuriyeti - Ekvator - El Salvador - Endonezya - Estonya - Finlandiya Fransa - Guatemala - Güneş' Afrika birliği - Haiti - Hindistan - Hollanda - Honduras - Irak İran - İspanya - İsveç - İtalya - İzlanda - Japon-,i ya - Kolombiya) (ve diğer devletler)	250-51	10-20
17	Hususî idare ve belediye hesaplarının divanca tetkik ve muhakemesi Ragıp ÖGEL (Tetkik ve muhakeme usulüne ait hükümler İkinci derecede tetkik ve muhakeme - Divanı muhasebat umumî heyetinin bu babdaki kararı - hesapların dini vana tevdiî Hususî idare ve belediyelere bağlı müessesesemseler - Divana verilecek	252	10

Sıra No:	Yazının adı - Özü - Yazan veya çevirenin adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	Muhasip hesaplarını teşkil eden cetveller-Husûî İdare muhasip cetvelleri - Belediye muhasip hesapları)		
18	Belediyecilik alanında gelişmeler M. TARCAN	251	78
	(Milletlerarası Belediye istatistikleri - Şehircilik alanında yeni görüşler - Amerika'nın yollarını güldürmek için süsleyecek - İsviçre'de yollar ısıtılıyor - Yollar emme tertibatlı vasıtalarla temizleniyor - basit ve bakımsız evler - Moskova'nın umumî temizliği ölü yapraklar satılıyor)		
19	Birleşik Amerika'da Belediye gelirleri T. ÖLMEZOĞLU	251	82
	(Gelir meselesinin bazı veçheleri - inceleme lüzumu - Kenar sahalardan ve ilhak - Paranın dahil tesirli şekilde sarfı - Gelir teklifleri için ölçüler Umumî emlak vergisi - emlak vergisini İslah - Hususî tahakkuklar - Emlak vergisinden gayri gelirlerin mahallî kaynakları - Duhuliye resmî Eğlence resimleri - Gayrisafi hasılat vergisi - Alkollü içkiler - Satış vergileri - Gayrisafi gelir vergisi - Sigara ve tütün vergisi - Taşıt araçları resmî - Harçlar cezalar, lisanslar - Havagazı Su ve Elektrik işletmeleri vergileri - Hizmet gelirleri)		
20	Çöplerin ziraatta kullanılması ve çöp fabrikaları Mehmet TARCAN	252	37
	(Ev çöplerinin Ziraatta kullanma şekilleri ilkel ayırma ve eleme - basit eleme - tahammür usulü Zimotermik tahammür usulü - Aspiration - ayırma ve mekanik tertibat - fabrikanın teşkilâtı Zimotermik usulün mahzurları - faydaları - çeşit-		

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		sayı	Sahife
	li ev çöpleri ve süprütülerden istifade ve imha şekilleri - Sağlık yönünden mahzurları - çeşitli usuller - Yağların çıkarılması - metan istihsalı için fermetasyon - denize dökme - sonuç)		
21	Hayata tekrar kavuşturulan Rotterdam'da N. BABACAN	252	65
	V — İL İDARESİ		
	A — Bizde		
	B — Yabancı Memleketlerde		
22	Türk Fransız İdare hukukunda amme hizmeti mefhumu Salih TANYERİ	250	59
23	Fransa'da Vilâyet Umumi meclisi ve Vilâyet Komisyonu Macit İNCE	251	7
	(Vilâyet Umumi meclisinin teşekkülü - Uyuşmazlık - Le conseil de Préfecture inter departmental Danıştaya müracaat - seçilen meclis azalarının statüsü - Vilâyet Umumi meclisinin çalışmaları Meclisin vazifeleri - Fransa'da vilâyet komisyonu üzerinde idarî kontrol - Vilâyet komisyonu ve 1946 anayasasının ilgili yeni prensipleri)		
	VI — EMNİYET - ZABITA		
24	Uyuşturucu madde olarak Afyon üzerinde yapılan kaçakçılıkla mücadele mevzuatımızdaki boşluklar H. ÇAĞLAR	252	1
25	Poliste plânlama işleri Y. DANIŞMAN	253	49

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	(Plânın tarifi - Kıymeti - Polis plânlarının çeşitleri - plânın şümulü - plân için teşkilât - plânlama komisyonunun vazifeleri - Plânın tatbik sureti - Plânın ihzarındaki safhalar - Plânın yapılmasına ait zaruret - Mevzula ilgili beyanlar mütalâalar - Malûmatın toplanması ve tahlili - Plânın teferruatı - Plânda hazfı icap eden cihetler - Plânın pratikliği - Emirlerle ait işlerin ikmali - Raporun incelenmesi - Plânın icrası - Müdürün salahiyyeti Teşkilât, merkez ve karakollar - Ahlâk zabıtası: kısmı - suçlu çocukların murakabesi - Trafik teşkilâtı - Arşiv ve levazım bürosu - Polisin halkla münasebeti - Polis taktiği - Fevkalâde hallerde gayri tabii ihtiyaçların karşılanması - fevkalâde hallerin yarattığı gayritabii zaruretlerin; karşılanması için teşkilat)		
26	Uyuşturucu madde olarak Afyon üzerinde yapılan, kaçakçılıkla mücadele mevzuatımızdaki boşluklar Hüseyin ÇAĞLAR	254-255	11
27	Polisin plânlama işlerine ait çeşitli mevzularda örnekler - bölüm IV Y. DANIŞMAN (Birleşik Amerika'da polis olmak isteyenlerin ev safı ve mesleğe alınacaklar hakkında bilgiler Tekaüdiye - Mesleğe girecekler için imtihan derslerin konusu - muhakkikin seçilmesinde araştırılacak hususlar - Vazife el kitabı örneği - amirlerin sorum ve vazifeleri - merkez karakol hizmetleri - Çocuk suç ve suçlularını takip eden kısım - bu kısmın yapacağı diğer işler - baş komiserin vazifeleri - Islah memuru - tatbikatla ilgili meselelere ait bazı örnekler - Trafik kazaları tahkikatı - Motorlu vasıtalarla polisin devriye hizmeti - Oparlörülü otomobillerin spikerleri	254-255	17

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	İçin bazı örnekler - Zaruri mevzuat ve erkânın toplanması - Emniyet Müdürlüğünün vasıtası, miktarı ve bunların evsafı - Personel - İdaresi talim terbiye teşkilât diğer memleketlerle mukayeseyi temin eden şemalar - devriye İdarî kısım İdarî kısmın ihtisas bölümü - Trafik şubesi - Suçlu çocuklar kısmı Arşiv - Komünikasyon - Hapishane ve nezarethaneler - Polis laboratuvarı - İdame ve bakım - Dairenin ek vazifeleri - Faili meçhuller) VII—EKONOMİ - MALİYET VIII— MESKEN MESELESİ IX—NÜFUS MESELESİ		
28	Bize rağmen çocuklar, Fransa iki şıklı bir müşkülle mücadele ediyor Adil DÜNDAR (Kısaca anlaşmazlık - Fransız nüfus artışı - fazla doğum taraftarı hareket - Fransa'nın fazla doğum taraftarı nüfus siyaseti - sistem nasıl çalışıyor - çocuk düşürme ciddi bir mesele takyit edici kanunları hiçe sayıyorlar - Fransızlar ailelerini asırlar boyunca plânladılar - Plânla velilik hareketi - Nüfus üzerinde komünist nokta nazarı bize rağmen çocuklar - Thorez ve Derogy - Thorez Dr. Weill Halle - Politikacılar kanunlarda liberal değişiklikler teklif ediyorlar. Bir perişanlık paradoksu bu ne demektir.)	253	103
29	Çin'in Zaafi siir'atlı nüfus artışı Adil DÜNDAR (Çinin ilk nüfus sayımı evvelki tahminleri altüst ediyor Çine ait malumat itimada şayan olabilir)	254-255	99

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	mi Çinin yıllık artışı korkunçtur - bir plân mütehasssısının korkunç rüyası - Çelik birçok meseleler arz ediyor - Çinin 3500 yıllık kültürel örneğinin değiştirilmesi - Sallanan Trapezde makul insan - hayal ve hakikat - Devlet uğrunda iyi sıhhat - çocuk düşürme ve kısırlaştırma kanunileştirildi. Çin halkının tavrı nedir.)		
	X — YABANCI MEVZUAT		
	A — GENEL İDARE		
30	Federal Almanya Cumhuriyet Anayasası Orhan KÜRKÇÜER (Federasyonun Teşri Kuvveti - Federal Kanunların tatbiki ve federal idare - Adalet - Mali Rejim - Geçici son hükümler.)	250	87
31	Brezilya Federal İdaresi —Tarık ÖLMEZOĞLU (Mutavassıt meslekî memuriyetlerde terfi - Terfi sistemi - Ehliyet tezkiyesinden elde edilen neticeler - daha yüksek kademelere terfi - amirlik mevkillerine terfiin teşmili - Netice.) İngiliz Parlamentosunda kanun yapma usul ve tekniği V. TÖNÜK (Yasama usulünün doğuşu - Kanun yapma usulünün basitten mürekkebe doğru inkişafı - Amerikan ve İngiliz Parlâmento usullerinin birbirlerine yakınlığı ve benzerliği - Aradaki çok önemli fark - Hükümetin kanun lâyihaları ile parlamento üyelerinin kanun teklifleri Umumî kanun proje ve tekliflerinin hazırlanma-	250	107

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	(Plânın tarifi - Kıymeti - Polis plânlarının çeşitleri - plânın şümülü - plân için teşkilât - plânlama komisyonunun vazifeleri - Plânın tatbik sureti - Plânın ihzarındaki safhalar - Plânın yapılmasına ait zaruret - Mevzula ilgili beyanlar mütalâalar - Malûmatın toplanması ve tahlili - Plânın teferruatı - Plânda hazfı icap eden cihetler - Plânın pratikliği - Emirlerle ait işlerin ikmali - Raporun incelenmesi - Plânın icrası - Müdürün salahiyyeti Teşkilât, merkez ve karakollar - Ahlâk zabıtası: kısmı - suçlu çocukların murakabesi - Trafik teşkilâtı - Arşiv ve levazım bürosu - Polisin halkla münasebeti - Polis taktiği - Fevkalâde hallerde gayri tabii ihtiyaçların karşılanması - fevkalâde hallerin yarattığı gayritabii zaruretlerin; karşılanması için teşkilat)		
26	Uyuşturucu madde olarak Afyon üzerinde yapılan, kaçakçılıkla mücadele mevzuatımızdaki boşluklar Hüseyin ÇAĞLAR	254-255	11
27	Polisin plânlama işlerine ait çeşitli mevzularda örnekler - bölüm IV Y. DANIŞMAN (Birleşik Amerika'da polis olmak isteyenlerin ev safı ve mesleğe alınacaklar hakkında bilgiler Tekaüdiye - Mesleğe girecekler için imtihan derslerin konusu - muhakkikin seçilmesinde araştırılacak hususlar - Vazife el kitabı örneği - amirlerin sorum ve vazifeleri - merkez karakol hizmetleri - Çocuk suç ve suçlularını takip eden kısım - bu kısmın yapacağı diğer işler - baş komiserin vazifeleri - Islah memuru - tatbikatla ilgili meselelere ait bazı örnekler - Trafik kazaları tahkikatı - Motorlu vasıtalarla polisin devriye hizmeti - Oparlörülü otomobillerin spikerleri	254-255	17

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
35	Opatya'da yapılan yuvarlak masa konferansından (Haziran 20-25) Memurların terfilerinde ehliyet veya liyakat sisteminin hususî bir ehemmiyetle tatbiki T. ÖLMEZOĞLU (Giriş - Tecrübe mahiyetinde icmal veya hülasa tezkiyenin tesirleri - tezkiye ile ilgili kanunî himayeler.)	254-255	117
36	Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü 19-25 Haziran 1957 Optimal Yuvarlak masası: Millî Fransız Seksiyonu Y. YAKUBOĞLU (Yetkilerin merkez kademelerine devri ve tezahürü - Genel kavramlar merkeziyet üzerindeki temayüller - doğrudan doğruya idare mahallî kolektivistlerin yetkilerinin devlete intikali - devletin İdarî teşkilâtı - İstikbalin görünüşü - Deniz ötesi memleketleri ile ilgili temayüller - 1956 Reformları - Yetkilerin belli otoritelere devri - hizmet yolu ile âdemi merkeziyet kadrosu içinde devir - İdarede mahallî hizmetlerin genişlemesi mefhumu - hizmet bakımından Âdemi Merkeziyetin sahası - Âdemi Merkeziyet servisinin organizasyonu - Atom Enerjisi komiserliğinin özel durumu - 3 Ocak 1951 tarihli Kararname - devlet ortaklıkları - Ekonomik müdahaleye tâbi özel teşebbüsler - Karma Ekonomik ortaklıklara salâhiyet verilmesi - büyük faaliyet teşekkülleri - bölgelere göre kurulan teşekküller - ücretli otomobil yolları - Amenajman teşekkülleri)	254-255	125
37	X _ B _ M AH ALLİ İDARELER Irak Doğan Emniyet Ülkesi Naci BABACAN (Petrolün ve Başvekilinin mahareti sayesinde)	250	81

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
38	Orta şarkın bu küçük devleti garp dünyası çevresinde kalarak sefaletle karşı müessir bir şekilde mücadele etmektedir). Birleşik Amerika'da Belediye gelirleri Türk ÖLMEZOĞLU	252	90
39	(Çeşitli vergiler - Su elektrik ve havagazı tesislerinin işletmesi - Emlâk vergisinden gayri vergiler hakkında düşünceler - diğer idarelerden yardım - Eyalet yardımı - Eyalet yardımının tesirleri - Eyalet yardımının istikbali - federal idare yardımı - Mahalli gelir meselesinin tahlili netice).	252	100
40	Libya nasıl kalkmıyor Y. YAKUBOĞLU		
	Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü 1957 Yuvarlak masa Otopije Haziran 20 – 25 Türk ÖLMEZOĞLU	253	127
	XI — İDARÎ CAĞRAFYA		
41	Bozcaada Kazım PAMUK (Mevkii Jeolojik vaziyeti - İklimi ve bitki örtüsü - Tenedos - Tenedos - Lefkefris - Tarihçesi Osmanlı İmparatorluğu devri - Naima tarihinde - Türkiye Cumhuriyeti devri — Evliya Çelebi Seyahatnamesinin beşinci cildinde - Hükümet Teşkilâtı Memurî - Kasaba - İktisadiyatı ve ziraatı - Şarap ve üzüm bayramı - Bayındırlık - Muhtemel inkişaf istikameti).		

Sıra No:	Yazının Adı — Özü — Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	XII—GEZİ NOTLARI		
	XIII — DEĞİŞİK KONULAR		
42	Dış Memleketlerde Yeni Olaylar (Memurların tekliflerinin değeri - Havanın zehirlenmesi konusunda (OMS) un konferansı - Parasız verilen pamuktan yapılmış çuvallar işe yaramayan kâğıtların toplanmasını çoğaltıyor).	253	145
	XIV — İÇTİHATLAR VE KARARLAR		
43	Danıştay Kararları: (Köy İhtiyar Heyeti İstimlâk kararları hk. T.C. Emekli sandığı Kanununun geçici 28. maddesi mucibince emekliliğini talep edenlerden 25 yıl ve daha fazla hizmeti olanlara emekli ikramiyesi de verilmesi icap edeceğine dair Şehir ve kasabalar dâhilinde sakin olup Jeolojik olay ve tabii afetlere maruz bulunanların da İskân kanununun muaddel 8. maddesi mucibince başka mahallere nakillerinin mümkün olup olamayacağı hakkın da.)	253	147

İDARE DERGİSİNİN

250 -254 -255 Sayılı Nüshalarında Yayınlanan Yazıların Yazarlarının
veya Çevirenin Soy Adına Göre

FİHRİSTİ

Yazan veya Çeviren Soyadı ve Adı	Yazının adı ve yayınlandığı derginin	Sayısı
Artukmaç Sadık	B.M.M. Dâhili nizamnamesinin Resmî gazete ile neşri zarureti	251
	İmar ve İskân Vekâleti	253
	Kadastro İşlerimiz	254-255
Babacan Naci	İrak Doğan Emniyet Ülkesi	250
	Hayata Tekrar Kavuşturulan Rotterdam'da	252
Çağlar Hüseyin 1	Uyuşturucu Madde olarak Afyon üzerinde yapılan Kaçakçılıkla mücadele mevzuatımızdaki boşluklar	252 - 254 - 255
Çağlayan M.M.	Vatandaşların B.M. Meclisine müracaat hakkı	250
	Ötanazi	253
Çakmakoğlu Sabahattin	Yeniden Belediye Kurulması ve Belediyelerle birleşme	253
Danışman Yusuf	Poliste Plânlama İşleri	253
	Polisin plânlama İşlerine Ait Çeşitli mevzularda örnekler	254-255
Dündar Adil	Amerika'da Hükûmî şahsiyeti haiz nüfus işleri heyeti raporu	252
	Fransa iki şıklı bir müşkülle mücadele ediyor	253
	Çin'in Zaafı, Süratli nüfus artışı	254-255
Enberker Hüseyin	1 5917 sayılı kanunun 5. maddesine bir fıkra eklenmesi veya değiştirilmesi	252

Yazan veya Çeviren Soyadı ve Adı	Yazının adı ve yayınlandığı derginin	Sayısı
Gürzumar Tekin	Muhtelif Devlet Anayasalarında Mahallî İdarelere hakkında Ana prensip1er	250
	Muhtelif devlet anayasalarında mahallî idareler hakkında ana prensipler	251
İnce Macit	Fransa'da Vilâyet Umumî Meclisi ve Vilâyet Komisyonu	251
Kargın Baha	B.M. Meclisinin ilk Kanun ve kararları	253
Kürkçüler Orhan		250
Meriç Osman	Federal Almanya Cumhuriyet Anayasası Belediye Memurlarının tedavi masrafları	253
	Sanayi Vekâleti Kuruluş kanunun idare amirleri ve belediyelerle ilgili hükümleri	254-55
Ögel Ragıp	Hususî idare ve belediye hesaplarının divanca tetkik ve muhakemesi	252
Ölmezoğlu Tarık	Brezilya federal idaresi	250
	Birleşik Amerika'da belediye gelirleri Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü	251-52
	1957 yuvarlak masa/Opatije Haziran 20-25	253
	Opatya'da yapılan yuvarlak masa konferansından (Haziran 20-25)	254-55
Pamuk Kâzım	Bozcaada	251
Savacı Mustafa	Birinci T.B.M.M. ve hükümeti, Olağanüstü kanun ve kararları	251-52

Yazan veya Çeviren Soyadı ve Adı	Yazının adı ve yayınlandığı derginin	Sayısı
Şenel A.T.	Çocuk suçluluğu bakımından aile muhiti	254-55
Tanyeri Salih	Türk ve Fransız idare hukukunda amme hizmeti mefhumu	250
Tarcan Mehmet	Belediyecilik alanında gelişmeler	251
	Çöplerin ziraatta kullanılması ve çöp fabrikaları	252
Timur Turgut	Köy içme sularına müteallik İdari yönetmelik üzerinde düşünceler	252
	Köy içme sularının hukuki durumları ve bunları düzenleyen hükümler	254-55
Dönük Vecihi	İngiliz parlamentosunda kanun yapma usul ve tekniği	251
Yakupoğlu Yusuf	Libya nasıl kalkmıyor?	252
	Milletlerarası İdari İlimler Enstitüsü 19/25/Haziran 1957 Opatije Yuvarlak masası	254-55